6. BETÆNKNING

FRA

FORVALTNINGSKOMMISSIONEN AF 1946

Det administrative bibliotek
Slotsholmsgade 12
1216 København K

J. H. SCHULTZ A/S
UNIVERSITETS-BOGTRYKKERI
KØBENHAVN
1949

INDHOLDSFORTEGNELSE

Side

I. Arbejdet indenfor kommissionen siden afgivelsen af 5. betænkning 5

II. Betænkning vedrørende anlægsdirektoratet (teknisk central) under ministeriet for offentlige arbejder 9
A. Oprettelse og organisation 9
B. Arbejdsområde 10
C. Personale og lønninger 13
D. Udgifter 13
E. Kommissionens indstilling 16

III. Kommissionens udtalelser vedrørende de i nærværende betænkning optagne indstillinger 18

Bilag 1. Indstilling fra forvaltningsnævnet vedrørende statens luftfarts tilsyn og luftfartsdirektorat 19
A. Statens luftfartstilsyn 19
I. Indledning 19
II. Den nuværende organisation 20
III. Bemærkninger til den nuværende organisation 22
IV. Afslutning 28
B. Luftfartsdirektoratet 30
I. Indledning 30
II. Historisk udvikling og nuværende personale 30
III. Den nuværende organisation 31
IV. Bemærkninger til den nuværende organisation og forslag til ændringer 32
C. Havneråd 46

Bilag 2. Indstilling fra forvaltningsnævnet vedrørende mødrehjælpsinstitutionerne 47
I. Mødrehjælpsinstitutionernes opgaver 47
II. Mødrehjælpsinstitutionernes almindelige organisation 48
III. Den københavnske institutions organisation og personaleforhold 49
IV. Resumé af bemærkninger og forslag vedrørende forretningsgangen 53
V. Bemærkninger og forslag vedrørende organisation og personaleforhold 55

Bilag 3. Indstilling fra forvaltningsnævnet vedrørende skattedepartementets 1. kontor 73
I. Kontorets opgaver 73
II. Forholdet til klasselotteridirektoratet 73
III. Sager vedrørende amtstuerne 73
IV. Sager vedrørende amtsligningsinspektoraterne 74
V. Udgifter til vurderings- og skatteråd 74
VI. Andre arbejder 75
VII. Arbejdet i almindelighed 75
VIII. Bogholderiet 75
IX. Personaleforholdene 77

Bilag 4. indstilling fra forvaltningsnævnet vedrørende centraladministrationens betjentforhold m. v. 79

I. Arbejdet indenfor kommissionen siden afgivelsen af 5. betænkning.

Siden afgivelsen af kommissionens 5. betænkning den 17. maj 1949 har der været afholdt en del plenarmøder, hvor man dels har behandlet foreløbige forslag fra de af kommissionen nedsatte udvalg, dels taget endelig stilling til de i nærværende betænkning optagne indstillinger henholdsvis fra kommissionens udvalg 6 (anlægsdirektoratet, jfr. afsnit II) og forvaltningsnævnet (luftfartstilsynet og luftfartsdirektoratet, jfr. bilag 1, mødrehjælpsinstitutionerne, jfr. bilag 2, skattedepartementets 1. kontor, jfr. bilag 3 samt betjentpersonalets arbejdsforhold i centraladministrationen, jfr. bilag 4).

Med hensyn til arbejdet indenfor kommissionens udvalg skal iøvrigt bemærkes, at det i 5. betænkning omtalte udvalg, der behandler spørgsmålet om forholdet mellem lovgivningsmagten og administrationen, har indsamlet et betydeligt materiale, navnlig om de i Sverige eksisterende ordninger om lovforslags behandling i et centralt organ, lovrådet, om udøvelse af kontrol af administrationen gennem rigsdagsvalgte ombudsmænd og om offentlighedens adgang til med visse begrænsninger at gøre sig bekendt med forvaltningens dokumenter. På grundlag af foreløbige redegørelser for udvalgets synspunkter har de til udvalgets overvejelse henførte spørgsmål været drøftet i kommissionens plenum, ligesom der er indledet et samarbejde mellem udvalget og de arbejdsudvalg under forfatningskommissionen, der beskæftiger sig med tilsvarende emner.

Det af kommissionen nedsatte udvalg, der skal behandle spørgsmålet om opstillingen af statens budget og regnskab, i hvilket udvalg folketingets finansudvalg er repræsenteret med 4 medlemmer, er gået i gang med løsningen af de til udvalget henlagte opgaver.

Efter forhandling med statsministeren har finansministeren i sin daværende egenskab af formand for forvaltningskommissionen ved skrivelse af 4. maj 1948 nedsat et arbejdsudvalg til undersøgelse af mulighederne for en forenkling og rationalisering af den kongelige grønlandske handels virksomhed i København, jfr. kommissionens 3. betænkning side 3.

Udvalget skulle i fornødent omfang gøre sig bekendt med den kongelige grønlandske handels virksomhed. Udvalget var bemyndiget til at antage sagkyndig arbejdskraft ved behandlingen af specielle tekniske spørgsmål og til at tilkalde og forhandle med tjenestemænd og andre sagkyndige i det omfang, løsningen af udvalgets opgaver gjorde det fornødent.

Overfor kommissionen har udvalget den 17. maj 1949 afgivet følgende beretning:

„Udvalget har gennem møder med tjenestemænd m. fl. fra Grønlands styrelse, herunder navnlig fra den kongelige grønlandske handel, dannet sig et indtryk af arten og omfanget af de opgaver, der påhviler handelen., Endvidere har udvalgets sekretær gennem et længere tidsrum fulgt handelens arbejde og derigennem sat sig ind i dens administration.

Det er oplyst, at den kongelige grønlandske handel er et led af Grønlands styrelse. Under sin egen chef, som har direkte referat til styrelsens direktør, har den til opgave at „forestå indkøbet af de varer, om hvis udsendelse der er truffet bestemmelse" og at „varetage salget af de fra Grønland hjemførte produkter", jfr. § 5 i lov af 18. april 1925 om Grønlands styrelse. Det er imidlertid ikke handelen, men — som det også antydes i bestemmelsen — andre led i styrelsen, der træffer bestemmelse om, hvilke varer der skal udsendes, og salgs- og indkøbs virksomheden i Grønland hører ej heller under handelen. Under henvisning hertil har udvalget udtalt, at en forenkling af handelens virksomhed i København derfor vil forudsætte en række undersøgelser, dels af de kontorer i Grønlands styrelse, der arbejder med Grønlands forsyning med varer herfra, dels af handelsvirksomheden i Grønland. Disse undersøgelser har udvalget ikke haft mandat til at foretage, og den stillede opgave har derfor ikke kunnet løses til bunds. Det var imidlertid ikke hensigten ved udvalgets nedsættelse, at der skulle foretages undersøgelser på felter, der måtte forudses at skulle behandles i videre sammenhæng. Man havde alene ønsket at få visse mangler i organisationen afhjulpet, og dette er for en dels vedkommende allerede sket under udvalgets arbejde.

Herefter har udvalget indskrænket sig til at give en redegørelse for det under arbejdet fremkomne — hvorved man lejlighedsvis har strejfet forhold, der ligger uden for kommissoriet — og til på dette grundlag at stille enkelte forslag til ændringer. Der er således udarbejdet forslag til ændringer i organisationen, forretningsgangen og regnskabet.

Med hensyn til organisationen har udvalget henstillet, at den myndighed, der under den gældende ordning alene tilkommer direktøren med hensyn til at træffe bestemmelser om indkøb m. v., delegeres, således at egnede tjenestemænd, konsulenter og andre bemyndiges til at træffe afgørelser her i normale tilfælde. Endvidere har udvalget henstillet, at handelschefen får en videre bemyndigelse til at gøre indkøb af kurante forbrugsvarer på tidspunkter, hvor han skønner, at markedet ligger godt. Endelig har udvalget henstillet, at der tilvejebringes en nærmere skitseret klarere funktionsfordeling mellem handelens kontorer og de øvrige kontorer i styrelsen ved behandlingen af de fra Grønland modtagne rekvisitioner og øvrige sager vedrørende Grønlands forsyning.

Med hensyn til forretningsgangen er der udarbejdet et detrilleret forslag til behandling af nogle af de rekvisitioner, handelen modtager. Dette forslag, som i vidt omfang vil kunne anvendes også på de normale rekvisitioner, vil på forskellig måde sikre betydelige fremskridt i den ved udvalgets nedsættelse ønskede retning. Efter en indgående gennemgang af forslaget med vedkommende tjenestemænd i handelen og repræsentanter fra styrelsens øvrige kontorer har udvalget tiltrådt forslaget

Med hensyn til regnskabet har udvalget udtalt, at det må anses for aldeles utilfredsstillende, at der ikke føres et sådant regnskab, at man kan vide noget om handelens økonomiske resultater. Den gældende ordning medfører, at det står uklart hen, hvorledes den førte prispolitik påvirker det grønlandske prisniveau. Det er endvidere uigennemtrængeligt for bevillingsmyndighederne, hvilke dele af de grønlandske bevillinger der er af socialpolitisk, og hvilke der er af rent økonomisk karakter. Det er overfor udvalget blevet anført, at et driftsøkonomisk opstillet regnskab næppe vil være af værdi, dels fordi det ikke vil kunne påvirke statens udgifter, der ikke er afhængige af regnskabsformen, dels fordi det på det foreliggende grundlag, — hvor der ikke er andre, der besejler Grønland — ikke er muligt at opstille et regnskab, der viser omkostningernes fordeling på de forskellige konti. Udvalget har ikke kunnet tiltræde denne betragtning: Det må være et ufravigeligt krav til enhver regnskabsførelse, at der er mulighed for at se virksomhedernes økonomiske resultater. Og det har iøvrigt vist sig, at allerede den klarhed, der følger med et regnskab,

som opstilles på driftsøkonomisk rigtig måde, ofte fører til besparelser. Hertil kommer på dette område navnlig betydningen af, at det kan kontrolleres, at de midler, man har til rådighed til højnelse af den grønlandske befolknings levestandard, anvendes således, at det ønskede formål opnås.

Der er udarbejdet en rapport med forslag om et regnskabssystem, der svarer til disse fordringer. Denne rapport har udvalget — ligeledes efter en indgående forhandling med styrelsen — tiltrådt.

løvrigt er udvalget gået ud fra, at en dyberegående undersøgelse vil blive foretaget i forbindelse med arbejdet i grønlandskommissionen af 1948, og udvalget har herefter i dag afgivet betænkning.

Samtidig har udvalget oplyst, at såvel formanden for grønlandskommissionen af 1948 som direktøren for Grønlands styrelse har fremsat ønske om, at udvalgets betænkning må blive afgivet til nævnte kommission. Som foran nævnt, har udvalget ikke haft mandat til og ej heller mulighed for at løse de stillede opgaver til bunds. De fremsatte forslag bør naturligt indgå som led i det større arbejde, grønlandskommissionen har fået overdraget.

Kommissionen har taget denne redegørelse til efterretning.

Kommissionens udvalg 6 har gennemgået visse forhold vedrørende landbrugsministeriets ejendoms- og udlånskontor og har derefter afgivet indstilling til kommissionen, der på grundlag heraf skal udtale:

Landbrugsministeriets ejendoms- og udlånskontor (tørvekontoret) har hidtil væsentligst beskæftiget sig med tørvesager, idet de øvrige til kontoret henlagte sagområder (foranstaltninger vedrørende landbrugets gældsforhold, begrænsninger i pantsætningsretten, sager vedrørende landbrugsbygningers tilstand og indretning samt brunkulsordningen) har kunnet behandles af en sekretær og en eller to damer. Ydelsen af anlægs- og driftslån til tørveproduktion er imidlertid nu ophørt — lovhjemmelen er udløbet —• og kan næppe forventes genoptaget, idet det må antages, at den tørveproduktion, der fremdeles vil være nødvendig til supplering af importen af udenlandsk brændsel, vil blive gennemført uden lån. Det kan ligeledes betragtes som afgjort, at der ikke for fremtiden vil blive ydet tilskud til den gennemførte tørveproduktion.

Hermed er grundlaget for opretholdelsen af kontoret for så vidt bortfaldet, men for at opnå en efter landbrugsministeriets opfattelses tiltrængt aflastning af departementets øvrige kontorer og for samtidig at tilvejebringe en koordinering af ministeriets samlede udlånsvirksomhed, har ministeriet besluttet, at kontoret skal opretholdes, idet man overflytter forskellige sagområder fra andre kontorer til behandling i ejendoms- og udlånskontoret.

De nye sagområder, der overføres til ejendoms- og udlånskontor et, er følgende:

Fra landvæsenskontoret overflyttes alle sager vedrørende landvinding og fra domænekontoret ensilage- og staldhygiejnesager; endvidere lægges grundforbedringskontoret ind under ejendoms- og udlånskontoret. Samtidig med overtagelsen af nævnte sagområder overtager ejendoms- og udlånskontoret stort set det personale, der tidligere har været beskæftiget med ekspeditionen af de pågældende sager.

Under drøftelserne i kommissionen er det fremhævet, at man for at kunne udtale sig om det hensigtsmæssige i de trufne dispositioner måtte være i besiddelse af udførlige oplysninger vedrørende hele landbrugsministeriets forretningsområde, organisation og arbejdsforhold, hvad kommissionen ikke for tiden er, og man er derfor afskåret fra at tage stilling til det konkrete tilfælde. Imidlertid ønsker kommissionen at bemærke, at det principielt må anses for uheldigt at normere kontorer, hvis arbejdsområde udelukkende er af midlertidig karakter: man må i sådanne tilfælde søge at gennemføre arbejdet ved

hjælp af organer, der er midlertidige, f. eks. oprettede med hjemmel i tekstanmærkning på bevillingslov. Man vil herved kunne opnå, at når de midlertidige opgaver er løst, kan pågældende administrative organ ophæves. En opretholdelse til varetagelse af andre opgaver end dem, der dannede grundlaget for hjemmelens tilvejebringelse, må forudsætte ny forelæggelse for og tilslutning fra de bevilgende myndigheder. — For at få materiale til at bedømme det reelt berettigede i opretholdelsen af det antal kontorer i landbrugsministeriet, som nu er normerede, har kommissionen anmodet forvaltningsnævnet om at foretage en undersøgelse af landbrugsministeriets organisation og arbejdsforhold. En sådan undersøgelse vil blive foretaget af nævnets sekretariat, så snart forholdene tillader dette.

Kommissionen har anmodet forvaltningsnævnet om at undersøge, i hvilken udstrækning de af kommissionen stillede forslag er blevet gennemført. Nævnet har efter bemyndigelse af statsministeren og finansministeren rettet henvendelser til de pågældende styrelser, som man samtidig har tilstillet en fortegnelse over de forslag fra kommissionen, om hvis gennemførelse — hel eller delvis — der ikke foreligger oplysninger for nævnet. I henvendelsen fra nævnet er vedkommende styrelse forsåvidt angår forslag, hvor kommissionens indstilling ikke agtes fulgt, anmodet om at fremsætte motivering herfor, ligesom man, hvor talen er om forslag, hvis gennemførelse er stillet i bero, har ønsket oplyst, på hvilket tidspunkt realisationen kan ventes iværksat.

Forvaltningsnævnets sekretariat har afsluttet arbejdet i direktoratet for luftfartsvæsenet og i mødrehjælpsinstitutionen i København, jfr. bilag nr. 1 og 2 til nærværende betænkning. Endvidere er der til forvaltningsnævnet afgivet rapporter vedrørende den sociale skole, statsforvaltningens vagttjeneste og ministerialbetjentenes arbejdsforhold m. v. — Ligeledes er der afgivet rapport vedrørende marinestaben og udarbejdet udkast til rapport angående materielintendanturen; den videre behandling af disse spørgsmål er stillet i bero indtil afslutningen af visse principielle drøftelser angående forsvårsvæsenets organisation. — Der er afgivet rapport vedrørende skattedepartementets 1. kontor, jfr. bilag 3; arbejdet indenfor skattedepartementet fortsætter, hvilket ligeledes er tilfældet med arbejdet indenfor rigspolitiet og politikredsene. Sekretariatet har påbegyndt en undersøgelse af de danske statsbaners kontormæssige forhold og desuden på sædvanlig vis ydet bistand ved løsningen af en række mindre opgaver. Endelig har sekretariatet fortsat sit arbejde indenfor finansdepartementets område.

II. Betænkning vedrørende anlaigsdirektoratet (teknisk central) under ministeriet for offentlige arbejder.

Det af kommissionen nedsatte udvalg angående afviklingen af de midlertidige administrationsorganer (se kommissionens 1. og 2. betænkning) har foretaget en undersøgelse vedrørende det under ministeriet for offentlige arbejder sorterende anlægsdirektorat, tidligere teknisk central, navnlig med henblik på mulighederne for afviklingen af denne midlertidige institution. Udvalget har forhandlet med ministeriet og direktoratet samt forskellige kommunale myndigheder og har herefter afgivet sin indstilling til kommissionen, som på det således foreliggende grundlag skal udtale følgende:

A. Oprettelse og organisation.

Forud for besættelsen havde regeringen ad lovgivningens vej gennemført en række beskæftigelsesforanstaltninger med henblik på en bekæmpelse af arbejdsløsheden. Efter besættelsen fandt ministeren for offentlige arbejder, at disse foranstaltninger ikke var tilstrækkelige, men at det ville være ønskeligt, om der til udførelsen af en række yderligere beskæftigelsesarbejder, der efter deres natur ikke henhørte under de bestående tekniske statsinstitutioner, oprettedes et særligt organ under ministeren. Under 13. november 1940 tilskrev ministeren derfor folketingets finansudvalg og udbad sig tilslutning til, at der under ministeriet for offentlige arbejder midlertidigt oprettedes en „teknisk central". I denne skrivelse er det bl. a. udtalt, at „man ikke har ment det hensigtsmæssigt at udvide de allerede bestående tekniske organisationer, som jo alle er af embedsmæssig karakter, fordi en sådan udvidelse da let ville få en permanent karakter, ligesom det ville være vanskeligt hurtigt at skaffe kvalificeret teknisk personale, hvis dette personale skulle ansættes på sædvanlig embedsmandsmæssig basis". Ved skrivelse af 15. november 1940 gav finansudvalget sin tilslutning til oprettelsen af teknisk central, idet det ved skrivelse af 20. s. m. blev tilføjet, at tilslutningen til oprettelsen var „sket på grundlag af ministerens løfte om at ville komme tilbage til finansudvalget, såfremt udgiften måtte overskride 100 000 kr."

Under ledelse af civilingeniør Erik Kayser påbegyndte teknisk central derefter sin virksomhed i slutningen af finansåret 1940—41. Ved forudgående forhandlinger mellem ministeren og direktøren var hovedlinierne for centralens virksomhed trukket op således: Centralen sorterede direkte under ministeren for offentlige arbejder og skulle, efter ministerens bestemmelse i hvert enkelt tilfælde, påtage sig forberedelsen og gennemførelsen af nye anlæg for staten og eventuelt for amter, kommuner, private institutioner, selskaber o. 1. Centralens virksomhed var således ikke begrænset til kun at udføre arbejder for ministeriet for offentlige arbejder eller herhenhørende institutioner, men udstrakt til også at omfatte arbejder for andre ministerier og de under disse hørende institutioner, endog for andre institutioner og virksomheder, der ikke direkte sorterer under noget ministerium. Forholdene — herunder især vanskelighederne under krigen ved at fremskaffe

materialer — bevirkede, at der blev overdraget teknisk c tral et ret betydeligt arbejde ved medvirken i forskellige af centraladministrationens (ɾaner, således bl. a. i beskæftigelsesrådet, handelsministeriets uofficielle udvalg angåe e jern- og cementrationering og udvalget angående sikring af færdslen ved vejkrydsn ɡer.

Efter forslag fra ministeriet for offentlige arbejder rådte finansministeriet under 21. august 1941, at teknisk central med virkning fra 1. ok1 n 1941 anerkendtes som selvstændig regnskabsførende institution. Under hensyntagei il arten af centralens arbejde blev det samtidig tiltrådt, at en væsentlig del af udgift e ved centralens drift skulle belastes de forskellige anlægskonti, medens der på centr is egen konto kun skulle afholdes udgifterne til det personale, der var stillet til rådiɡ ' for centralen (i modsætning til det personale, der var beskæftiget med de til centrale enviste arbejder) samt $^1/_3$ af udgifterne til kontorhold og andre udgifter. Senere blev denne refusionsordning udvidet, således at hvert anlægsarbejde pålignes en andel i de fælles administrationsudgifter, beregnet på grundlag af en opgørelse over det omfang, i hvilket det pågældende anlæg har beslaglagt personalets arbejdskraft. Denne udvidede refusionsordning fik tilbagevirkende kraft, således at det endelige udgiftstal på centralens regnskab aldrig har omfattet andre udgifter end sådanne, der kan henføres til centralens ovennævnte deltagelse i arbejdet under andre af centraladministrationens organer eller til arbejde for andre ministerier, hvor der ikke har været mulighed for at postere udgifterne på en. anlægskonto.

Efter begivenhederne den 29. august 1943 overgik de beføjelser, der normalt blev udøvet af ministrene, til departementscheferne, og som følge heraf forelagde teknisk central fra nævnte dato ministeriets departementschef sådanne spørgsmål, som hidtil var forelagt ministeren til afgørelse.

Den 24. juni 1944 fratrådte direktør Erik Kayser, og arbejdet fortsattes indtil 31. december 1945 under ledelse af de 2 overingeniører C. P. Elvers og H. Rasmussen. Siden 1. januar 1946 har teknisk central, senere anlægsdirektoratet, været ledet af overingeniør, cand. polyt. C. P. Elvers.

Pr. 1. april 1946 blev teknisk central omdannet til et anlægsdirektorat under ministeriet for offentlige arbejders departement.

B. Arbejdsområde.

Anlægsdirektoratets (teknisk centrals) virksomhed kan i hovedtrækkene opdeles i 3 grupper, nemlig:

I. Anlægsarbejder.
II. Forundersøgelser for nye opgaver.
III. Medvirken ved centraladministrationens løbende sager.

I den forløbne tid har anlægsdirektoratet beskæftiget sig med følgende anlægsarbejder:

1. Motorvej Rødby havn — Storstrømsbroen.
   (Herunder for vejkrydsningsfondens midler en overføring af hovedvej nr. 7 over lollandsbanerne vest for Maribo.
2. Motorvej vest om København samt udbygning af Hørsholmvejen som motorvej.
3. Statens lufthavne.
4. Indvinding af råstoffer i Danmarks undergrund.
   (Herunder kulbrydning på Bornholm og tørveproduktion ved Dragsgård).

Endvidere har anlægsdirektoratet i overensstemmelse med de i sin tid ved oprettelsen anførte forudsætninger fået overdraget følgende projekterings- og tilsynsarbejder af kommunale myndigheder m. v.:

For Rødovre kommune.

Forlængelse af Slotsherrens vej.
100 cm kloakledning i Slotsherrens vej.
Bro for Slotsherrens vej over fæstningskanalen.

For Lyngby-Tårbæk kommune.

Parallelvej langs motorvejen fra Jægersborg vej til Mølleådalen, dog kun ekspropriationer og de dermed i forbindelse stående forarbejder.

For de lollandske elektricitetsværker.

Fundering for to højspændingsmaster i Maribo-Nørresø.

Inden for gruppe II forundersøgelser for nye opgaver har følgende projekter været taget op til behandling.

1. Vandkraftanlæg ved Skjern å.
2. Landvinding ved Ho bugt.
3. Motorvej vest om København (jfr. ovenfor under I. 2).
4. Havneanlæg for centralgasværk og kalksalpeterfabrik i sydhavnen.
5. Landvinding ved Rødsand.
6. Efterforskning af råstoffer i Danmarks undergrund (jfr. ovenfor under I. 4.).
7. Det sjællandske motorvej net.
8. Projekteringer for Københavns lufthavn (jfr. ovenfor under I. 3.).
9. Projektering for udbygning af Ålborg, Esbjerg og Odense lufthavne til civilflyvning.

Endelig har anlægsdirektoratet medvirket ved behandling af følgende opgaver m. v. for andre myndigheder (gruppe III):

1. Projektering af kontorbygning ved Knippeisbro for indenrigsministeriet.
2. Projektering af privatbaneanlægget Nors-Hanstholm.
3. Forundersøgelser vedrørende udnyttelse af indvundne arealer i Kalvebod strand samt havneanlæg ved Avedøre.
4. Deltagelse i administreringen af jern-, cement- og trærationeringen.
5. Forundersøgelser vedrørende eventuelle anlæg af lufthavne og landingspladser i forbindelse med undersøgelser for et rationelt lufttrafiknet i Danmark.
6. Forundersøgelser vedrørende forbedring af trafikforbindelser til Københavns lufthavn, Kastrup.
7. Deltagelse i „International Civil Aviation Organization" (ICAO)'s møder m. v. vedrørende anlæg af lufthavne for civilflyvning.
8. Deltagelse i approbering af offentlige landingspladser.
9. Medlemsskab i Københavns havns teknikerudvalg.
10. Medlemsskab i det i henhold til § 4 i lov nr. 28 af 1. februar 1930 om sikring af færdslen ved vej krydsninger samt krydsning mellem veje og jernbaner m. v. nedsatte udvalg.
11. Deltagelse i undersøgelserne vedrørende grundlaget for den til Danish American Prospecting Co. (DAPCO) givne koncession på udnyttelsen af råstoffer i Danmarks undergrund.

12. Forundersøgelser vedrørende linieføringen for en eventuel Øresundsbro.

For tiden er anlægsdirektoratet beskæftiget med følgende arbejder:

Under gruppe I.
1. Motorvej Rødbyhavn—Storstrømsbroen.
2. Motorvej vest om København samt udbygning af Hørsholmvejen som motorvej.
3. Statens lufthavne.

Endvidere er anlægsdirektoratet beskæftiget med samtlige de fra kommunale myndigheder m. v. overdragne arbejder (se side 3).

Under gruppe II.
5. Landvinding ved Rødsand.
9. Projektering for udbygning af Ålborg, Esbjerg og Odense lufthavne til civilflyvning.

Under gruppe III.
4. Deltagelse i administreringen af jern-, cement- og trærationeringen.
6. Forundersøgelser vedrørende forbedring af trafikforbindelser til Københavns lufthavn, Kastrup.
7. Deltagelse i „International Civil Aviation Organization" (ICAO)'s møder m. v. vedrørende anlæg af lufthavne for civilflyvning.
8. Deltagelse i approbering af offentlige landingspladser.
9. Medlemsskab i Københavns havns teknikerudvalg.
10. Medlemsskab i det i henhold til § 4 i lov nr. 28 af 1. februar 1930 om sikring af færdslen ved vej krydsninger samt krydsning mellem veje og jernbaner m. v. nedsatte udvalg.
11. Deltagelse i undersøgelserne vedrørende grundlaget for den til Danish American Prospecting Co. (DAPCO) givne koncession på udnyttelsen af råstoffer i Danmarks undergrund.
12. Forundersøgelser vedrørende linieføringen for en eventuel Øresundsbro.

De fleste af de opgaver, der i tidens løb er blevet arbejdet med i anlægsdirektoratet, er overdraget dette direkte af ministeren for offentlige arbejder eller dette ministeriums departement. Dette gælder således motorvejen Rødby havn—Storstrømsbroen, lufthavnsanlæggene, kulbrydningen på Bornholm, tørveproduktionen ved Dragsgård etc. I et enkelt tilfælde har anlægsdirektoratets samarbejde med andre institutioner medført, at man har henledt ministerens opmærksomhed på en opgave, som denne derefter har taget op. Som medlem af Københavns havns teknikerudvalg fik teknisk central i sin tid nemlig til opgave nærmere at undersøge mulighederne for at skaffe en god vejforbindelse mellem en eventuel kommende havn ved Avedøre og det øvrige Sjælland, hvilket medførte et forslag til ministeren om at forlænge Hørsholmvejen til Avedøre som en slags opsamlervej for alle indkørsels ve jene til København. Ministeriet nedsatte et 3-mands udvalg til nærmere at overveje sagen, der senere resulterede i lov nr. 168 af 11. april 1942 om anlæg af en motorvej vest om København samt udbygning af Hørsholmvejen som motorvej; gennemførelsen af denne motorvej blev derefter overdraget anlægsdirektoratet.

Arbejdet med udførelsen af overdragne opgaver har medført, at andre offentlige institutioner har forespurgt, om løsning af mindre opgaver, der mest hensigtsmæssigt blev løst samtidig med de igangværende større anlægsarbejder, ikke kunne udføres af an-

lægsdirektoratet samtidig med hovedopgaven, når vedkommende offentlige institution refunderede samtlige udgifter. Efter samråd med ministeren eller departementet i hvert enkelt tilfælde er man gået ind herpå, og dette har medført de tidligere omtalte arbejder for Rødovre og Lyngby-Tårbæk kommune samt de lollandske elektricitetsværker.

Udførelsen af motorvejene har siden begyndelsen af 1946 ligget næsten helt stille grundet på manglen på arbejdskraft og materialer. Situstionen har nu ændret sig en del, og anlægsdirektoratet har på grundlag af samtaler med ministeriet for offentlige arbejders embedsmænd forstået, at det er hensigten at gå i gang i alt fald med anlæg af motorvejen ved København (Hørsholmvejen). Arbejdsministeriet har erklæret, at der nu skal være tilstrækkelig arbejdskraft til rådighed til Hørsholmvejens udførelse, ligesom de fornødne materialer skal være til disposition, idet det er tanken at afskrive disse sidste på de kvota, der er tildelt ministeriet for offentlige arbejder til forskellige vejarbejder, hvilket ministeriet iøvrigt er indforstået med.

C. Personale og lønninger.

Antallet af det af anlægsdirektoratet beskadigede personale fremgår af nedenstående personalestatistik:

pr. 31/3	1941	1942	1943	1944	1945	1946	1947	1948	1949
Direktion	3	3	3	3	2	1	1	1	1
Afdelingschefer	3	3	3	4	3	3	3	3	3
Afdelingsingeniører	»	7	11	9	8	8	6	6	5
Civilingeniører	9	16	26	27	26	20	19	13	12
Ingeniører	1	6	22	22	25	16	13	11	11
Tegnere	4	8	15	16	14	8	5	5	4
Afdelingsledere	»	»	4	5	5	5	3	3	3
Øvrige kontorpersonale	8	14	20	21	18	20	19	18	16
Tekn. og adm. assistance	1	4	8	10	12	10	9	7	5
Ialt	29	61	112	117	113	91	78	67	60

Anlægsdirektoratets personale aflønnes efter et lønningsregulativ, der er godkendt af ministeriet for offentlige arbejder den 2. november 1946. Efter dette regulativ er direktoratets leder lønnet med en grundløn på 12 000 kr. årligt, stigende efter 5 år til 13 200 kr. løvrigt er anlægsdirektoratets personale opdelt i 9 lønningsklasser med grundløn fra 8 700 kr. årlig (med alderstillæg 9 300 kr.) til 1 680 kr. (med alderstillæg 2 400 kr.). Til samtlige lønninger kommer tillæg efter de for statens tjenestemænd til enhver tid gældende regler.

D. Udgifter.

Udgifterne i forbindelse med anlægsdirektoratets virksomhed, optaget i statsregnskabet under § 16 ministeriet for offentlige arbejder som N., vil fremgå af nedenstående oversigt.

	1940/41	1941/42	1942/43	1943/44	1944/45
1. Vederlag	24 034	260 251	464 949	598 751	622 841
2. Kontorholdsudg.	12 425	82 349	84 847	91 463	77 475
3. Andre udg.	40 520	131 766	267 818	331 097	258 656
Ialt	76 979	474 366	817 614	1 021 311	958 972
4. Refusioner	—	536 665	774 599	954 096	884 518
Udg. på § 16 N.	76 979	÷62 299	43 015	67 215	74 454

	1945/46	1946/47	1947/48	1948/49 ca.
1. Vederlag	615 560	594 827	540 579	520 000
2. Kontorholdsudg.	83 656	92 766	82 484	90 000
3. Andre udg.	235 366	150 137	125 749	150 000
Ialt	934 582	837 730	748 812	760 000
4. Refusioner	852 616	776 430	675 298	680 000
Udg. på § 16 N.	81 966	61 300	73 514	80 000

Udgifterne ved de af anlægsdirektoratet i finansårene 1941—42—1948—49 foretagne anlægsarbejder har andraget følgende beløb:

	Byggeudgifter:	Ekspropriations-udgifter:	Ialt:
1. Motorvej Rødby havn—Storstrømsbroen. (Herunder for vejkrydsningsfondens midler en overføring ad hovedvej nr. 7 over lollandsbanerne vest for Maribo).			
1941—42	817 183	48 981	866 164
1942—43	5 221 172	591 403	5 812 575
1943—44	4 538 520	623 695	5 162 215
1944—45	3 226 185	296 521	3 522 706
1945—46	1 586 614	222 557	1 809 171
1946—47	455 592	18 551	474 143
1947—48	128 922	101 955	230 877
1948—49	ca. 145 000	140 000	285 000
	ca. 16 119 000	2 044 000	18 163 000
2. Statens lufthavne.			
1941—42	3 485 634	—	3 485 634
1942—43	5 099 222	—	5 099 222
1943—44	6 245 338	—	6 245 338
1944—45	966 726	—	966 726
1945—46	290 149	—	290 149
1946—47	1 557 882	—	1 557 882
1947—48	5 970 210	—	5 970 210
1948—49	ca. 8 030 000	—	8 030 000
	ca. 31 645 000		31 645 000

	Byggeudgifter:	Ekspropriations-udgifter:	Ialt:
3. Motorvej vest om København samt udbygning af Hørsholmvejen som motorvej.			
1942—43	360 284	172 540	532 824
1943—44	1 609 346	3 434 892	5 044 238
1944—45	1 573 433	739 766	2 313 199
1945—46	1 876 099	737 337	2 613 436
1946—47	887 438	27 643	915 081
1947—48	467 094	92 031	559 125
1948—49	ca. 655 000	20 000	675 000
	ca. 7 429 000	5 224 000	12 653 000
4. Indvinding af råstoffer i Danmarks undergrund (herunder kulbrydning på Bornholm og tørveproduktion ved Dragsgård).			
1941—42	61 016	—	61 016
1942—43	109 607	—	109 607
1943—44	1 947 583	284 787	2 232 370
1944—45	1 638 000	7 075	1 645 075
1945—46	793 631	÷ 17 831	775 800
1946—47	595 326	7 340	602 666
1947—48	345 344	1 735	347 079
1948—49	ca. 788 000	12 000	800 000
	ca. 6 278 000	295 000	6 573 000

Resumé — finansårene 1941—42—1948—49.

	Byggeudgifter:	Ekspropriations-udgifter:	Ialt:
1. Motorvej Rødbyhavn—Storstrømsbroen. (Herunder for vejkrydsningsfondens midler en overføring af hovedvej nr. 7 over lollandsbanerne vest for Maribo)	ca. 16 119 000	2 044 000	18 163 000
2. Statens lufthavne	ca. 31 645 000	—	31 645 000
3. Motorvej vest om København samt udbygning af Hørsholmvejen som motorvej	ca. 7 429 000	5 224 000	12 653 000
4. Indvinding af råstoffer i Danmarks undergrund (herunder kulbrydning på Bornholm og tørveproduktion ved Dragsgård)	ca. 6 278 000	295 000	6 573 000
	ca. 61 471 000	7 563 000	69 034 000

E. Kommissionens indstilling.

Efter det oplyste må det antages, at der på indeværende tidspunkt er naturlig anledning til at påbegynde en afvikling af anlægsdirektoratets virksomhed, idet en stor del af de opgaver, der er overladt direktoratet, nærmer sig deres fuldførelse. Hvis man ikke nu beslutter sig til at påbegynde afviklingen, må det forudses, at opgaver af teknisk karakter også fremtidig vil blive overdraget anlægsdirektoratet, og det kan derfor senere blive vanskeligt at gennemføre en nedlæggelse af denne institution, hvis midlertidige karakter som nævnt blev understreget ved oprettelsen i 1940.

Det har vist sig, at der indenfor de forskellige ministerier og styrelser, der har opgaver af teknisk karakter, ikke har været nogen tilbøjelighed til at overdrage disse opgaver til anlægsdirektoratet, som derfor så godt som udelukkende har været beskæftiget med opgaver for ministeriet for offentlige arbejders departement. Denne tilbageholdenhed skyldes, at de styrelser, der i større omfang foretager anlægsarbejder, har deres egen stab af specialuddannede teknikere, som de alligevel ikke kan undvære, hvorfor der ikke opnås fordele ved helt eller delvist at overlade projekteringen eller tilsynet med gennemførelsen til anlægsdirektoratet. Dette gælder således hærens bygningstjeneste, der har anført, at de arbejder, der ligger nærmest anlægsdirektoratets sædvanlige område, er anlægget af militære lufthavne, men selv her kræver arbejdet specielle forudsætninger, idet der ved siden af den almindelige tekniske indsigt, der er nødvendig til projektering af en civil lufthavn, skal tages særlige militære hensyn f. eks. i forbindelse med udførelsen af de nødvendige forsvarsanlæg, og denne kombination af teknisk og militær indsigt repræsenteres kun af bygningstjenestens egne teknikere, hvoraf de ledende er faste officerer. På lignende måde har generaldirektoratet for statsbanerne gjort gældende, at generaldirektoratets anlægsarbejder alle er af en karakter, der kræver specialteknisk indsigt, hvorfor der ikke vil være vundet noget ved at lade projekteringen udføre af anlægsdirektoratet. Efter kommissionens opfattelse taler også dette forhold for en nedlæggelse af anlægsdirektoratet.

En afvikling af direktoratets virksomhed vil antagelig bedst kunne påbegyndes ved, at man lader de af direktoratet projekterede men endnu ikke påbegyndte vejarbejder — herunder arbejdet på Hørsholmvejen — overgå til de pågældende amter, der efter det oplyste råder over tilstrækkelig kvalificeret arbejdskraft til at føre tilsyn med projekternes udførelse. De fremtidige lufthavnsarbejder vil antagelig kunne gennemføres under luftfartsdirektoratets ledelse, og såfremt luftfartsdirektoratet ikke allerede råder over det tilstrækkelige tekniske personale til løsning af disse opgaver, vil nogle af de af anlægsdirektoratets medarbejdere, der hidtil har beskæftiget sig med sådanne opgaver, utvivlsomt kunne overføres til luftfartsdirektoratet.

Ministeriet for offentlige arbejder og anlægsdirektoratet har givet udtryk for den opfattelse, at en overdragelse af tilsynet med udførelsen af de projekterede veje til amterne let vil medføre en merudgift for staten, dels fordi det i så fald bliver nødvendigt at etablere et tilsyn med amternes anlægsvirksomhed, dels fordi amterne ikke har taget del i de allerede stedfundne forhandlinger med entreprenørerne og derfor ikke vil have samme forudsætninger som anlægsdirektoratet for ved den endelige afregning med entreprenørerne at kritisere og eventuelt afvise de krav om ekstrabetaling, som erfaringsmæssigt altid bliver fremsat. Det er på den anden side ikke draget i tvivl, at amterne teknisk set vil være i stand til at gennemføre de pågældende vejprojekter på tilfredsstillende måde.

Kommissionen, der iøvrigt ikke har ment at kunne tage stilling til spørgsmålet om, hvorvidt anlægsdirektoratet eller amterne er i stand til at gennemføre tilsynet med vejarbejderne med de mindste administrationsomkostninger, har ikke fundet, at disse

indsigelser er tilstrækkelig vægtige til at begrunde en fortsat opretholdelse af anlægsdirektoratet. Det tekniske tilsyn med amternes anlægsvirksomhed må — såfremt det er absolut påkrævet — kunne foretages af vejdirektoratet, uden at det derfor bliver nødvendigt at udvide staben af tekniske medarbejdere væsentligt. Forhandlingerne med entreprenørerne må kunne videreføres af amternes personale, der gennem deres tidligere arbejde også har store erfaringer på dette område, og såfremt det skulle vise sig at blive nødvendigt at indhente bistand fra anlægsdirektoratet for at komme til klarhed om kontrakternes rette forståelse, vil også dette kunne lade sig gøre, da anlægsdirektoratet, selv om vejarbejderne overtages af amterne, ikke straks vil blive totalt nedlagt, men må fortsætte med aftagende personale, indtil de igangværende arbejder er endeligt afsluttet.

Såfremt man ikke nu skrider til en afvikling af direktoratets virksomhed, men lader anlægsdirektoratet fortsætte, i første række med at føre tilsyn med anlægget af Hørsholmvejen, vil det i direktoratet beskæftigede personale med større ret kunne påregne, at direktoratets virksomhed er permanent, og vanskelighederne for staten ved afviklingen vil tilsvarende forøges. Ved en gradvis afvikling af det tekniske personale i den kommende tid, vil der efter det oplyste være gode muligheder for de ledigblevne for at opnå anden beskæftigelse, medens en udskydelse af afviklingen meget vel kan medføre, at mulighederne for anden beskæftigelse til den tid er væsentligt ringere.

De anførte argumenter med hensyn til fremtidige økonomiske forpligtelser hviler på den forudsætning, at anlægsdirektoratet under alle omstændigheder er en midlertidig institution, hvis endelige afvikling må anses for at være ret nær forestående. Skal anlægsdirektoratet bestå gennem længere tid, vil det være af betydning at tilvejebringe fornødent samarbejde mellem anlægsdirektoratet og andre anlægsmyndigheder med henblik på at undgå større investeringer end påkrævet.

Alle oplyste forhold taget i betragtning *ex* der herefter i *kommissionen enighed om, at en afvikling af anlægsdirektoratets virksomhed snarest bør påbegyndes.*

Afviklingen af direktoratet bør efter kommissionens opfattelse gennemføres derved, at der ikke overlades direktoratets nye opgaver, og at personalet derefter aftrappes efterhånden som de igangværende arbejder, det vil sige påbegyndte lufthavnsarbejder og forskellige mindre arbejder for kommuner, afsluttes. De projekterede, men endnu ikke påbegyndte lufthavnsarbejder, overdrages luftfartsdirektoratet, medens vejarbejderne overlades til de pågældende amter.

III. Kommissionens udtalelser vedrørende de i nærværende betænkning optagne indstillinger.

1) Ad indstilling fra forvaltningsnævnet vedrørende statens luftfartstilsyn og luftfartsdirektorat (jfr. bilag 1).

Kommissionen kan tiltræde forvaltningsnævnets indstilling.

2) Ad indstilling fra forvaltningsnævnet vedrørende mødrehjælpsinstitutionerne (jfr. bilag 2).

Kommissionen kan tiltræde forvaltningsnævnets indstilling.

3) Ad indstilling fra forvaltningsnævnet vedrørende skattedepartementets 1. kontor (jfr. bilag 3).

Kommissionen kan tiltræde forvaltningsnævnets indstilling.

4) Ad indstilling fra forvaltningsnævnet vedrørende centraladministrationens betjentforhold m. v. (jfr. bilag 4)

Kommissionen kan tiltræde forvaltningsnævnets indstilling.

København, den 11. november 1949.

M. J. Clausen. **Jens Jensen.** **Niels Johnsen.** **Holger Koed.** **K. H. Kofoed,** formand.

J. Lon. **Andr. Moller.** **Hans Nielsen,** **J. Pinholt.** **Aage Seidenfaden.**

P. Chr. von Stemann. **P. Villadsen.** **Viggo Villadsen,** næstformand. **Wedell-Wedellsborg.**

Thorsen.

Bilag 1.

FORVALTNINGSNÆVNET

København, d. 14. september 1949.

Til Forvaltningskommissionen af 1946.

Ligesom de i forvaltnings!?ommissionens 4. og 5. betænkning optagne indstillinger vedr. luftfartsvæsenet bygger forvaltningsnævnets efterfølgende indstilling vedr. statens luftfartstilsyn og luftfartsdirektoratet på udførlige rapporter fra forvaltningsnævnets sekretariat, der hermed har afsluttet sin gennemgang af luftfartsvæsenets forhold.

A. Statens luftfartstilsyn.

Undersøgelsen af statens luftfartstilsyn er foretaget i efteråret 1948 og har ligesom undersøgelsen af sikringstjenesterne været af begrænset omfang, fordi arbejdet for hele den kvalificerede del af personalets vedkommende er af meget teknisk og ganske speciel karakter.

Når man alligevel har foretaget en vis gennemgang af de mere kvalificerede arbejder, er dette navnlig gjort med henblik på den fremtidige organisation af direktoratet, hvori tilsynet i de kommende år skal indpasses.

I. Indledning.

Statens luftfartstilsyn ,som ledes af en overingeniør, er den del af luftfartsdirektoratet, som har til opgave at føre sikkerhedsmæssig kontrol med den civile luftfart. Dette arbejde omfatter væsentligst kontrol med materiel, personel og landingspladser samt foretagelse af havariundersøgelser, og udarbejdelse af forslag til de her henhørende reglementer og bestemmelser på basis af ICAO-standards eller som forberedelse til ICAO-forhandlinger. Tilsynet virker derhos som rådgiver for direktøren for luftfartsvæsenet i en række tekniske spørgsmål.

For de certifikater og beviser. som luftfartstilsynet udfærdiger, og som i almindelighed skal fornyes mindst een gang om året, erlægges der gebyrer, der er fastsatte i et af ministeriet for offentlige arbejder udfasrdiget gebyrreglement af 26. februar 1947. Disse gebyrer indbragte i

1945—46	4 800 kr.
1946—47	33 700 -
1947—48	ca. 86 000 -

og for 1949—50 regnes der med en indtægt på ca. 100 000 kr.

Udover gebyrerne afholder vedkommende rekvirent tilsynets udgifter til befordring, time- og dagpenge efter tjenestemandslovens regler samt refunderer eventuelle positive udlæg. Herudover betaler DDL kontrollanter 6—8 kr. pr. time for overarbejde (udover de sædvanlige timepenge).

Udgifterne til tilsynet kan med det nuværende personale anslås til at overstige 200 000 kr., i hvilken henseende bemærkes, at tilsynets udgifter regnskabsmæssigt opføres i statsregnskabet sammen med direktoratets. Der er herefter ikke i indtægterne dækning for mere end højest halvdelen af udgifterne, men det synes heller ikke påkrævet, at der skal være fuld dækning, da tilsynet som nævnt udfører en del arbejde, f. eks. havariundersøgelser, ICAO-arbejde m. v., som ikke kan eller bør belastes bestemte rekvirenter.

II. Den nuværende organisation.

Luftfartstilsynet er en del af direktoratet, men virker i det daglige arbejde ret selvstændigt, hvorfor det også benytter eget brevpapir og korresponderer med direktoratet.

Personalet omfatter 19 personer, hvoraf 15 er ansat efter 5. maj 1945.

Foruden overingeniøren, der er placeret i lønningsklassen 9 600—10 500 kr., består personalet af følgende tjenestemænd:

1 luftfartsingeniør af 1. grad (7 800—9 000 kr.),
2 luftfartsinspektører (6 900—7 500 kr.),
1 materielinspektør (5 040—5 760 kr.),
1 kontorist.

samt endvidere

2 ingeniører (aspiranter),
1 kontrollant (medhjælpslønnet),
1 flyveleder I (udlånt fra flyveledelsen),
1 elektroinstallatør (medhjælpslønnet),
1 overassistent (medhjælpslønnet),
6 kontorister (medhjælpslønnet),
1 kontorelev.

Af ubesatte normerede stillinger forefindes:

1 luftfartsingeniør af 2. grad (6 900—7 500 kr.),
3 ingeniører (5 040—5 760 kr.),
1 kontorassistent af 2. grad (2 310—3 030 kr.).

Luftfartstilsynet er ikke opdelt i forskellige afdelinger, men sekretariatet har i sin rapport inddelt arbejdet i følgende grupper:

Flyveteknisk kontrol — gruppe A —
Luftfartsinspektion — gruppe B —
Tilsyn med luftfyr — gruppe C —
Kontorarbejde — gruppe D —

Direktoratet for luftfartsvæsenet har givet udtryk for, at en eventuel gruppeinddeling bør ske på et noget andet grundlag, idet man erstatter de af sekretariatet opstillede grupper A og B med følgende:

Gruppe A. Tilsyn med materiel.
— B. Tilsyn med personel.
C. Tilsyn med drift.

Som motivering herfor har direktoratet henvist til, at der til grund for hver af de 3 nævnte grupper ligger en speciel ICAO-standard, som giver en naturlig opdeling af tilsynets arbejdsområde.

Forvaltningsnævnet skal ikke benægte, at den af direktoratet foreslåede gruppeinddeling er velbegrundet. Når man imidlertid i det følgende har lagt sekretariatets inddeling til grund, skyldes det rent praktiske hensyn, idet sekretariatets rapport bygger på denne gruppering.

A. Flyveteknisk kontrol.

Flyveteknisk kontrol omfatter:

1. Kontrol med, at luftfartøjer, der konstrueres og bygges her i landet, til enhver tid opfylder de givne forskrifter med hensyn til styrke, flyveegenskaber og hensigtsmæssig konstruktion.
2. Kontrol med, at luftfartøjer, der indregistreres her i landet, er luftdygtige i henhold til de herom givne bestemmelser, og at de stadig holdes i luftdygtig stand.
3. Godkendelse af værksteder til konstruktion af luftfartøjer og luftfartøjsdele, samt kontrol med disses tekniske organisation.
4. Eksamination af personel, der passer materiellet, f. eks. kontrolmekanikere (se om disse senere) samt radio- og elektrikerpersonel og udfærdigelse af certifikater til sådanne.

Personalet omfatter en luftfartsingeniør af 1. grad, som leder (stedfortræder for overingeniøren), en luftfartsinspektør, en materielinsepktør, to ingeniører og en kontrollant.

B. Luftfartsinspektionen.

Luftfartsinspektionen omfatter:

1. Eksamination af flyverpersonellet og udfærdigelse af certifikater til dette.
2. Godkendelse af og tilsyn med flyveskoler.
3. Godkendelse af flyvepladser.
4. Kontrol med, at de sikkerhedsmæssige bestemmelser for oprettelsen af nye ruter er overholdt, og at de fortsat overholdes under beflyvning af ruten. (Rutekontrol).
5. Sikkerhedsmæssigt tilsyn med koncessionerede eller tilladte specielle luftfartsforetagender, såsom flyvestævner, rundflyvninger, taxaflyvninger.

Personalet omfatter en luftfartsinspektør og en flyveleder I, der er udlånt fra flyveledelsen i København.

Derudover har såvel flyveteknisk kontrol som luftfartsinspektion et betydeligt arbejde ved undersøgelser af havarier (i 1947 31) samt vedrørende ICAO, ligesom luftfartsinspektionen for nogen tid siden har påbegyndt et samarbejde med geodætisk institut vedrørende udarbejdelse og fremstilling af civile luftfartskort, som man ikke hidtil har haft for Danmarks vedkommende.

C. Tilsyn med luftfyr.

I begyndelsen af trediverne blev der mellem Amagers sydspids og Rødbyhavn i lige linie anbragt otte luftfyr med en indbyrdes afstand af 16—17 kilometer til vejledning over dansk område for natpostflyvningen til Hannover.

Tilsynet med luftfyrene har været varetaget af en kontraktantaget elektroinstallatør, som udelukkende har haft til opgave at tilse luftfyrene 2 gange månedligt, medens det daglige tilsyn med fyrene har været overdraget lokale personer mod et vederlag af 15 kr. kvartalet for hvert fyr. Direktoratet har oplyst, at luftfyrene nu er nedlagt, jfr. nærmere nedenfor under III. C.

D. Kontorarbejdet.

Kontorarbejdet forestås af en medhjælpslønnet overassistent, der til sin hjælp har 8 kontordamer. Arbejdet omfatter, foruden almindelig skrive-, journal-, kartoteks- og telefonpasningsarbejde, tillige regnskabsføring, ekspedition af certifikatsager, registrering af luftdygtighedsbeviser og godkendelsesbeviser for flyvepladser samt kontrol med disses behørige fornyelser.

III. Bemærkninger til den nuværende organisation.

Tilsynet delte oprindelig lokaler med direktoratet, men siden december 1945 har det været adskilt derfra og har nu til huse Ny Kongensgade 15. En sammenflytning er imidlertid påtænkt i løbet af et års tid.

Allerede medens tilsynet og direktoratet havde fælles lokaler, forekom der indbyrdes korrespondance, og nu foregår forbindelsen med direktoratet væsentligst ad skriftlig vej; der går sjældent en dag, hvor der ikke sendes eet eller flere breve med kopier til direktoratet, omhandlende f. eks. godkendelse af landingspladser, koncessionssager, politisager og havariundersøgelser samt almindelige principielle spørgsmål, og denne korrespondance medfører en del arbejde begge steder.

Det kan formentlig forudsættes, at den påtænkte sammenflytning med direktoratet vil medføre, at denne indbyrdes korrespondance bliver overflødig, men selv under den nuværende placering synes det at måtte være muligt, f. eks. i principielle sager, at forelægge disse i referatform for direktøren. I andre sager, f. eks. vedrørende godkendelse af landingspladser og erhvervsmæssige koncessioner, bør direktoratet fortsætte sine bestræbelser for at opstille faste retningslinier for affattelsen af de nødvendige papirer.

ad A. Flyveteknisk kontrol.

Kontrollen med luftfartøjer omfatter dels en kontrol med bygningen af sådanne, dels en kontrol af luftfartøjer i drift. Er fartøjet fremstillet her i landet, er der af en af vedkommende fabrik ansat og af tilsynet autoriseret værkstedkontrollant ført kontrolblade, medens fremstillingen står på; disse indsendes til tilsynet sammen med rapporter over de af fabriken foretagne prøveflyvninger. Tilsynet foretager derpå en efterkontrol der for en sportsmaskine KZ III gennemsnitlig tager 4 timer, og i enkelte tilfælde foretages også prøveflyvninger (for hvilke der ydes særligt faretillæg på 20 kr.); først herefter udsteder tilsynet et såkaldt luftdygtighedsbevis, der underskrives af tilsynets chef. Er fartøjet fabrikeret i udlandet og skal være hjemmehørende her i landet, medfølger der ved indførelsen et luftdygtighedsbevis, men der foretages også her en gennemgang af fartøjet med udstedelse af dansk luftdygtighedsbevis for øje. Alle danske fartøjer skal tillige have dansk registreringsbevis, der udstedes af tilsynet og underskrives af direktøren, samtidig med at fartøjet indføres i luftfartøjsregisteret.

Eadioanlæg i luftfartøjer, der sammen med de elektriske installationer gennemgås af en hermed særlig beskæftiget ingeniør, er for kommunikationsradioens vedkommende altid i forvejen afprøvede af post- og telegrafvæsenet, der har undersøgt, om apparaterne er brugelige i kommerciel henseende, medens tilsynets eftersyn tjener til konstatering af, om apparaterne, herunder radiokompas og pejleanlæg, opfylder de sikkerhedsmæssige krav og holdes i behørig driftsklar stand.

Periodiske eftersyn af luftfartøjerne foretages, hver gang et luftdygtighedsbevis skal fornyes, altså mindst to gange om året, og desuden foretages der eftersyn, hver gang et fartøj er undergået en sådan forandring eller har lidt sådan skade, at det kan have be-

tydning for dets luftdygtighed. I 1947—48 udstedtes der 43 nye luftdygtighedsbeviser og foretoges 166 fornyelser af sådanne.

Kontrollen med det tekniske personel angår først og fremmest mekanikerne. For at kunne autoriseres som kontrolmekaniker skal den pågældende underkaste sig såvel en praktisk som en teoretisk prøve. Prøverne afholdes dels på DDL's mekanik er skole, dels på teknologisk institut, men eksamensopgaverne er godkendt af tilsynet og censureres af dette. Det certifikat, der herefter eventuelt udstedes, gælder kun for den maskintype og motortype, som der er afholdt prøve over, og ønskes certifikatet udvidet, må der afholdes en ny prøve. Certifikatet for en kontrolmekaniker kan udvides til certifikat som værkstedskontrollant, hvorved indehaveren får ret til at godkende reparationer, men desuden kan en koutrolmekaniker få certifikat som flyvemekaniker, hvorved han dog må bestå en prøve i betjening af det pågældende luftfartøj.

I 1947—48 afholdtes der 135 prøver for opnåelse eller udvidelse af mekanikercertifikat. Der udstedtes 70, fornyedes 66 og udvidedes 87 certifikater.

For svæveflyvningens vedkommende udstedes der særlige certifikater som byggekontrollanter, der også må underkaste sig en særlig prøve. På grundlag af disse rapporter udstedes der godkendelsesbeviser for svæveplaner, i 1947 ialt 18.

For at opnå certifikat som flyveradiotelegrafist eller telefonist kræves, at de pågældende i forvejen har almindeligt radiocertifikat. Der aflægges prøve i flyveradiokommunikation for flyveradiotjenesten i Københavns lufthavn samt ved betjening af radiomateriellet i vedkommende luftfartøj for luftfartstilsynet.

Elektrikerne aflægger også en prøve, forinden der udfærdiges autorisation for disse.

DDL—SAS bygger som bekendt ikke selv luftfartøjer, men foretager i stort omfang reparationer, og hertil samt til det løbende tilsyn af maskinerne har DDL en speciel kontrolafdeling, der arbejder på basis af ICAO's-standards, og som omfatter afdelinger for 1) flyvemaskine, 2) motor- og propel samt 3) instrumenter, radio- og elektrikermateriel og med et personale på ca. 60 personer.

Kontrolafdelingens chef er ligesom de autoriserede mekanikere, der er beskæftiget i kontrolafdelingen, i sikkerhedsmæssige spørgsmål uafhængig af selskabets værkstedsledelse; alle de pågældende har ret til i sådanne spørgsmål at træde i direkte forbindelse med luftfartstilsynet, ligesom de har pligt til at afgive indberetning, hvis der forekommer ting indenfor deres arbejdsområde, som er uforenelige med de sikkerhedsmæssige krav.

Tilsynets kontrol er i hovedsagen en stikprøvekontrol — bortset fra den kontrol, der skal ske, når et luftdygtighedsbevis skal fornyes — og tjener ikke til aflastning af DDL's kontrolsystem.

Der foregår i et vist omfang en efterkontrol, og sekretariatet har rejst det spørgsmål, om det ikke måtte være muligt at forene de to kontrolinstanser i en enkelt. Der er af sekretariatet bl. a. henvist til, at det svenske luftfartstilsyn i højere grad end det danske overlader kontrollen til ABA's kontrolafdeling. Fra det danske luftfartstilsyns side er det imidlertid oplyst, at erfaringen har vist, at tilsynets efterkontrol, er absolut nødvendig, og herefter har sekretariatet ikke stillet forslag om en ændring, men bar indskrænket sig til at henlede opmærksomheden på forholdet.

Til belysning af spørgsmålets økonomiske betydning skal oplyses, at tilsynets ledelse blandt andet ved besættelse af 2 ledige stillinger ønsker denne del af tilsynet udvidet med en elektroingeniør, en maskiningeniør og en materielkontrollant, således at den vil omfatte ialt 9 personer. Der er dog herved taget hensyn til, at den nuværende luftfarts-

ingeniør forventes at måtte udstationeres til tjeneste i ICAO fra 1950 til 1953, og at en ingeniør da må rykke op i luftfartsingeniørens stilling, ligesom man finder det nødvendigt at udvide den nu stedfindende kontrol med privatmaskinerne, hvis ejere ikke har en værkstedsorganisation svarende til DDL's.

ad B. Luftfartsinspektion.

Uddannelsen af flyvere foregår på private flyveskoler (ialt 10), der får deres undervisningsplaner og lærere godkendt af tilsynet, ligesom der føres et vist tilsyn med deres virksomhed. Når eleverne skal op til den teoretiske certifikatprøve, stiller tilsynet opgaverne og censurerer disse. Hvis prøven bestås, fortsætter eleverne med en praktisk uddannelse, der afsluttes med en prøveflyvning med en repræsentant for tilsynet. Hertil er der udstedt et midlertidigt luftfartscertifikat, som efter en ny afsluttende prøve kan udvides til et almindeligt privatførercertifikat, men det er meningen, at de midlertidige certifikater helt skal afskaffes. Certifikatet gælder til en enkelt maskintype, men kan efter fornyede prøver udvides til at omfatte også andre typer, ligesom der udstedes forskellige kategorier af certifikater, nemlig erhvervscertifikater, offentlige certifikater, og certifikater for luftnavigatører af I og II klasse. Desuden udstedes der certifikater for svæveflyvere, svæveflyveledere, stewardesser og pursere. Stewardesser og pursere underkastes dog ikke nogen prøve, men skal præstere tilfredsstillende helbredsattest.

I tiden 1. januar til 20. oktober 1948 har der af tilsynet været afholdt følgende personel prøver:

Til eneflyvningscertifikat	126
- privatførercertifikat	133
- erhvervscertifikat	16
- offentligt certifikat	17

Godkendelsen af flyvepladser omfatter alle lufthavne og landingspladser, idet større anlægsarbejder ved statslufthavne dog udføres af anlægsdirektoratet på luftfartsvæsenets vegne, hvorhos zoneredningskorpset til en vis grad selv udpeger sine landingspladser til ambulanceflyvninger. Når en lufthavn eller landingsplads ønskes godkendt, — hvilket luftfartslovens § 26 kræver, hvis den skal kunne benyttes af offentligheden eller til offentlige flyveopvisninger —, skal der indsendes et andragende med en beskrivelse af beliggenheden og med pladsen indtegnet på to målebordsblade. Luftfartstilsynet foretager derefter en besigtigelse af pladsen, og der affattes en nærmere beskrivelse af bevoksning, begrænsninger, overfladens beskaffenhed og eventuelt luftfartshindringer, idet det indstilles, om pladsen kan godkendes som egnet, særdeles egnet eller eventuelt uegnet; eventuelt godkendelsesbevis for midlertidige flyvepladser udfærdiges med en bestemt gyldighedsperiode. De direkte omkostninger ved tilsynets besigtigelse, herunder time- og dagpenge m. v., refunderes tilsynet efter regning, dog således at man altid i forvejen kræver depositum.

I 1947—48 godkendtes der 101 landingspladser og foretoges 134 besigtigelser af sådanne, og i tiden 1. januar til 20. oktober 1948 er der besigtiget 65 landingspladser.

Besigtigelsen foregår, når det er muligt, således at der besigtiges flere landingspladser ad gangen, men desuagtet beslaglægger dette arbejde megen tid, navnlig for den i tilsynet beskæftigede flyveleder.

Sekretariatet har i sin rapport rejst spørgsmålet, om det er nødvendigt, at en repræsentant for tilsynet besigtiger enhver landingsplads. Der henvises således til, at der er flyvere med til at udpege det areal, der ønskes benyttet og godkendt som landingsplads, hvorfor en af disse udfærdiget beskrivelse af arealet, luftfartshindringer m. v. synes at

måtte være tilstrækkeligt for private landingspladsers vedkommende, når beskrivelsen som hidtil forlanges bilagt et målebordsblad. Når en landingsplads skal bruges i større omfang, anser sekretariatet det dog for rimeligt, at tilsynet besigtiger den forinden godkendelsen, men da en del landingspladser godkendes enten til ganske midlertidigt brug eller til privat brug, og de piloter, der skal benytte dem, fremfor andre må være interesseret i, at de er egnede, har sekretariatet henstillet, at besigtigelsen af private landingspladser indskrænkes til at være undtagelsen. Det er i denne forbindelse anført, at en analogi fra landingspladserne for ambulanceflyvninger synes at være tilladelig.

Direktoratet har ikke kunnet tiltræde sekretariatets forslag, hvorefter luftfartsvæsenet skulle være henvist til i mange tilfælde at udfærdige godkendelsesbevis for en landingsplads blot på basis af den interesserede brugers beskrivelse m. v. Dels kan en sådan beskrivelse ikke give et fyldestgørende billede af pladsens anvendelighed, idet bl. a. overfladens beskaffenhed og egnethed kun kan bedømmes ved en besigtigelse, dels og navnlig viser erfaringen, at en meget stor del af de foreslåede landingspladser, af hvilke beskrivelse m. m. har set meget lovende ud, i praksis må kasseres af den ene eller den anden grund.

Det ville efter direktoratets opfattelse være vanskeligt at imødegå en kritik i tilfælde, hvor det oplystes, at en flyveulykke var foregået på en af luftfartsvæsenet godkendt landingsplads, som imidlertid i praksis havde vist sig at være mindre egnet.

Efter direktoratets erfaringer vil man ikke ubetinget kunne stole på piloternes interesse i og skøn over pågældende areals anvendelighed som landingsplads, og endelig mener direktoratet, at sammenligningen med landingspladser for ambulanceflyvninger ikke er helt berettiget, idet disse pladser ganske vist udpeges af redningskorpset selv, men kun til benyttelse under ambulanceflyvning med de specielt til dette formål konstruerede og velegnede maskiner med ganske kort start- og landingsdistance og kun under forudsætning af, at disse maskiner føres af en af de særligt udvalgte rutinerede piloter, som man tør betro denne opgave.

Nævnet er af den opfattelse, at man bør være yderst varsom med at etablere en ordning, der gør indgreb i de sikkerhedsmæssige hensyn til passagerer og piloter samt til beboerne i umiddelbar nærhed af pågældende landingsplads, og nævnet mener efter de af direktoratet fremsatte udtalelser ikke at burde stille forslag om en begrænsning af luftfartstilsynets arbejde med besigtigelse af landingspladser.

Udover den kontrol med det flyvende personel, der hidtil er foretaget af luftfartsinspektøren og flyvelederen samt for svæveflyveres vedkommende af en ingeniør, anser luftfartstilsynet det for påkrævet at udvide den i begrænset omfang eksisterende kontrol med, at de sikkerhedsmæssige bestemmelser for oprettelse af nye ruter er overholdt, og at de fortsat overholdes under beflyvning af ruterne (rutekontrol). Til at udføre denne kontrol, der dels kræver flyvekyndigt personel, dels teknisk sagkyndige, (ingeniører), finder tilsynet det for nødvendigt udover teknikerne at antage helst en tidligere trafikflyver, hvis løn må ligge i luftfartsinspektørklassen, dersom man overhovedet skal have nogen mulighed for at få en trafikflyver til at påtage sig opgaven. Spørgsmålet om rutekontrol har særlig interesse for SAS-ruter, og da dette selskab er nationalitetsløst, men omfatter de tre skandinaviske luftfartsselskaber, er de tre landes luftfartstilsyn impliceret i kontrollen. I den anledning er der til ledelse af denne oprettet et tremands udvalg, det såkaldte OPS-udvalg, bestående af cheferne for de tre landes luftfartstilsyn, der har direkte kontakt med SAS, og skal bistås af personel fra de enkelte luftsartstilsyn.

SAS har sin egen „linieinspektion", og denne vil få direkte rapport til udvalget, ligesom dens standards vil blive afkontrolleret ved stikprøver, ganske på samme måde, som DDL's kontrolorganisation kontrolleres af luftfartstilsynet.

Spørgsmålet om nødvendigheden af denne udvidede rutekontrol er i og for sig det samme som spørgsmålet om nødvendigheden af kontrollen med DDL's kontrolafdeling. Da den iøvrigt ikke medfører fornyelser eller godkendelser af certifikater eller luftdygtighedsbeviser, vil den ikke efter det gældende gebyrreglement medføre indtægter, og man bør derfor måske ved nye bestemmelser påligne luftfartsselskaberne ugifterne ved en sådan kontrol.

Sekretariatet har givet udtryk for, at såfremt den udvidede rutekontrol ønskes gennemført, synes det indenfor de nuværende personalerammer i luftfartsinspektionen at være muligt at afse tid dertil, dels fordi man ikke kan forvente, at der fortsat i samme omfang som i de seneste år vil blive tale om uddannelse af flyvere, dels fordi antallet af landingspladser næppe kan forventes stadig at ville stige. Der er iøvrigt af sekretariatet henvist til, at luftfartsinspektionens arbejde til en vis grad er sæsonbetonet, hvorfor det særlige arbejde med udarbejdelse af nye reglementer vedrørende flyvepersonel og dettes uddannelse samt arbejdet med ICAO-spørgsmål må kunne henlægges til de måneder af året, navnlig om vinteren, hvor det øvrige arbejde, f. eks. med eleverne, af sig selv vil være indskrænket.

Direktoratet kan ikke tiltræde sekretariatets udtalelse om, at luftfartstilsynet med sit nuværende personale vil kunne påtage sig yderligere opgaver, idet tilsynet som følge af overvældende travlhed allerede nu har en række uløste opgaver. Direktoratet er iøvrigt ikke enig i, at der ikke fremtidig i samme omfang som i de seneste år vil blive tale om uddannelse af flyvere. Der henvises til, at antallet af flyvere her i landet er meget lavt sammenlignet med andre lande, og at det må forudses, at privat- og taxaflyvning m. m., når de materialemæssige og valutamæssige forhold muliggør det, vil få en ikke ubetydelig udvikling. Da det hidtidige antal årligt uddannede flyvere er ret lavt, skal der ikke nogen større stigning i antallet af privatflyvere til, før tilsynets rammer i så henseende sprænges. Direktoratet erkender, at der på længere sigt ikke vil kunne påregnes en stadig stigning i antallet af landingspladser, men anfører, at selv når antallet af landingspladser er stabiliseret, vil de fremdeles kræve tilsyn med mellemrum, og hvis antallet da, hvad der er sandsynligt, ligger væsentligt over, hvad det er i dag, kan den dermed forbundne arbejdsbyrde meget vel blive større, end den er nu.

Nævnet mener, at man ikke kan bortse fra de af direktoratet påpegede muligheder med hensyn til eventuel udvidelseskrav om antallet af flyvere. For så vidt udviklingen imidlertid ikke skulle gå i den af direktoratet formodede retning, bør der ske en reduktion af personalet i overensstemmelse med de af sekretariatet fremsatte synspunkter. Nævnet er iøvrigt med sekretariatet enig i, at der her er tale om en sæsonpræget virksomhed, og at det vil være naturligt, at man i de perioder, hvor de løbende forretninger kun i begrænset omfang lægger beslag på arbejdskraften, sætter den ind på løsningen af ekstraordinære opgaver, der måtte foreligge.

ad C. Tilsyn med luftfyr.

Luftfyrene blev som tidligere nævnt opstillet til vejledning for en ikke mere eksisterende natpostflyverute og på et tidspunkt, hvor luftfartøjerne ikke var udstyret med nutidens tekniske hjælpemidler. Fyrene dækkede kun en enkelt rute (til Hannover). For så vidt luftfyrene ansås for værende af virkelig betydning for navigationen, måtte konsekvensen heraf være, at der opstilledes luftfyr langs *alle* de faste ruter; dette har man imidlertid ikke anset for nødvendigt, og sekretariatet har derfor rejst spørgsmålet, om ikke de på ruten til Hannover (Hamburg) opstillede luftfyr, hvis drift i 1947—48 kostede ca. 25 000 kr., kunne nedlægges. Heroverfor oplyste luftfartstilsynet, at man

fra tilsynets side havde til hensigt efterhånden at afvikle fyrene, og det er nu oplyst, at afviklingen er fremskyndet, således at samtlige fyr nu er nedlagt og den kontraktlønnede elektroinstallatør afskediget.

ad D. Kontorarbejdet.

Arbejdstiden er fra 8,30 til 16,00, om lørdagen dog til kl. 13,00, men således, at der er vagt til kl. 16,00. Der holdes normalt en times frokost.

Sekretariatet har i sin rapport givet udtryk for, at frokostpausen bør kunne indskrænkes, ligesom det forudsættes, at der normalt ikke bliver tale om yderligere pauser i kontortiden til tedrikning, indkøb etc.

Nævnet kan ganske tiltræde denne udtalelse.

En stor del af kontorpersonalets tid medgår til føring af luftfartøj sregister og kartoteker samt til den kontormæssige del af ekspeditionen af certifikater og beviser, navnlig ved disses fornyelse, hvor kontrollen og arbejdet dermed i stort omfang og med fuld føje er overladt til kontordamerne. Ved udstedelse af certifikater og ved disses fornyelse udkræves der altid en eller flere lægeattester. Disse afgives med følgeskrivelse for hver enkelt person til udtalelse hos tilsynets lægekyndige konsulent (honorar 1 200 kr. om året). lait blev der i 1947 sendt ca. 900 skrivelser til tilsynslægen, et arbejde som bør undgås, idet følgeskrivelser normalt synes unødvendige; om fornødent skulle stempel kunne anvendes.

Ved fremsendelse af certifikater benytter tilsynet en kort stereotyp følgeskrivelse. Sådanne følgeskrivelser kan næppe helt afskaffes, men det er henstillet til direktoratet fremtidig i videst muligt omfang at benytte duplikerede skrivelser til dette formål.

Kartotekerne omfatter kartotek over certifikatindehavere, fordelt efter certifikatets art, ialt ca. 1 000, kartotek omfattende sikkerhedsattester for private maskiner, et lille kartotek over ejere af luftfartøjer, kartotek over certifikatindehavere, ordnet alfabetisk efter indehaverens navn, samt et lille kartotek over alle indregistrerede luftfartøjer.

Kartotekerne er alle ført på løse kort, men fra tilsynets side har man længe påtænkt at indføre kardex, og efter sekretariatets mening bør kartotekerne indskrænkes til to, hvoraf det ene omfatter personer og det andet luftfartøjer; forskellige grupper kan markeres ved hjælp af kulørte faner.

Med udarbejdelsen af nye kartotekskort og tilrettelæggelsen af kartoteksarbejdet for fremtiden vil sekretariatet være tilsynet behjælpelig.

Det i tilsynet førte regnskab, der er en del af direktoratets regnskab, føres efter en af regnskabsudvalget udfærdiget instruks og afgives månedligt som gennemslag af kassejournal til direktoratets regnskabsafdeling. Ved den daglige regnskabsførelse indføres kassebevægelserne i en særlig kassekladde, forinden de indføres i kassejournalen, og da denne kassekladde må anses for overflødig, har sekretariatet henstillet, at den afskaffes. Ved sekretariatets gennemgang af regnskabsarbejdet konstaterede man, at kontrollen med indtægterne syntes at svigte. Der var af regnskabsudvalget fremsat forslag til visse kontrolforanstaltninger, men da tilsynet anså foranstaltningerne for alt for besværlige, havde det forinden den nye regnskabsordnings ikrafttræden (den 1. april 1948) meddelt, at man ikke mente at kunne acceptere de foreslåede kontrolforanstaltninger. Sekretariatets konstateren af, at kontrollen syntes at svigte, gav anledning til, at man henledte hovedrevisoratets opmærksomhed herpå. Efter en foretagen undersøgelse har hovedrevisoratet og regnskabsafdelingens leder udarbejdet forslag til kontrolforanstaltninger af simplere art end de oprindeligt foreslåede. Disse er gennemgåede med sekretariatet, som intet har fundet at indvende.

Antallet af udgående skrivelser, der nogenlunde svarer til antallet af indgående, var i 1946 ca. 1000, i 1947 ca. 3400 og i 1948 ca. 4000, heraf en mængde følgeskrivelser og et stort antal breve til direktoratet. I journaliseringsarbejdet deltager ialt 5 personer, og det kan anslås, at dets omfang nogenlunde svarer til 2 personers arbejde. Selv om journaliseringen for tiden lægger beslag på alt for megen arbejdskraft, er der ikke anledning til isoleret at foretage ændringer. Sekretariatet har foreslået, at journaliseringsarbejdet ordnes under eet for hele luftfartsvæsenet efter decimalklassesystemet. Der er forhandlet herom med direktoratet, som imidlertid ikke har kunnet akceptere sekretariatets forslag, men har erklæret sig villig til i det omfang, det er muligt, at indføre forbedringer i det nuværende journaliseringssystem.

Arkiveringen sker i journalnummerorden og således, at sagerne opbevares i arkivæsker, der er stablet oven på hinanden. Ordningen er meget uhensigtsmæssig, men spørgsmålet om en ændret ordning bør afvente indførelsen af en ny journalordning.

Hele det kvindelige kontorpersonale deltager i maskinskrivningsarbejdet, og der disponeres over ialt 7 skrivemaskiner. En undersøgelse af arbejdets omfang har vist, at maskinskrivningsarbejdets omfang kun svarer til 2—3 kontordamers arbejdskraft, hvorfor det synes lidet hensigtsmæssigt, at arbejdet fordeles på 7 personer.

Sekretariatet har henstillet, at maskinskrivningsarbejdet ligesom også journaliseringsarbejdet samles hos enkelte personer og organiseres på en noget bedre måde.

Da de overordnede ofte er fraværende, og det skriftlige arbejde fra disse derfor kan fremkomme noget uregelmæssigt, er det af sekretariatet foreslået, at der anskaffes et mindre diktafonanlæg til ca. 1 000 kr., således at de overordnede kan diktere til diktafonen, når det passer dem, hvorefter maskinskrivningsdamerne kan udføre det videre arbejde, efterhånden som de får tid dertil.

Fra tilsynets side har man givet udtryk for, at kontorpersonalet bør udvides i løbet af det kommende år med 2 à 3 personer. Selv med den nuværende organisation har sekretariatet ikke ment, at en udvidelse er nødvendig, men har iøvrigt udtalt, at størrelsen af kontorpersonalet må afhænge af, hvorledes den fremtidige organisation bliver.

IV. Afslutning.

Vedrørende luftfartstilsynets inspektionsrejser til lufthavnene i Københavns nærhed har sekretariatet for tiden 1. april til 31. december 1948 udarbejdet nedenstående oversigt:

	Københavns lufthavn		Skovlunde flyveplads		Lundtofte flyveplads	
	rejser	timer	rejser	timer	rejser	timer
Overingeniøren	8	25	»	»	»	»
Luftfartsingeniør I	»	»	»	»	»	»
Luftfartsinspektør	53	277	»	»	»	»
Materielinspektør	169	1 002	2	8	»	»
Kontrollant	114	413	26	103	9	31
Ingeniør (radio)	58	218	»	»	»	»
Ingeniør	12	63	»	»	»	»
Luftfartsinspektør	11	33	6	22	»	»
Flyveleder I	12	65	10	44	»	»
Ialt	437	2 096	44	177	9	31

Befordringen til lufthavnene foregår som regel pr. bus, pr. cykel eller for kontrollantens vedkommende i egen bil, således at der af det anvendte antal timer er medgået 600—700 timer til transport.

Det samlede antal rejser til Københavns lufthavn udgør ca. 50 om måneden eller ca. 2 om dagen, således at der, hvis den gennemsnitlige befordringstid ansættes til ca. 1½ time pr. gang, går ialt ca. 75 timer tabt, svarende til henimod en ½ mands arbejdstid.

Sekretariatet har i sin rapport givet udtryk for, at når inspektionen i Københavns lufthavn opretholdes i samme omfang som nu eller udvides, hvilket luftfartstilsynet anser for ønskeligt, synes der efter den foretagne rejseopgørelse at være grund til at overveje at stationere i hvert fald materielinspektøren og kontrollanten ude i lufthavnen, således at befordringstiden og de med befordringen forbundne udgifter, herunder også timepenge, vil kunne spares. Man vil endvidere herved opnå, at den ventetid, som under den nuværende ordning ikke helt kan undgås, og som for DDL kan være bekostelig, vil kunne elimineres.

Af de øvrige personer, der er beskæftiget med flyveteknisk kontrol, har den ene ingeniør (radioingeniøren) i samme periode som ovenfor nævnt været beskæftiget i Københavns lufthavn ialt 218 timer fordelt på 58 rejser, der er foretaget enten med bus eller i taxa, og den anden ingeniør har i Københavns lufthavn anvendt 63 timer fordelt på 12 rejser; ingen af ingeniørerne har haft arbejde på flyvepladserne i Skovlunde eller i Lundtofte.

Også for disses vedkommende vil der derfor kunne spares tid, hvis man stationerer dem i Københavns lufthavn, men i så fald vil det være både nødvendigt og naturligt, at kontrollens leder, luftfartsinspektøren, også flytter ud i lufthavnen.

Flytter man imidlertid den flyvetekniske kontrol og dermed også den ingeniør, denne afdeling deler med luftfartsinspektionen, ud i Københavns lufthavn, vil det være nærliggende, at man også lader luftfartsinspektionen flytte med, navnlig fordi den på flere områder må arbejde i nær kontakt med flyveteknisk kontrol. Således som luftfartsvæsenets organisation nu er opbygget, synes der i hvert fald ikke at foreligge særlige grunde, der kan motivere, at luftfartsinspektionen ligger inde i København, og som nævnt falder dog en stor del af dens arbejde i lufthavnen, hvortil kommer, at en del af rejserne ude i landet foregår pr. flyvemaskine, altså med lufthavnen som udgangspunkt.

Placeres den flyvetekniske kontrol i lufthavnen, uden at man samtidig placerer luftfartsinspektionen der, vil dette iøvrigt nødvendiggøre en delvis udflytning af kontorpersonalet, således at den tilstræbte samling af alle kontormæssige opgaver og deraf følgende effektive udnyttelse af kontorpersonalet vil umuliggøres.

En flytning af det samlede tilsyn til lufthavnen må imidlertid af hensyn til dettes samarbejde med direktoratet — hvilket samarbejde som tidligere nævnt er af den største betydning både for direktoratet og for tilsynet — have til følge, at der opstår spørgsmål om at flytte også direktoratet, hvor 4 pct. af luftfartsvæsenets personale er placeret, til lufthavnen.

Et nærmere motiveret forslag til en ny organisation af det samlede luftfartsvæsen med direktoratet og tilsynet placeret i lufthavnen fremsættes nedenfor under omtalen af luftfartsdirektoratet.

Ifølge dette forslag vil de administrative og flyvetekniske funktioner under direktoratet blive ledet af hver sin chef.

Den flyvetekniske chef vil efter forslaget få til opgave på direktørens vegne at forestå dels luftfartsinspektion og flyveteknisk afdeling, og dels de tre sikringstjenester. Vedrørende de sidste er der i nævnets tidligere indstilling, der er optaget i forvaltnings-

kommissionens 5. betænkning, fremsat nogle bemærkninger vedrørende den forbedring i direktoratets organisation i forhold til sikringstj en esterne, som det vil være, at de tre tjenester i direktoratet samles under en fælles chef. Ved en samling af opgaverne i lufthavnen vil det imidlertid være rimeligt, at alt flyveteknisk arbejde, som dog har en vis indbyrdes forbindelse, bliver ledet af en fælles chef, således at det under disse omstændigheder vil være mere naturligt, at den flyvetekniske chef (den nuværende overingeniørstilling) i forhold til sikringstjenesterne erstattede en fælles chef for disse.

Ved den foreslåede nye organisation vil det iøvrigt også opnås, at det nuværende luftfartstil syns to afdelinger indpasses i organisationen som to i snæver forbindelse med hinanden arbejdende afdelinger.

B. Luftfartsdirektoratet.

I. Indledning.

Direktoratet har til opgave på ministeriet for offentlige arbejders vegne at forestå administrationen af statens luftfartsvæsen, herunder navnlig lufthavnene og de hertil hørende sikringstj enester, at overvåge, at luftfart indenfor dansk luftområde foregår i overensstemmelse med luftfartslovgivningens bestemmelser, at bistå ministeriet ved behandlingen af luftfartsoverenskomster, koncessionsandragender o. s. v. samt i det hele at være ministeriet behjælpelig ved behandling af luftfartssager, herunder også ved deltagelse i det internationale luftfartssamarbejde.

Arbejdet vedrørende flyveteknisk tilsyn og den hermed i forbindelse stående udstedelse af registreringsbeviser og cerfitikater er som tidligere anført for tiden henlagt i en særlig afdeling, statens luftfartstilsyn, der er omtalt foran under A. På tilsvarende måde er regnskabsarbejdet samlet i en særlig regnskabsafdeling, og ledelsen af de tre sikringstj enesteafdelinger er overdraget særlige luftfartsinspektører. Ingen af disse afdelinger er lokalemæssigt placeret i direktoratet, men de er underlagt dettes øverste ledelse.

II. Historisk udvikling og nuværende personale.

Den første lov om beskyttelse af luftfartøjer gennemførtes den 4. oktober 1919, og statens luftfartsvæsen blev da ledet af en luftfartskommission, et luftfartshavneudvalg og en delegation vedrørende luftfartsaftaler.

Loven af 1919 blev 1. maj 1923 afløst af en lov om luftfart, og luftfartskommissionen m. v. afløstes i 1926 af et luftfartsråd og et særligt luftfartstilsyn.

I 1937 udnævnte ministeriet en særlig kommitteret i luftfartssager, der overtog luftfartsrådets hidtidige administrative virksomhed og sammen med luftfartstilsynet fik til opgave at overvåge, at al luftfart indenfor dansk luftområde foregik i overensstemmelse med luftfartslovgivningen.

Luftfartsområdet fortsatte endnu en tid som rådgivende organ for ministeriet i større principielle sager, men da dets virksomhed efterhånden hørte op, opløstes det endeligt i 1940.

I 1938 omdannedes stillingen som kommitteret til en stilling som direktør for statens luftfartsvæsen, der i 1939 fik tilknyttet en særlig chef for luftfartstilsynet. I 1946 oprettedes der særlige stillinger som vicedirektør og kontorchef i direktoratet, hvilket for vicedirektørens vedkommende især begrundedes med, at direktøren af hensyn til luftfartsvæsenets deltagelse i det internationale arbejde og dermed følgende rejser, måtte have en overordnet medarbejder, der kunne erstatte han både ude og hjemme. Stillingen

som kontorchef begrundedes med, at der, *da* direktør og vicedirektør i visse perioder begge vil være optaget af internationale konferencer, *da* virksomheden naturligt medfører rejser også her i landet, samt *da* en stor del af arbejdet består af møder, på kontoret bør findes en mand i betroet stilling, der kan passe de løbende forretninger, og som særlig skulle specialisere sig i personalesager.

Personalet i selve direktoratet består herefter, foruden direktøren (løn 10.800—11.700) af ialt 17 personer, nemlig:

1 vicedirektør (tjenestemandsløn 9.600—10.500)
1 kontorchef » 6.900—7.500)
1 overassistent » 3.900— 4.860)
1 kontorassistent (tjenestemandsløn 2.670— 3.750)
6 kvindelige kontormedhjælpere
1 heldagsbeskæftiget juridisk medarbejder
4 deltidsbeskæftigede sekretærer
1 deltidsbeskæftiget ICAO-specialist (luftfartsinspektør i flyvevejrtjenesten)
1 deltidsbeskæftiget translatør (assistent i flyvevejrtjenesten).

III. Den nuvasrende organisation.

A. Myndighedsfordeling mellem direktoratet og departementet.

Ifølge de af ministeriet for offentlige arbejder i 1937 fastsatte regler skulle den kommitterede forestå administrationen af Københavns lufthavn. føre tilsyn med havneledelsen, forelægge budgetter og regnskaber, fremkomme med forslag til eventuelle nyanlæg og nyanskaffelser og føre tilsyn med anvendelsen af givne bevillinger. Endvidere skulle den kommitterede sammen med luftfartstilsynet overvåge luftfarten indenfor dansk luftområde og på ministeriets vegne udstede certifikater og koncessioner til erhvervsmæssig luftfarts virksomhed; endelig skulle han være til disposition for ministeriet ved behandling af andragender om koncession på luftruter og ved luftfartskongresser samt i det hele kunne benyttes af ministeriet ved behandling af foreliggende luftfartsspørgsmål.

Denne myndighedsfordeling er i alt væsentligt stadig gældende, men der er dog sket enkelte udvidelser af direktoratets myndighedsområde. Det kan således nævnes, at siden sommeren 1948 er godkendelsen af fartplaner og takster, som tidligere sorterede under ministeriet, blevet henlagt til direktoratet.

B. Direktoratets organisation og arbejde.

Som nævnt er direktoratets nuværende organisation noget spredt, idet luftfartstilsynet, cheferne for sikringstj enes terne og regnskabsafdelingen er placeret uden for direktoratet, skønt de er led i direktoratets organisation, men der arbejdes fra direktoratets side med planer om en sammenlægning af dets forskellige afdelinger, navnlig på **at** inddrage luftfartstilsynet og regnskabsafdelingen som et integrerende led af direktoratet.

Det kvindelige kontorpersonale (ialt 7 personer) er for to personers vedkommende væsentligst beskæftiget med journalisering og arkivering, medens fire personer er beskæftiget med maskinskrivning, telefonpasning og diverse forefaldende arbejder. Kontor-

assistenten har den daglige ledelse af det kvindelige kontorpersonale, men er desuden beskæftiget med konceptskrivning i sager af lettere art, ekspedition af publikum og konferencearbejde, ligesom om i et vist omfang deltager i journaliseringsarbejde.

IV. Bemærkninger til den nuværende organisation og forslag til ændringer.

ad. A. Myndighedsforordningen.

I betragtning af ao arbejdet indenfor luftfartsvæsenet i udstrakt grad er af teknisk karakter og nu for den væsentligste dels vedkommende foregår på basis af de gennem en årrække indvundne erfaringer og fastlagte retningslinier, hvortil kommer at luftfartsvæsenet nu er udbygget med en række overordnede stillinger, har sekretariatet ment, at * der måtte være mulighed for at tillægge ledelsen udvidede beføjelser i forhold til departementet.

På en række områder, navnlig indenfor direktoratets arbejde med luftfartsselskaberne og med spørgsmål som f. eks. koncessionssager og luftfartsaftaler, foregår der nu sagbehandling såvel i direktoratet som i ministeriet for offentlige arbejder, hvortil kommer, at der også i udenrigsministeriet foregår en behandling af de sager, som videregives til dette ministerium til forhandling med udenlandske organisationer eller magter. Sagbehandlingen i direktoratet foregår iøvrigt i betydeligt omfang ved hjælp af deltidsbeskæftigede, hvis hovedvirksomhed falder i ministeriet for offentlige arbejder, og som i flere tilfælde i ministeriet har fået overdraget behandlingen af sager, som de tidligere har behandlet i direktoratet, en ordning, som må anses for principielt uheldig.

a. Specielle sagområder.

Ændringer i sagbehandlingen bør efter sekretariatets opfattelse overvejes i følgende tilfælde:

Koncessionssager vedrørende flyvning Danmark-udlandet eller omvendt.
Luftfartsaftaler.
Bevilling af rejsevaluta.
Ansættelse af personale.

1. Koncessionssager.

Ifølge luftfartslovens § 33 udkræves der til oprettelse og drift af regelmæssige internationale luftfartsruter henover dansk territorium med eller uden mellemlanding samt for befordring ad luftvejen imod betaling af personer eller gods imellem to steder indenfor dansk territorium en særlig koncession. Denne koncession meddeles af ministeriet for offentlige arbejder og gøres afhængig af de betingelser, som anses for nødvendige for at sikre, at virksomheden drives på hensigtsmæssig og betryggende måde. Ifølge koncessionerne skal ministeriet for offentlige arbejder godkende takster og befordringsreglement.

Af de indenlandske koncessionssager behandles de små sager, de såkaldte erhvervsmæssige koncessioner, i tilsynet og afgøres i direktoratet, medens de store koncessionssager behandles i direktoratet og afgøres i ministeriet. Sekretariatet har for disse sagers vedkommende ikke stillet forslag om ændringer i behandlingsmåden.

Når det danske luftfartsselskab indgiver andragende til direktoratet om koncession på en rute til udlandet, behandles andragendet af direktoratet og vidersendes til ministeriet med indstilling om, hvad der videre bør gøres. For så vidt andragendet vedrører Norge eller Svenge, ekspederes sagen af ministeriet normalt direkte videre til vedkommende lands luftfartsmyndighed.

Sager vedrørende andre lande end Norge og Sverige behandles på ganske samme måde, bortset fra, at de af ministeriet for offentlige arbejder oversendes til udenrigsministeriet i stedet for til vedkommende lands luftfartsmyndighed.

I alle de her omhandlede sager holdes DDL stadig underrettet om sagens forløb.

Er en koncessionssag startet i udlandet — bortset fra Sverige og Norge — indkommer den gennem udenrigsministeriet, der med kommunikation for DDL videresender den til ministeriet for offentlige arbejder., der igen videresender den til direktoratet, som hører DDL.

En undersøgelse af en række sager af denne art i ministeriet for offentlige arbejder synes at vise, at ministeriet altid følger direktoratets indstilling, således at nødvendigheden af dets medvirken forekommer noget problematisk. Sekretariatet har derfor henstillet, at der indføres en smidigere ordning, således at direktoratet bemyndiges til for Sveriges og Norges vedkommende i sådanne sager at forhandle direkte med vedkommende lands luftfartsmyndigheder og for andre landes vedkommende at gå direkte til udenrigsministeriet, ligesom udenrigsninisteriet bør opfordres til normalt at forhandle direkte med direktoratet. Er der af særlige grunde tvivl i sådanne sager, følger det af forholdet mellem direktoratet og ministeriet, at direktoratet uvægerlig vil forelægge ministeriet sit problem.

Både direktoratet og ministeriet har kunnet tiltræde dette forslag, som nævnet også kan anbefale.

2. *Luftfartsaftaler.*

Forinden der etableres rute forbindelse mellem to lande, afsluttes der normalt en luftfartsaftale, der fastsætter de vigtigste regler for beflyvning af planmæssige luftruter mellem landene, navnlig for så vidt angår regulering af trafikrettigheder.

Hvis der fra dansk side tages initiativ til at indlede forhandlinger om en luftfartsaftale, udarbejder direktoratet — oftest på DDL's anmodning — udkast til en sådan aftale, der via ministeriet for offentlige arbejder tilstilles udenrigsministeriet.

Af udenrigsministeriet er det oplyst, at navnlig sager vedrørende luftfartsaftaler er genstand for en egentlig realitetsbehandling i dette ministerium, hvor man i høj grad beskæftiger sig med den politiske og specielt den luftfartspolitiske side af sagen, et arbejde, der, som de politiske forhold i øjeblikket ligger i verden, næppe vil kunne lægges andetsteds. For tiden er det kun bilaterale aftaler, der afsluttes, og selv om der fra ICAO's side udfoldes bestræbelser for at komme hen til multilaterale aftaler, er der ikke i øjeblikket udsigt **til,** at dette mål kan nås, og indenfor en overskuelig fremtid må det derfor efter det foreliggende anses for nødvendigt, at udenrigsministeriet deltager i realitetsbehandlingen af sådanne sager.

Sekretariatet har henstillet til overvejelse at ændre den nuværende ordning, således at direktoratet foretog henvendelse af den her omhandlede art direkte til udenrigsministeriet. Ministeriet for offentlige arbejder har udtalt sig imod en sådan ændring, og nævnet må for sit vedkommende være af den opfattelse, at sagerne vedrørende luftfartsaftaler med udlandet er af en sådan karakter, at den nuværende forretningsgang i hvert fald bør opretholdes.

3. Bevilling af rejsevaluta.

Når direktoratet søger bevilling af valuta til de mange udenlandsrejser, som luftfartsvæsenets tjenestemænd foretager, ekspederes ansøgningerne herom via ministeriet for offentlige arbejder til finansministeriet.

Da ministeriet for offentlige arbejder faktisk aldrig blander sig i sådanne sager, og det fra finansministeriet er oplyst, at man, hvis man ønsker yderligere oplysninger vedrørende indsendte bevillingsandragender, altid konfererer direkte med direktoratet, har sekretariatet henstillet, at sådanne andragender fremtidig normalt sendes direkte fra direktoratet til finansministeriet, hvad sidstnævnte ministerium mener, at der principielt intet vil være til hinder for.

Nævnet kan for sit vedkommende slutte sig til dette forslag.

4. Ansættelse af personale.

Ifølge tjenestemandslovens § 6 ansættes tjenestemænd med grundløn ikke over 2 400 kr. og slutløn ikke over 2 850 kr. enten af chefen for centralstyrelsen eller af vedkommende institution selv, og for luftfartsvæsenets vedkommende foretager departementet i henhold til finansministeriets cirkulære af 13. juli 1946 disse udnævnelser. I betragtning af den størrelse, luftfartsvæsenet nu har, og da antallet af tjenestemænd, hvis løn ligger lavere end de anførte satser, allerede nu andrager ca. 50, synes det rimeligt, at direktøren på linie med cheferne for vandbygningsvæsenet, fyrdirektoratet og statsskovvæsenet, bemyndiges til at ansætte sådanne tjenestemænd, hvorved den nu nødvendige indstilling m. v. fra direktoratet og sagbehandlingen i ministeriet undgås.

Dette forslag kan nævnet anbefale, og det henstilles, at der finder en dertil sigtende ændring sted i forannævnte cirkulære.

For de af kongen eller ministeren udnævnte tjenestemænds vedkommende afsluttes udnævnelsessagerne i direktoratet med, at løfteerklæring og lønningsgrundblad af direktoratet tilstilles ministeriet, der videresender lønningsgrundbladet til finansministeriet. Denne ekspedition synes at burde forenkles, således at løfteerklæringen forbliver i direktoratet og vedlægges den pågældende personalesag, medens lønningsgrundbladet tilstilles finansministeriet direkte, og enhver journalisering heraf kan spares.

Dette forslag kan nævnet tiltræde.

b. Generelle ændringer.

Udover de foreslåede specielle ændringer i myndighedsfordelingen mellem departementet og direktoratet må det i det hele være et spørgsmål, om ikke organisationen af statens luftfartsvæsen nu er således udbygget, at der måtte være anledning til at tillægge direktøren for luftfartsvæsenet en almindelig udvidet bemyndigelse til selv at afgøre visse sager.

Som sager, der fortsat bør forelægges for ministeriet, er af sekretariatet fremhævet:

1. Alle bevillingsspørgsmål, herunder såvel forslag til bidrag til de årlige finans- og tillægsbevillingslovforslag som sager, der angår særlige bevillinger.
2. Sager, som kræver lovgivningsmagtens medvirken.
3. Sager angående udnævnelser af tjenestemænd, herunder deres udnævnelse og afskedigelse, for så vidt afgørelsen ikke er henlagt til direktøren.
4. Sager vedrørende kgl. nådesbevisninger.
5. Sager angående køb og salg af fast ejendom.

I andre sager, hvor ikke særlige forhold gør sig gældende — som ved DDL's koncession -- bør direktoratet — efter sekretariatets forslag -- normalt selv have bemyndigelse til at træffe afgørelse. Dette gælder f. eks. sager vedrørende medregning af sygedage, ligesom direktoratet bør have adgang til direkte at forelægge finansministeriet sager vedrørende ydelse af lønningsforskud. Desuden bør ministeriet i højere grad, end det hidtil har været tilfældet, overlade direktoratet direkte at besvare alle skriftlige forespørgsler

angående faktiske forhold eller spørgsmål, hvis betydning ikke er særlig principiel, og ikke som nu spørge direktoratet, for — når dette svar foreligger — selv at besvare stillede spørgsmål. På tilsvarende måde bør ministeriet normalt henvise til direktoratet, når offentligheden i spørgsmål der ikke er af politisk betydning henvender sig i ministeriet, således at direktoratet overfor offentligheden i højere grad end nu kommer til at stå som det statsorgan, der har den civile luftfart under sig.

Nævnet kan for sit vedkommende tiltræde sekretariatets foranstående indstillinger.

c. Andre ændringer.

Som et led i forenklingen af forholdet mellem ministeriet og direktoratet har sekretariatet henstillet, at direktoratet søges gjort til selvstændig kontohaver i finanshovedbogholderiet på linie f. eks. med vandbygningsdirektoratet og justervæsenet. Under den hidtidige ordning skal direktoratets regnskab via ministeriets bøger indarbejdes i ministeriets månedsregnskab til finanshovedbogholderiet og hovedrevisoratet, ligesom enhver rekvisition af penge må ske ved henvendelse til ministeriet. Som kontohaver vil direktoratet kunne aflægge sit månedlige regnskab direkte, ligesom det selv vil kunne trække checks på statens konto i nationalbanken.

Det er overfor nævnet oplyst, at luftfartsvæsenet fra 1. april 1949 er blevet gjort til selvstændig kontohaver i fmanshovedbogholderiet.

ad B. Direktoratet.

Sekretariatet har ved sin gennemgang af direktoratet fundet, at der knyttede sig forskellige ulemper såvel til de arbejdsmæssige som de organisatoriske forhold.

Således har arbejdet i direktoratet måttet fordeles på relativt få hænder, og når en vis opdeling af arbejdet hos underreferenterne overhovedet har været mulig, skyldes det, at man ved at arbejde med deltidsbeskæftigede sekretærer har kunnet fordele arbejdet på så mange flere. Benyttelsen af deltidsbeskajftigede frembyder imidlertid den ulempe, at de pågældende kun er til disposition i nogle få timer daglig og derfor ikke kan være den hjælp for ledelsen, som de kvalificerede medarbejdere normalt bør være. De vil ikke regelmæssigt kunne deltage i mundtlige drøftelser af sagerne og vil normalt ikke være til disposition til konferencer og møder.

Sekretariatet anser det for hensigtsmæssigt, at man i passende udstrækning afløser den deltidsbeskæftigede arbejdskraft med heldagsbeskæftigede.

Sekretariatet mener ved sin undersøgelse at have konstateret, at der i direktoratet er en tendens til at foretage en deling af opgaverne indenfor det nuværende kontor, således at dette, der personalemæssigt er af et beskedent omfang, opdeles i 2 å 3 enheder. Man er klar over, at opgavernes karakter i og for sig gør det naturligt at foretage en vis specialisering, men forudsætningen for, at en sådan kan finde sted på en efter almindelige administrative synspunkter hensigtsmæssig måde, må være, at direktoratets sagsområde udvides til at omfatte alle de opgaver indenfor luftfartsvæsenet, som det findes naturligt at inddrage under direktoratet.

I denne forbindelse har sekretariatet henvist til, at der allerede opnås en forbedring af direktoratets organisation og funktioner ved, at luftfartstilsynet lokalemæssigt forenes med direktoratet og administrativt indgår som. et led i dette. En sådan ordning i forhold til den nuværende ordning er planlagt og forberedt fra direktoratets side og stemmer overens med, hvad sekretariatet må anse for hensigtsmæssigt.

Som det fremgår af redegørelsen foran under A. Luftfartstilsynet, har sekretariatet

peget på, at det må anses for hensigtsmæssigt, at hele det tekniske personale, herunder ledelsen af det hidtidige luftfartstilsyn, placeres i Københavns lufthavn. Det er sekretariatets opfattelse, at det samme bør være tilfældet med luftfartsdirektoratet, navnlig da man, som det fremgår af det efterfølgende organisationsforslag, mener det rigtigt, at stillingen som chef for luftfartstilsynet omdannes til en stilling som afdelingschef i direktoratet, sideordnet med en afdelingschef for de administrative opgaver, og at denne tekniske chef også bliver overordnet i forhold til de forskellige sikringstjenester, hvis lokalemæssige placering som hidtil i lufthavnen er en selvfølgelighed. Men når dette er tilfældet, synes det også naturligt, at den tekniske ledelse, hvorunder sikringstjenesterne henlægges, får kontorer sammesteds, da der ellers må finde en opdeling sted, som modvirker, at det daglige samarbejde og den nødvendige kontrol kan udøves på en praktisk måde. En tilsvarende betragtning må fremføres om forholdet mellem den overordnede tekniske og administrative ledelse. Sekretariatet er derfor af den opfattelse, at det vil være organisatorisk rigtigt — trods de fremførte betænkeligheder, jfr. nedenfor — at hele direktoratet overflyttes til lokaler i Københavns lufthavn, og at dette vil give en opbygning af direktoratet, som skaber de bedste betingelser for den enkleste og mest personalebesparende administration.

Sekretariatet har i overensstemmelse med disse hovedsynspunkter stillet et organisationsforslag, der som vist på bilag 1 går ud på, at luftfartsvæsenet får en øverste ledelse med et hjælpeorgan, sekretariatet, samt 6 underafdelinger, og at administrationen af Københavns lufthavn indgår som et led i direktoratets arbejde.

Ved opbygningen af organisationsforslaget har man søgt opnået, at der skabes en fuldt udbygget organisation med en naturlig opdeling af de foreliggende opgaver, som uden at gøre arbejdet uoverkommeligt for den øverste ledelse giver denne mulighed for at bevare overblikket.

1. Den øverste ledelse.

Den øverste ledelse ligger hos direktøren, der i flyvetekniske spørgsmål bistås af en flyveteknisk chef og i administrative spørgsmål af en administrativ chef (administrationschefen). Den flyvetekniske chef varetager fortrinsvis de opgaver, som arbejdet i luftfartsinspektionsafdelingen, flyveteknisk afdeling og sikringstjenesterne giver anledning til, medens den administrative chef fortrinsvis varetager opgaver fra sekretariatet, havneforvaltningsafdelingen og administrationsafdelingen; en af disse to souschefer bør være direktørens stedfortræder.

2. Sekretariatet.

Sekretariatet skal være luftfartsvæsenets centrale organ, og det skal bistå den øverste ledelse ved løsning af dens opgaver; herudover skal det specielt tage sig af:

Personalesager,
organisationssager,
ICAO-sager,
juridisk arbejde og
maskinskrivning, arkivering m. v.

Personalesager. Arbejdet med personalesager vil navnlig gå ud på at tilrettelægge luftfartsvæsenets personaleforhold efter ensartede regler og efter de givne direktiver, idet opgaverne dog bør løses i samarbejde med cheferne for de forskellige afdelinger. Alle indstillinger om ansættelser og afskedigelser ekspederes gennem sekretariatet.

Al undervisning og uddannelse af personale skal tilrettelægges i samråd med sekretariatet, hvis opgave navnlig vil være at tilvejebringe al mulig koordinering heraf.

Organisationssager. Ved sit arbejde med organisationsspørgsmål skal sekretariatet være til disposition for alle de øvrige afdelinger og have til opgave at fremkomme med forslag om rationel tilrettelæggelse af arbejdet indenfor de enkelte afdelinger, ligesom det, når der fremsættes forslag til ændringer, skal være den pågældende afdeling behjælpelig med gennemførelsen af disse.

ICAO-sager. Sekretariatet behandler eller videregiver alle sager vedrørende internationalt luftfartssamarbejde. Det påhviler endvidere sekretariatet at holde de respektive afdelinger orienteret om spørgsmål af interesse vedrørende dette arbejde og at drage omsorg for, at ledelsen får lejlighed til at tage stilling til de problemer, der opstår i tilknytning til arbejdet indenfor ICAO.

Juridisk arbejde omfatter behandling af alle sager af juridisk art, herunder navnlig luftfartsaftaler, koncessioner, kontrakter, erstatningsspørgsmål o. s. v.

Maskinskrivning, arkivering m. v. Al korrespondance, duplikering og arkivering skal, hvor ikke ganske særlige grunde kan motivere en afvigelse, henlægges under sekretariatet.

Såvel den ind- som udgående post passerer sekretariatet, der af den indgående post udtager den del, som skønnes at måtte forelægges ledelsen, forinden den afgives til vedkommende afdeling.

Arkiveringen foreslås udført efter decimalklassesystemet og eventuelt således, at enhver journalisering afskaffes. Af alle udgående skrivelser tages der to kopier, en til aktering i sagen og en til opbevaring i kronologisk orden.

3. Luftfartsinspektionsafdelingen.

Luftfartstilsynet opdeles i en luftfartsinspektionsafdeling og en flyvetekniskafdeling, der dog må arbejde i snæver kontakt med hinanden. De to afdelinger ledes af luftfartsingeniøren.

Luftfartsinspektionsafdelingen skal have tilsynet (og inspektion) med ruteflyvning, flyvepersonellet, flyveskoler og landingspladser.

4. Flyveteknisk afdeling.

Afdelingen skal have tilsyn og kontrol med luftfartøjer, værksteder og mekaniker-, radio- og elektrikerpersonel.

Begge afdelinger skal som hidtil udfærdige certifikater m. v. og føre kartoteker, ligesom de i fællesskab foretager haveriundersøgelser.

5. Sikringstjenesterne.

Sikringstjenesterne skal have de samme hovedopgaver som hidtil. I denne forbindelse skal bemærkes, at den forenkling af arbejdet vedrørende godkendelse af fartplaner, som allerede er gennemført., idet godkendelsen er flyttet fra ministeriet til direktoratet, synes at kunne udbygges yderligere, i hvert fald for så vidt angår ændringer af bestående fartplaner indenfor DDL og dettes repræsentationsområder.

6. Havneforvaltningsafdelingen.

Til afdelingen henlægges en meget væsentlig del af det arbejde, som nu forestås af havnechefen i Københavns lufthavn, nemlig ordenstjenesten og teknisk tjeneste.

Endvidere bør entreprenør- og bygningstjeneste, når denne samles under luftfartsvæsenet, også henlægges under afdelingen.

Ordenstjenesten er opdelt i en vagt- og rengøringssektion og en redningssektion. Under ordenstjenesten indordnes såvel havnebetjentene som fly velederb et jentene, hvis ordningen med disse opretholdes.

Teknisk tjeneste skal arbejde som hidtil med bibeholdelse af sit særlige kontor.

Entreprenør- og bygningstjenesten bør omfatte det arbejde, som nu forestås af anlægsdirektoratet i det omfang, det skønnes praktisk fortsat at have personale til rådighed til udførelsen deraf. Desuden bør hertil henlægges det arbejde, der nu udføres ved hjælp af statsbanernes bygningsvæsen, og som foreslås overtaget af luftfartsvæsenet selv.

Tjenestens væsentligste opgave vil herefter være at føre tilsyn med anlæg af lufthavne og nybygninger samt af foretage reparation og vedligeholdelse af bestående bygninger, installationer, inventar m. v.

Herudover bør mark t j enesten underlægges tjenesten, medens lufthavnens personbiler, der med direktoratets og tilsynets henlæggelse til Københavns lufthavn vil blive genstand for noget forøget afbenyttelse, bør henlægges under ordenstjenesten, idet havnebetjente må antages at komme til at virke som chauffører.

7. Administrationsafdelingen.

Afdelingen opdeles i et økonomi- og havnekontor og i centralbogholderiet.

Økonomi- og havnekontoret er foreslået opdelt i to kontorer, men en sådan skarp opdeling vil være unødvendig, hvis de lokalemæssige forhold gør det muligt at etablere kontoret som en enhed.

Økonomi- og havnekontoret overtager de til administrationsafdelingen henlagte opgaver, bortset fra, at kontraktsager, en væsentlig del af arbejdet med personalesager og en række sekretariatssager overgår til sekretariatet og dettes kontor.

Udover administrationsafdelingens økonomiopgaver overtager økonomi- og havnekontoret alle de økonomisager, som nu ekspederes i direktoratet, luftfartstilsynet og sikringstjenesteafdelingerne, og endvidere skal det føre kontrol med alt luftfartsvæsenets inventar og materiel samt påse, at de forskellige afdelinger fører de i så henseende nødvendige inventarfortegnelser. Desuden udarbejder kontoret i samarbejde navnlig med centralbogholderiet de årlige budgetforslag.

Centralbogholderiet overtager regnskabsafdelingens arbejde, idet dette dog forøges med det bogførings- og kassearbejde, som nu udføres af direktoratet og (navnlig) af tilsynet.

8. Provinslufthavnene.

Provinslufthavnene er via sekretariatet direkte underlagt den øverste ledelse og vil fremtidig kunne betragtes som en art filialer under ledelse af havnechefen eller havnelederen, der således bør gøres til chef for hele luftfartsvæsenet i vedkommende provinslufthavn, hvilket dog ikke bør udelukke, at afdelingslederne i enkelte spørgsmål kan forhandle direkte med de enkelte afdelinger i luftfartsvæsenet i København; alle afgørelser, som kan være af nogen som helst interesse for den lokale havnechef, bør dog meddeles denne.

Forvaltningsnævnets sekretariat har fremsat følgende bemærkninger til fordelingen af arbejdet:

ad Sekretariatet.

Det foreslås, at de tre deltidsbeskæftigede jurister og den deltidsbeskæftigede luftfartsinspektør erstattes med 2 heldagsbeskæftigede jurister. Dette forslag er moti-

veret med, at de fremtidig bør være til rådighed hele dagen og for alle luftfartsvæsenets afdelinger, når juridiske spørgsmål forekommer i disse.

Man anser det ikke for nødvendigt at foreslå en reel udvidelse af det juridiske personale, idet forskellige af de opgaver, som nu er henlagt til de deltidsbeskæftigede, i organisationsforslaget er flyttet til andre personer og andre afdelinger. Dette gælder f. eks. lettere sekretariatssager, herunder personalesager, som er henlagt til kontorassistenten, og sager vedrørende anlæg af lufthavne, nybygninger og installationer, som er flyttet til havneforvaltningsafdelingen.

Post- og skrivestue.

Det er ved forslaget forudsat, at der som leder placeres en person, der vil være i stand til at påtage sig en del af den udenlandske korrespondance.

Denne arbejdsgruppe skal udføre duplikeringsarbejde for samtlige afdelinger. Dette arbejde skal derfor også omfatte duplikering af havarirapporter m. v. fra luftfartsinspektionen og flyveteknisk kontrol.

ad Luftfartsinspektions- og flyveteknisk kontrolafdeling.

Vedrørende disse afdelinger har man som personale tænkt placeret det nuværende antal, idet luftfartsingeniøren dog tænkes placeret som fælles leder af begge afdelinger. Det bemærkes, at der ikke herved er taget stilling til, hvilken størrelse personalet skønnes fremtidigt at burde have.

Sekretariatet har udfærdiget en detailleret plan over, hvilket personale der efter dettes skøn er nødvendigt i de forskellige kontorer og afdelinger. Da organisationsforslaget bebuder en afgørende omgruppering i forhold til den nuværende ordning, og da det ikke er muligt at bedømme udviklingen i den kommende tid af arbejdsopgaverne indenfor luftfartsvæsenet, har forvaltningsnævnet ikke ment at kunne tage stilling til sekretariatets personaleforslag, men man skal dog anføre, at de personalemæssige konsekvenser af den nye organisation kan efter sekretariatets opfattelse i det væsentlige resumeres således:

Ved sammenlægning af direktoratet, luftfartstilsynet og Københavns lufthavn bliver en del personale overflødigt på disse tre steder, og vil i det omfang, der er behov for dem, kunne placeres i de nyoprettede afdelinger og kontorer. Resultatet heraf vil være, at personalet skal forøges med:

2 jurister (til sekretariatet), herunder eventuelt en chef.
1 havneassistent og eventuelt
1 elev,

medens der samtidig skønnes at kunne undværes

4 kontorister.
3 deltidsbeskæftigede sekretærer.
1 deltidsbeskæftiget ICAO-specialist.
1 deltidsbeskæftiget translatør (assistent).

Havneassistenten vil kunne overflyttes fra Ålborg lufthavn, hvor der er en overflødig assistent, og placeringen af en elev i sekretariatet er sket under forudsætning af, at en sådan kan overflyttes fra Ålborg, hvor man har skønnet, at der er to overflødige, som imidlertid allerede har fået en sådan uddannelse, at det vil være lidet hensigtsmæssigt på nuværende tidspunkt at skille sig af med dem.

Det samlede resultat af den foreslåede nye organisation vil herefter, når hensyn tages til de vedrørende havneadministrationen foreslåede og af luftfartvæsenet tiltrådte personaleindskrænkninger være, at der af det nuværende personale vil kunne undværes:

2 overassistenter,
4 assistenter,
2 elever,
6 kontorister,

hvortil kommer det deltidsbeskæftigede personale.

Sekretariatet har om andre enkeltheder, der har berøring med det fremsatte organisationsforslag, fremført følgende bemærkninger:

Under den nuværende ordning er der i havnen dels en havnechef som chef for havneadministrationen, dels tre chefer for sikringstjenesterne, hvortil — hvis luftfarts-tilsynet også placeres derude — kommer dettes ledelse, således at der altså vil være en flerhed af delvis af hinanden uafhængige ledere. Endvidere har der været planer om en filial af regnskabsafdelingen, som, også under en eller anden form måtte udkræve en lokal leder. Men en sådan organisation, hvor altså ingen bestemt kan betegnes som chef for alle luftfartsvæsenets afdelinger i lufthavnen, må forekomme lidet hensigtsmæssig. Dette uheldige forhol vil imidlertid af sig selv ophøre, når direktoratet samordnes med luft-fartsvæsenets afdelinger i lufthavnen. Den vil derved kunne få en fælles ledelse, under hvilken de nuværende forskellige ledere indpasses som chefer, hver for sit område. Dette vil ikke — som fremhævet af luftfartsvæsenet — medføre, at den øverste ledelse får større direkte ansvar end nu for alt, hvad der foregår i lufthavnen, idet afdelingslederne selvfølgelig i det omfang, der påhviler dem pligt til at føre tilsyn, må have det direkte ansvar for arbejdet i deres afdelinger.

Med direktoratets og det nuværende luftfartstilsyns placering i lufthavnen vil de krav, der vil blive stillet til befordring af luftfartsvæsenets tjenestemænd, uundgåeligt blive noget forøget.

Luftfartsvæsenets personale i direktoratet og tilsynet har hidtil ikke haft adgang til noget marketenderi og har derfor dels måttet anvende tid til indkøb og tilberedning, dels måttet indtage frokosten under mindre hensigtsmæssige forhold. Ved placeringen i havnen vil personalet imidlertid få adgang til det nye lokale marketenderi, som netop er blever udbygget for kort tid siden.

Det vil være af støriste vigtighed for tilvejebringelse af en god organisation, at afdelingerne placeres på den mest hensigtsmæssige måde i forhold til hinanden. Når DDL's nye administrationsbygning tages i brug, må luftfartsvæsenet have mulighed for i administrationsbygningen at kunne disponere over lokaler, der er beliggende på den rette måde i forhold til hinanden.

Luftfartsdirektoratet har kun delvis kunnet tiltræde sekretariatets forslag, idet man navnlig har ment at måtte modsætte sig, at direktoratet overflyttes til Københavns lufthavn, ligesom direktoratet har fundet det påkrævet, at havnechefen i denne lufthavn fortsat står som den ansvarlige leder af den samlede administration i lufthavnen. Direk-toratets synspunkter kan resumeres således:

a) Med hensyn til direktoratets flytning til Københavns lufthavn.

1) Kun en mindre del af direktoratets arbejde har tilknytning til Københavns lufthavn, og en statistik over de sager, direktoratet behandler, viser, at der er en for-holdsvis større stigning i det antal sager, der ikke har nogen relation til lufthavnen i Ka-

strup end i antallet af sager, der stammer fra denne. Navnlig må fremhæves den voksende betydning, som de danske provinslufthavne har i så henseende. Københavns lufthavn er nu så udbygget, at den på egen hånd kan klare relativt langt flere sager end en lille provinslufthavn. Specielt er der peget på, at København med tiden vil få flere flyvepladser, som direktoratet skal have kontakt med, hvorfor det vil være upraktisk at være placeret i Kastrup. I første omgang drejer det sig om Skovlunde, senere om en eller flere yderligere sportsflyvepladser samt eventuelt en større lufthavn imellem Hedehusene og Roskilde til supplement for Kastrup lufthavn.

2) Ved direktoratets placering i Københavns lufthavn vil dette i langt højere grad, end det hidtil har været tilfældet, få det direkte ansvar for alt, hvad der foregår i havnen, ligesom der opstår en vis risiko for, at direktoratet må tage del i en række mindre betydende spørgsmål, ikke mindst som følge af den langt lettere adgang til mundtlig drøftelse med den øverste ledelse.

3) Ved at være lidt på afstand af forholdene har ledelsen lettere adgang til ved sin bedømmelse og afgørelse af de vedrørende Københavns lufthavn opståede spørgsmål at anlægge mere selvstændige betragtninger, end hvis den var placeret i lufthavnen, hvor det altid vil være vanskeligt helt at frigøre sig fra en vis afhængighed af de „snævrere" synspunkter, som nødvendigvis til en vis grad vil blive anlagt af de forskellige lokale ledere.

4) En lufthavn er et uroligt arbejdssted, og en placering.lokalemæssigt af direktoratet i Københavns lufthavn vil medføre, at udlændinge, teknikere fra DDL o. s. v. **vil** foretage personlige henvendelser i direktoratet og derved volde sagligt upåkrævede forstyrrelser for direktoratets tjenestemænd.

5) Direktoratets samarbejde med ministeriet for offentlige arbejder og andre i hovedstaden placerede myndigheder vil besværliggøres, hvis direktoratet flyttes bort fra København. Her holdes også de fleste af de møder i kommissioner og udvalg, hvori direktoratet er repræsenteret.

6) Efter de om forholdene i udlandet foreliggende oplysninger har man intetsteds placeret luftfartsvæsenets øverste ledelse i lokalemæssig tilknytning til en lufthavn.

7) En eventuel flytning til Københavns lufthavn vil tidligst kunne gennemføres, når ad åre helt nye bygninger er opført, og der herved er taget hensyn til det etageareal, luftfartsvæsenets ledelse skal bruge.

b) Henlæggelse direkte under direktoratet af forvaltningen af Københavns lufthavn.

Direktoratet er af den opfattelse, at man må opretholde den nuværende ordning, hvorefter havnechefen i Københavns lufthavn har ansvaret for hele havnens administration. Hans arbejdsområde har en passende størrelse, således at ansvaret for detaillerne med rimelighed kan pålægges ham. Såfremt direktoratet placeredes i lufthavnen, og direktøren organisationsmæssigt set blev havnechef, vil det afgørende ansvar for lufthavnens administration falde på ham, og dette ville ikke principielt ændres ved udstedelse af instrukser for de underordnede, og der er den forskel på direktøren og den nuværende havnechef, at direktøren har et så stort arbejdsområde, at han ikke kan påtage sig ansvaret for detailler inden for en lufthavns administration.

Forvaltningsnævnet skal for sit vedkommende udtale følgende:

Man kan principielt tiltræde den af sekretariatet foreslåede organisationsplan, hvorefter direktoratet opdeles i 2 sideordn ede afdelinger, der ledes henholdsvis af en chef for de tekniske anliggender og en administrationschef, medens stillingerne som chef

for luftfartstilsynet og vicedirektør nedlægges. Heraf følger, at nævnet kan tiltræde, at luftfartstilsynet i stedet for som nu at være en til direktoratet knyttet kontrollerende og tilsynsførende myndighed indgår som et integrerende led i direktoratet. Nævnet kan ligeledes tiltræde de i sekretariatets organisationsplan indeholdte forslag,for så vidt angår de under den tekniske chef henlagte områder, derunder at sikringstj en esterne henføres til denne chefs ressort. Ved de stedfundne forhandlinger er der af direktoratet fremført visse betænkeligheder ved dette forslag, men resultatet af drøftelserne har dog været, at direktøren for luftfartsvæsenet har givet denne del af organisationsplanen sin tilslutning.

Nævnet kan endvidere tiltræde, at vicedirektørstillingen omdannes til en stilling som chef for den administrative afdeling, samt at der oprettes et sekretariat, hvis placering indenfor direktoratet svarer til det i organisationsplanen forudsatte.

Med hensyn til havneadministrationen i Københavns lufthavn er nævnet af den opfattelse, at der må tillægges de af direktoratet fremførte synspunkter en sådan vægt, at det forekommer rigtigst i princippet at opretholde den nuværende ordning, hvorefter havnechefen bevarer sit hidtidige forvaltningsområde. Hans stilling i forhold til sekretariatet og direktoratet vil derfor være parallel med stillingen for lederne af provinslufthavnene, bortset fra at sikrings tjenesten i Københavns lufthavn i sin hellhed er unddraget havnechefens forvaltning og ansvar.

Den af sekretariatet udarbejdede organisationsplan vil herefter være at ændre således, som det fremgår af medfølgende bilag 2.

I spørgsmålet om direktoratets overflytning til Københavns lufthavn, er det nævnets opfattelse, at en del af de af direktoratet fremførte argumenter imod en sådan overflytning ikke kan lades ude af betragtning. Det må således indrømmes, at afstanden fra hovedstadens centrum til Kastrup kan virke generende for direktøren og direktoratets øvrige ledende tjenestemænd ved møder i kommissioner, udvalg etc. eller ved forhandlinger i ministeriet for offentlige arbejders departement eller i andre styrelser, hvis kontorer er beliggende i hovedstaden. Det kan sikkert heller ikke nægtes, at det for adskillige af dem, som søger luftfartsdirektoratet for mundtlig at konferere med dets tjenestemænd om et eller andet problem, vil virke en del generende trods de gode kommunikationsmidler mellem hovedstaden og lufthavnen, at skulle ud til Kastrup for at få den ønskede forhandling. Der er dog her tale om rent praktiske vanskeligheder, som må kunne overvindes, dersom den omtalte flytning synes hensigtsmæssig af andre grunde.

Med hensyn til de øvrige af direktoratet fremførte indvendinger mod flytningen skal nævnet udtale følgende:

Efter de for nævnet foreliggende oplysninger er ca. $^1/_3$ af de fra direktoratet udgåede skrivelser sendt til Københavns lufthavn i videre forstand. Samtidig er det oplyst, at ca. $^1/_3$ af de skrivelser, som havneadministrationen i Københavns lufthavn ekspederer, rettes til direktoratet. Disse oplysninger om korrespondancen med Københavns lufthavn synes altså at bekræfte, at en betydelig del af direktoratets arbejde vedrører denne lufthavn.

For organisationen af luftfartsvæsenet i Københavns lufthavn vil etableringen af en lufthavn i Skovlunde næppe have større betydning. Administrationen af en kommunal lufthavn må formentlig påhvile vedkommende kommune. For sikringstj en esternes vedkommende vil der muligvis blive tale om at måtte indrette mindre lokale afdelinger i lighed med, hvad man har gjort ved den kommunale lufthavn i Tirstrup, men dette kan ingen indflydelse få på sikringstjenesternes organisation, ligesom ledelsen af det danske kontrolområde fortsat vil ske fra Københavns lufthavn. Hvad luftfartstilsynet angår vil etableringen af Skovlunde flyveplads vel nok bevirke noget forøget arbejde derude, men hidtil har luftfartstilsynets arbejde på denne flyveplads i forhold til arbejdet i Københavns

lufthavn været ringe. Tilsynets rejser til Skovlunde i tiden 1. april—31. december 1948 udgjorde 44, medens antallet for Københavns lufthavn i samme periode gik op til 437. Som en yderligere omstændighed kan iøvrigt anføres, at reparationer af privatmaskiner hidtil fortrinsvis har måttet foregå i Københavns lufthavn, og at det, hvis større reparationer fremtidig skal kunne foretages i Skovlunde, vil blive nødvendigt at bygge reparationshangarer, hvilket formentlig ikke er meningen, og netop større reparationer udkræver altid kontrol fra luftfartstilsynets side.

På basis af flyvningens udvikling, således som denne foregår for tiden, hvor passagerantallet vel er stigende, men antalllet af landende luftfartøjer er i nedgang på grund af den ved samflyvningen fremkomne bedre udnyttelse af pladserne, samtidig med, at der sættes større maskiner i drift, synes det iøvrigt at være noget problematisk, om der foreløbig er noget egentligt behov for flere lufthavne i Københavns nærhed, og indrettes sådanne alligevel, kan det spørgsmål rejses, om staten vedblivende bør bekoste etableringen af sikringstjenester på de lufthavne, som kommunerne ud fra rent lokale hensyn finder det ønskeligt at indrette. I så henseende kan man henvise til, at de kommunale skibshavne selv må afholde udgifterne til de sikkerhedsindretninger, f. eks. fyr, tågesignaler og pejleanlæg, som i enkelte tilfælde skønnes fornødne; desuden vil de indtægter, som den pågældende kommune har ved at opkræve lufthavneafgifter, i et vist omfang være afhængige af, at der etableres sikringstjenester, idet tilstedeværelsen af sådanne i sig selv må påvirke beflyvningen af den pågældende lufthavn. Iøvrigt synes den omstændighed, at en større eller mindre del af direktoratets arbejde vedrører provinslufthavnene eller andre mindre lufthavne i Københavns nærhed, ikke at kunne motivere, at direktoratet ikke kan placeres i Københavns lufthavn, hvis en sådan placering iøvrigt må anses for fordelagtig, f. eks. af organisationsmæssige hensyn.

Overfor indvendingen om, at ledelsen vil løbe risiko for at blive impliceret i mange mindre betydende spørgsmål som følge af den lette adgang til henvendelse til denne, må bemærkes, at opbygningen af en organisation med ledere og underledere i sig selv vil være en hindring for, at alle mulige spørgsmål ad direkte eller indirekte vej forelægges den øverste ledelse; iøvrigt må man gå ud fra, at der også, når direktoratet er placeret inde i København, forekommer lokale henvendelser til ledelsen angående mindre betydende spørgsmål, og disse vil formentlig falde bort, når ledelsen flyttes til lufthavnen. Det er indlysende, at DDL ved direktoratets placering i lufthavnen vil få langt større muligheder for den mest direkte kontakt med luftfartsdirektoratet, men når hensyn tages til DDL's betydning for dansk luftfart, herunder også den omstændighed, at selskabet repræsenterer alle udenlandske luftfartsselskaber, synes dette kun at kunne indebære en fordel også for luftfartsdirektoratet. Selv om man vil gå ud fra, at der i noget større omfang end hidtil kan komme til at foregå mundtlige drøftelser angående forhold indenfor luftfartsvæsenet, må det samtidig erindres, at dette vil medføre en indskrænkning i korrespondancen. Det forudsættes, at korrespondance imellem det nuværende direktoratet og luftfartsvæsenets andre afdelinger i lufthavnen helt vil ophøre, og at de sager, som nødvendigvis må forelægges skriftligt, bliver forelagt i referatform, og ikke som i sin tid ved forbindelsen mellem luftfartstilsynet og direktoratet i form af skrivelser fra et kontor til et andet.

Det er selvfølgelig rigtigt, at ledelsen altid bør anlægge så selvstændige betragtninger som muligt ved dens stillingtagen til foreliggende spørgsmål i modsætning til de snævrere synspunkter, som underledere ofte vil gøre gældende, men denne omstændighed kan dog ikke nødvendiggøre, at den øverste ledelse skal placeres i betydelig afstand fra de underordnede organer. Konsekvensen af en sådan betragtning ville jo være, at enhver øverste ledelse, f. eks. ministre og departementschefer ikke måtte placeres i nærheden af

deres afdelinger, da de ellers kanne påvirkes af afdelingernes eventuelle snævrere synspunkter.

Da de indvendinger, der af direktoratet er rejst imod den foreslåede flytning enten er af en sådan beskaffenhed, at de i praksis forholdsvis let kan overvindes eller efter nævnets opfattelse hviler på en ikke acceptabel vurdering af de i betragtning kommende forhold, og da man med sekretariatet må være enig i, at en placering i lufthavnen har betydelige fordele i organisatorisk, administrativ og ekspeditionsmæssig henseende, kan nævnet for sit vedkommende principielt anbefale, at den foreslåede udflytning af direktoratets kontorer til lufthavnen finder sted. Man har under forhandlingerne i nævnet indgående drøftet mulighederne for at trække en linie op imellem de dele af luftfartsstyrelsen, som kunne forblive inde i København, og de dele, som lokalemæssigt bør placeres i lufthavnen, men enhver delingsplan, der er bragt i forslag, medfører, enten at overordnede tjenestemænd, der efter organisationsplanen daglig skal samarbejde med hinanden, placeres hver sit sted, eller at det for de overordnedes løsning af deres opgaver nødvendige betjeningspersonale — enten af teknisk eller kontormæssig art — må doubleres.

Da direktoratet, som det fremgår af foranstående, har hævdet, at der kun på langt sigt kan skaffes lokaler til direktoratet i lufthavnen, har nævnet anmodet sekretariatet om at afgive en erklæring om sit syn på dette spørgsmål. Sekretariatet har derefter afgivet følgende udtalelse:

Ved en sammenflytning af luftfartsvæsenets afdelinger i København lufthavn vil der blive brug for følgende lokaler:

1 til direktøren,
1 til vicedirektøren,
1 til chefen for sekretariatet,
3 til sekretariatets personale (7 personer),
2 til skrivestue og arkiv (9 personer),
1 til flyveteknisk chef,
1 til luftfartsingeniøren,
2 til luftfartsinspektørerne,
1 til luftfartsinspektionens personale (1 person),
3 til flyveteknisk kontrols personale (4 personer),
1 til kontonrdamer (3 personer),
1 til havneinspektøren,
4 til ingeniører og arkitekter i havneforvaltningsafdelingen,
1 til chefen for administrationsafdelingen,
2 til økonomikontoret (7 personer),
2 til havnekontoret (6 personer),
4 til bogholderi og kasse (11 personer),

eller ialt 31 lokaler, idet der bortses fra teknisk tjeneste og havneforvalteren med marktjeneste og betjentstuer. Dette antal omfatter alene nødvendige lokaler, idet der ikke er regnet med nogen reserve.

Der disponeres for tiden over følgende lokaler:

11 til havneadministrationen,
1 til direktøren,
1 til luftfartstilsynet,

således at der skal skaffes ca. 18 lokaler.

Det er oplyst, at nogle af DDL nu benyttede lokaler må forventes at blive ledige 1)1. a. en barak beliggende i „Søndermarken“ lige bagved den nye administrationsbygning. Denne barak benyttes nu til tryksagsdepot og kontorer og indeholder 2 meget store og 4 mindre rum. Hvis DDL kan formås til fortsat at benytte disse baraklokaler i stedet for nye lokaler i administrationsbygningen, mangler der herefter ca. 12 rum.

I denne forbindelse bemærkes, at administrationsbygningen vel først og fremmest skal stå til afbenyttelse for luftfartsvæsenet, således af DDL og andre lejere alene kan stille sekundære krav. Efter opførelsen af den nye administrationsbygning vil der i lufthavnen forefindes flere hundrede kontorlokaler beliggende i eller i nærheden af administrationsbygningen, og der skulle herefter være mulighed for at skaffe plads til alle.

Direktøren for luftfartsvæsenet mener, at det af sekretariatet anslåede behov for luftfartsvæsenet må sættes væsentligt højere, og at der må skaffes ca. 30 nye lokaler i stedet for de forannævnte 18. Herved er der bl. a. regnet med lokaler til yderligere personale for luftfartstilsynet samt taget hensyn til, at nogle af overassistenterne menes at skulle have eget kontor; endvidere betragter direktøren det kontor, som nu står til disposition for ham, mere som et repræsentationslokale, der benyttes ved større modtagelser i lufthavnen.

Direktøren oplyste samtidig, at der i administrationsbygningen ville blive 8 lokaler ledige i umiddelbar nærhed af luftfartsvæsenets nuværende lokaler, og herefter mangler der kun 4 til udbringelse af det antal rum, som sekretariatet har anset for fornødent. Angående muligheden for at skaffe disse må man henvise til, at den fremadskridende rationalisering indenfor DDL formentlig vil frigøre lokaler.

Sekretariatet kan efter det oplyste ikke anse det for godtgjort, at lokalevanskeligheder skulle afholde luftfartsvæsenet fra at flytte til Københavns lufthavn.

Nævnet må efter den fra sekretariatet foreliggende redegørelse om lokaleforholdene være af den opfattelse, at det skulle være muligt at placere direktoratet i lufthavnen allerede indenfor de nuværende bygningsmæssige rammer, og nævnet skal henstille, at der med henblik herpå optages forhandlinger mellem ministeriet for offentlige arbejder, luftfartsdirektoratet og ledelsen af DDL om en praktisk løsning af det nævnte spørgsmål.

Nævnet har anmodet sekretariatet om at overveje, hvorledes organisationsplanen bør ændres, for så vidt den foreslåede udflytning til lufthavnen ikke finder sted. Efter sekretariatets forslag, som nævnet kan tiltræde, må — bortset fra sikringstj en esternes personale — hele direktoratet, herunder den flyvetekniske chef og det under ham sorterende tekniske personale, som er knyttet til l uftfartsinspektionsafdelingen og den flyvetekniske afdeling, have lokaler i København. Der er ganske vist forbundet tidsspilde med kontrollanternes transport til og fra Københavns lufthavn, men på den anden side vil en udflytning af tilsynet til Københavns lufthavn bevirke, at den flyvetekniske chef overhovedet ingen medarbejdere ville have i sin nærhed; flyttede man yderligere også denne chef ud i lufthavnen, ville dette umuliggøre den støtte for direktøren, som var tilsigtet med denne stilling, og gøre sidestillingen med administrationschefen illusorisk. Forbindelsen mellem den flyvetekniske chef og lederen af sikringstjenesterne må bl. a. opretholdes ved regelmæssige møder.

Sekretariatet har iøvrigt med nævnets tilslutning fremført den betragtning, at dersom det under ministeriet for offentlige arbejder sorterende anlægsdirektorat nedlægges, bør der oprettes en bygningsteknisk afdeling, som henlægges under administrationschefen, altså som et led i direktoratets organisation. Den byggetekniske afdeling vil ganske vist i det væsentlige have tilknytning til bygge- og anlægsarbejder i Københavns lufthavn, men afdelingen skal dog også beskæftige sig med byggetekniske spørgsmål vedrørende lufthavnene ude i landet. Afdelingen bør derfor placeres i direktoratet, fordi den må kunne

arbejde i den snævrest mulige kontakt med direktoratets ledelse, hvilket på dette område, hvor sagerne kan angå store beløb, vil have ganske særlig betydning. Denne placering må imidlertid medføre, at der ikke bør etableres nogen særlig bygningstjeneste i Københavns lufthavn, og ordningen må så blive den, at bygningstjenesten på samme måde som luftfartstilsynet må sende folk ud i lufthavnen, idet den iøvrigt i det hele må virke ambulant ligesom statsbanernes bygningstjeneste.

C. Havneråd.

I forbindelse med overvejelserne om luftfartsvæsenets organisation har sekretariatet undersøgt, om der måtte være anledning til ved lufthavnene at etablere .,havneråd" i lighed med de havneråd, som findes ved statshavnene, og hvori såvel vedkommende havneingeniør som repræsentanter for indenrigsministeriet og vedkommende byråd har sæde.

Spørgsmålet om oprettelsen af sådanne havneråd har tidligere været rejst, såvel af Esbjerg byråd som af borgmesteren i Ålborg.

Ministeren for offentlige arbejder har i februar 1948 overfor borgmesteren i Ålborg udtalt, at de fordele, som eventuelt måtte være knyttet til oprettelsen af et udvalg til varetagelse af Ålborg lufthavns interesser, og som måtte antages at ville medføre krav om oprettelse af tilsvarende udvalg ved andre lufthavne, efter ministeriets formening ikke ville være så store, at de ville kunne opveje de dermed for hiftfartsadministrationen forbundne ulemper, hvorfor ministeriet allerede af denne grund ikke fandt det hensigtsmæssigt at nedsætte noget udvalg.

Luftfartsvæsenets betænkeligheder er navnlig forårsaget af, at der ikke ved alle havne vil være lokalrepræsentanter, som kan anses for tilstrækkeligt højt placerede til at kunne overdrages varetagelsen af luftfartsvæsenets interesser i det lokale havneråd, og dette ville have til følge, at direktoratet selv måtte lade sig repræsentere ved møderne, således at disse ville komme til at lægge uforholdsmæssig beslag på dets arbejdskraft. Forslag og ønsker fra lokale myndigheder vil altid kunne fremsættes overfor direktoratet direkte, således at der ikke af hensyn hertil skulle være særlig nødvendighed for lokale udvalg, ligesom det f. eks. for Århus og Ålborg lufthavnes vedkommende måtte blive et spørgsmål, hvor mange og hvilke kommuner der med føje kunne gøre krav på at blive repræsenterede.

De af luftfartsvæsenet og ministeriet for offentlige arbejder fremførte betragtninger imod oprettelsen af lokale havneråd mener sekretariatet at kunne tiltræde. Skønnes det imidlertid ønskeligt, at der på en lettere måde end nu gives lokale interesser adgang til at komme til orde overfor luftfartsvæsenet, kunne dette eventuelt ske ved, at der af de pågældende kommunalbestyrelser blev nedsat et samarbejdsudvalg med opgaver i denne retning.

Nævnet har for sit vedkommende intet at bemærke til de af sekretariatet fremførte synspunkter.

K. H. Kofoed. **Andr. Meller.** **V. Villadsen.**

Bodil Andersen.

Bilag 2.

FORVALTNINGSNÆVNET.

København, den 14. september 1949.

Til Forvaltningskommissionen af 1946.
i

Indledning.

Med henvisning til den betydelige udvikling, som mødrehjælpsinstitutionerne er undergået siden deres oprettelse i 1939 anmodede socialministeriet ved skrivelse af 7. januar 1948 forvaltningsnævnet om at iværksætte en undersøgelse af, hvorvidt mødrehjælpsinstitutionernes administration kan anses for hensigtsmæssigt opbygget til varetagelse af de opgaver, der ifølge lovgivningen er henlagt til disse institutioners forvaltning. Ministeriet anmodede endvidere om, at undersøgelsen måtte blive påbegyndt med mødrehjælpsinstitutionen i København.

Undersøgelsen, der for den københavnske institutions vedkommende påbegyndtes af forvaltningsnævnets sekretariat i april 1948, er foregået i samarbejde med mødrehjælpens personale, og en væsentlig del af de af sekretariatet stillede forslag er gennemført, efterhånden som arbejdet er skredet frem. Der er af sekretariatet til forvaltningsnævnet afgivet en række udførlige rapporter, og nævnet har herefter forhandlet om disse med mødrehjælpens leder, der har erklæret fuldt ud at kunne tiltræde de af sekretariatet stillede forslag.

Nævnet skal herefter afgive følgende redegørelse og udtalelse:

I. Mødrehjælpsinstitutionernes opgaver.

I henhold til lov om mødrehjælpsinstitutioner er det institutionernes formål at give svangre kvinder personlig, social og juridisk bistand, råd og vejledning med hensyn til deres svangerskab, derunder om den hjælp af økonomisk og lægelig art, der under svangerskabet og efter fødslen står til rådighed fer dem selv eller til hjælp ved forsørgelsen af det ventede barn. Det påhviler institutionerne indenfor de i loven angivne rammer selv at organisere hjælp af hygiejnisk og social art, ligesom institutionerne herudover, i det omfang deres økonomi tillader det, kan påtage sig opgaver, der tjener til at forbedre mødrenes stilling. De spørgsmål, der giver anledning til henvendelse til mødrehjælpen er i hovedsagen følgende:

1) Vejledning og bistand ved ordning af faderskabs- og bidragssag. Institutionens virksomhed på dette felt udøves indenfor rammerne af de almindelige bestemmelser i lov af 7. maj 1937 om børn udenfor ægteskab. Ved cirkulære fra indenrigsministeriet af 10. september 1945 er det nu pålagt jordemødre og læger at indsende de i loven foreskrevne fødselsanmeldelser til mødrehjælpsinstitutionerne, der i tilfælde, hvor fader - skabssag ikke allerede er rejst under svangerskabet, træder i forbindelse med de pågældende mødre og foretager de til sagens rejsning nødvendige afhøringer m. v. I medfør af bestemmelsen i mødrehjælpslovens § 3 kan institutionen yde forskud på det forventede underholdsbidrag.

2) Medvirken ved adoptioner. Mødrehjælpen indtræder som mellemmand ved ordning af adoptioner i de tilfælde., hvor autoriseret mellemmand er nødvendig i hen-

hold til lov af 1. april 1914 om adoption, det vil sige hvor barnets forældre og adoptivforældrene ikke kender hinanden.

3) Hjælp og vejledning til kvinder, der ønsker deres svangerskab afbrudt. Rammerne for denne gren af virksomheden er nærmere fastsat i mødrehjælpslovens § 2, der pålægger mødrehjælpen at optage forhandlinger med de kvinder, der henvender sig med ønske om svangerskabsafbrydelse og herunder give dem oplysning om de hjælpemidler, der står til rådighed, såfremt svangerskabet gennemføres og om de mulige følger af en svangerskabsafbrydelse. Mødrehjælpen er pligtig til de i svangerskabsloven af 18. maj 1937 nævnte tilfælde at yde attest om, at sådan vejledning er givet. I lov af 1. oktober 1945 om svangerskabshygiejne er det nu fastsat, at henvisning fra læge eller jordemoder til mødrehjælpen skal ske i de tilfælde, hvor personlige, sociale eller økonomiske vanskeligheder er årsag til ønske om svangerskabsafbrydelse.

4) Praktisk og økonomisk bistand. I lovens § 1 nævnes således, **at** der for enligtstillede mødre bør være adgang til ophold før og efter fødslen på svangre- eller mødrehjem eller hos private, og at mødrehjælpsinstitutionerne med socialministerens billigelse kan oprette svangre- og mødrehjem i tilknytning til vedkommende institution. Ved en i 1948 gennemført lovændring udvidedes den sidst nævnte bestemmelse til også at omfatte oprettelsen af børnehjem. Endvidere blev der åbnet adgang for mødrehjælpsinstitutionerne til at yde spædbørnstøj, hvor forholdene i det enkelte tilfælde gør det påkrævet samt til i ganske særlige tilfælde at yde direkte økonomisk støtte til imødegåelse af den trang, der kan opstå under eller i tilknytning til en graviditet.

Foruden disse hjælpeforanstaltninger til hvilke udgifterne fuldtud afholdes af det offentlige kan institutionerne ifølge lovens § 3 på grundlag af indgåede private midler samt i visse tilfælde et hertil svarende offentligt tilskud påtage sig andre opgaver, således tilvejebringelse af en betryggende ordning vedrørende barselpleje og hushjælp under barselperioder, rekreationsophold efter fødslen og ydelse af hjælp til anskaffelse af børnetøj og andet børneudstyr. Med henblik på fremskaffelse af private midler til løsning af disse opgaver samarbejder mødrehjælpsinstitutionerne med private velgørende institutioner og foranstalter selv eller gennem særlige støtteforeninger indsamlinger af penge, tøj m. v. Foruden de i mødrehjælpsloven nævnte støtteforanstaltninger administrerer de fleste af mødrehjælpsinstitutionerne tillige på kommunernes vegne uddelingen af mælkehjælp i henhold til lov af 4. juli 1946 for så vidt angår de byer, hvor institutionerne har hovedkontor, filialer eller ambulant konsultation.

Den rådgivning og hjajlp, der ydes de enkelte ansøgere, omfatter som oftest flere af de nævnte foranstaltninger. Ved henvendelser fra ugifte mødre vil der foruden ordning af faderskabs- og bidragssag ofte blive spørgsmål om at skaffe moderen ophold før og under fødslen, at sørge for barnets og eventuelt moderens ophold efter fødslen, yde bistand ved barnets anbringelse i pleje med adoption for øje m. v. Hvor en anmodning om svangerskabsafbrydelse er blevet afslået, vil der foruden disse foranstaltninger kunne blive tale om ydelse af direkte økonomisk støtte til anskaffelser, afvikling af gæld, uddannelse m. v. Henvendelser fra gifte mødre om praktisk hjælp vil i reglen, hvis de økonomiske betingelser er til stede, give anledning **til,** at der ydes flere former for hjælp, f. eks. hushjælp og hjælp til anskaffelse af barnevogn, barneseng m. v.

II. Mødrehjælpsinstitutionernes almindelige organisation.

I henhold til mødrehjælpsloven oprettes mødrehjælpsinstitutionerne ved det offentliges foranstaltning, idet socialministeren efter forhandling med det nedenfor nævnte fællesråd afgør, i hvilket omfang der skal forefindes mødrehjælpsinstitutioner samt disses

beliggenhed og virkeområder. De enkelte mødrehjælpsinstitutioner — for tiden ialt 7 — ledes af en bestyrelse, sammensat **af** repræsentanter for amts- og byråd indenfor institutionens virkeområde samt — med socialministerens godkendelse — af et antal repræsentanter for støtteforeninger eller andre private foreninger indenfor virkeområdet med interesse for institutionens arbejde. Desuden udpeges til bestyrelsen en overlæge ved et af sygehusene i området. Bestyrelsen vælger en formand og nedsætter et forretningsudvalg til at tage sig af institutionens daglige drift.

Bestyrelsen vælger lederen af institutionen. Institutionens øvrige prsonale antages af bestyrelsen efter indstilling af lederen. Det fastsættes udtrykkelig i loven, at de af personalet, der ikke udelukkende beskæftiger sig med kontorarbejde, skal have gennemgået et anerkendt kursus for socialhjælpere eller være i besiddelse af en dermed ligestillet uddannelse. Lønninger og pensionsforhold for de til mødrehjælpsinstitutionerne knyttede personer godkendes af socialministeren efter forhandling med finansministeren.

Af institutionernes udgifter dækkes de almindelige driftsudgifter samt udgifterne til ydelser i henhold til lovens § 1 (drift af svangre-, mødre- og børnehjem, ydelse af spædbørnsudstyr og direkte økonomisk støtte, oplysningsarbejde, helbredskontrol m. v.) fuldtud af det offentlige, som endvidere refunderer halvdelen af de i henhold til § 3 afholdte udgifter til ydelse af børneudstyr og hushjælp i barselperioden samt de fulde udgifter ved mulige tab ved udlæg af forskud til underholdsbidrag fra det offentlige. De udgifter, som i henhold hertil afholdes af det offentlige, bæres med halvdelen af statskassen og halvdelen fordelt efter folketal af amtskommunen og købstæderne indenfor institutionens virkeområde, dog således at folketallet i den by, hvor institutionen er beliggende, regnes dobbelt.

De årlige budgetter for de enkelte institutioner indsendes til socialministeriet til godkendelse for så vidt angår den del af udgifterne, der skal refunderes af det offentlige. Det reviderede regnskab indsendes ligeledes til socialministeriet, der beregner udgifternes fordeling mellem stat, amtskommuner og købstæder. Socialministeriet yder forskud på tilskuddet fra det offentlige; udbetaling finder sted efter rekvisition, idet beløbene bogføres i løbende regning efter samme princip som tilskud til egentlige statsinstitutioner.

Det påhviler mødrehjælpsinstitutionerne at udarbejde en årsberetning, hvoraf et eksemplar indsendes til socialministeriet.

Som rådgivende organ for socialministeren med hensyn til lovens gennemførelse er i henhold til loven oprettet et fælles råd for samtlige mødrehjælpsinstitutioner. Rådet sammensættes af formændene for institutionernes bestyrelser, lederne af institutionerne, repræsentanter for forskellige organisationer samt 2 repræsentanter for henholdsvis socialministeriet og indenrigsministeriet, hvoraf socialministeriets repræsentant er formand for fællesrådet og dettes forretningsudvalg.

III. Den københavnske institutions organisation og personaleforhold.

A. Organisation!.

Den københavnske mødrehjælpsinstitution oprettedes i 1939 ved omdannelse af den da bestående private forening „Mødrehjælpen" i overensstemmelse med mødrehjælpslovens bestemmelser. Institutionen ledes af en bestyrelse på 9 medlemmer. Skønt institutionen i de senere år er vokset op til en størrelse, svarende til de fleste af statens direktorater, er den ligesom ved oprettelsen i princippet organiseret som eet enkelt kontor. Den daglige ledelse varetages af kontorchefen med bistand af den ældste fuldmægtig.

der fungerer som kontorchefens stedfortræder. Arbejdet er iøvrigt opdelt mellem 5 afdelinger for ekspedition af de personlige henvendelser samt afdelinger for bogholderi, statistik og sekretariatsspørgsmål.

1) Af de 5 sagbehandlende afdelinger varetager 3 afdelinger behandlingen af alle henvendelser til hovedkontoret, bortset fra henvendelser om svangerskabsafbrydelse. Disse afdelinger arbejder ganske parallelt, idet de har fælles journalnummersystem, og sagerne fordeles mellem afdelingerne og de enkelte socialrådgivere efter endetallet i det journalnummer, der tildeles ansøgerne ved deres første henvendelse. De 2 afdelinger ledes af overassistenter og har hver et personale på 4—5 socialrådgivere, den 3. afdeling ledes af en juridisk fuldmægtig og har et personale på 1 socialrådgiver og 3 juridiske sekretærer. Til hver af afdelingerne er desuden knyttet et antal kontorister.

Som særligt arbejdsområde varetager en af afdelingerne forbindelsen med de personer, der henvender sig til institutionen med anmodning om at adoptere et barn. Personale fra denne afdeling aflægger endvidere besøg på rigshospitalets fødeafdelinger og svangreafdeling med henblik på ydelse af hjælp ved barnets anbringelse i pleje eller ved bortadoption, ligesom afdelingen bistår de andre afdelinger ved anvisning af plejehjem, plads på børnehjem og lignende. Det juridiske personale, der har nedsat fordeling af almindelige sager, varetager foruden dette arbejde tillige de særlige juridiske spørgsmål, der opstår indenfor alle afdelingerne, navnlig gennemgang af aktor i frifindelsessager vedrørende faderskab og deltagelse i retsmøder i faderskabs- og bidragssager.

2) En afdeling varetager de ambulante konsultationer i Hillerød, Frederikssund, Roskilde og Køge. Under afdelingen henhører endvidere administrationen af en række hjælpeforanstaltninger, som man har fundet det praktisk at udskille fra den under 1) nævnte sagbehandling, således uddelingen af mælk, spædbørnsudstyr, udlån af barnevogne og -senge, anvisning af hushjælp og pladsanvisning. Til gennemførelse af mælkeuddelingen i Københavns kommune er der oprettet 3 filialkontorer i Brønshøj, Valby og på Christianshavn. Afdelingen ledes af en overassistent og beskæftiger ved rejsearbejdet 2 socialrådgivere og 1 kontorist, ved den øvrige administration, herunder filialkontorerne, 1 kontorassistent og 8 kontorister, hvoraf dog en del har nedsat arbejdstid.

3) Den lægelige og sociale konsultation behandler alle henvendelser om svangerskabsafbrydelse. Foruden det hermed forbundne arbejde yder lægeafdelingen helbreds kontrol for de kvinder, der iøvrigt søger mødrehjælpens bistand, udsteder svangerskabsattester m. v. til brug i faderskabssager. Til lægekonsultationen er knyttet 5 læger, deraf 2 gynækologer og 1 psykiater samt 1 jordemoder. Den sociale konsultation beskæftiger 3 socialrådgivere og 1 juridisk sekretær. Det daglige arbejde i den sociale konsultation ledes af en juridisk sekretær, der fungerer som fuldmægtig, medens en til konsultationen knyttet læge har den særlige opgave at koordinere de lægelige og sociale synspunkter ved udfærdigelsen af indstillinger m. v. Til konsultationen er endvidere knyttet et antal lægesekretærer og kontorister for socialrådgiverne samt 1 sygeplejerske og 1 laboratorieassistent.

4) Kasse- og bogholderiforretningerne ledes af institutionens bogholder. Iøvrigt er kasse og bogholderi adskilt. Kasseforretningerne varetages af en kasserer, medens der i bogholderiet er beskæftiget 2 kontorister, hvoraf den ene fører det almindelige bogholderi, den anden mødrenes konti. Sidstnævnte er dog kun halvt beskæftiget i bogholderiet. Foruden ledelsen af bogholderiet varetager bogholderen en række andre opgaver, således budgetlægning, lønningsregnskab, førelse af personale og sygekartotek, planlæggelse af lokalefordeling m. m. Bogholderen har endvidere den direkte ledelse af kontorpersonalet i venteværelse, journalkontor m. v. og fører tilsyn med arbejdsfordelingen for det øvrige kontorpersonale.

5) Det statistiske arbejde i mødrehjælpen, der dels udføres af hensyn til den årlige beretning, dels til brug for tilrettelæggelsen og administrationen af de forskellige hjælpeforanstaltninger var efter den indtil 1. april 1949 gældende ordning fordelt mellem 2 afdelinger, hvoraf den ene — med en statsvidenskabelig sekretær som leder og et personale på 3 kontorister — varetog den statistiske behandling af de almindelige sager, den anden — under ledelse af en læge og med et personale på 1 socialrådgiver og 1 sygeplejerske, begge med halvdagstj eneste, 3 heldagskontorister og 4 halvdagskontorister — varetog den statistiske behandling af de løbende sager samt forskellige særlige undersøgelser vedrørende ansøgerne under den lægelige og sociale konsultation.

6) Mødrehjælpens almindelige sekretariatsforretninger varetages under kontorchefens ledelse af den fuldmægtig, der fungerer som stedfortræder for kontorchefen. Ved sekretariatsarbejdet beskæftiges iøvrigt 1 fungerende fuldmægtig og 1 sekretær, begge jurister. I et vist omfang går sekretariatssager også til behandling af lederen af statistisk afdeling, bogholderen, overassistenten for rejseafdeling m. v. og de jurister, der er beskæftiget ved konsultationsarbejdet. Ved journalisering af sekretariatssager og sekretærarbejde for kontorchefen er beskæftiget 1 kontorist.

7) Direkte under institutionens leder sorterer endelig institutionens svangrehjem og børnehjem, tøjuddeling, systue, filialen i Helsingør, og varetagisen af samarbejdet med den københavnske støtteforening og „Vore småbørns beklædning". Lederen varetager tillige hvervet som sekretær for fællesrådet og formidler i denne egenskab forbindelsen med provinsinstitutionerne ved besøg på stedet, afholdelse af fællesmøder for institutionernes ledere og korrespondance med institutionerne om fælles anliggender. Lederen varetager iøvrigt institutionens forbindelse udadtil ved møder og forhandlinger med andre institutioner med beslægtede opgaver, med ministeriet og andre offentlige myndigheder.

Til belysning af omfanget af institutionens virksomhed kan oplyses, at institutionen i 1948—49 modtog henvendelse fra ca. 10 000 kvinder, der som nyansøgere anmodede om bistand i henhold til mødrehjælpsloven.

Derudover varetog institutionen uddeling af mælkehjælp til ialt ca. 11 000 ansøgere. Det samlede antal personlige henvendelser til institutionen (bortset fra mælkekontorerne) udgjorde i det pågældende år ca. 70 000 eller gennemsnitlig ca. 230 pr. arbejdsdag. Udgifterne til institutionens drift i 1948—49 beløb sig til 870 000 kr., heraf 231 000 kr. til faste lønninger og honorarer og 353 000 kr. til lønninger til løst ansat personale.

Til ydelse i henhold til lovens § 1 (drift af svangrehjem, børnehjem, økonomisk støtte i særlige tilfælde og spædbørnsudstyr) udgjorde udgifterne 449 000 kr., medens det offentliges andel i udgiften til ydelser i henhold til § 3 (børneudstyr, hushjælp m. v.) androg 143 000 kr.

Med fradrag af nogle mindre indtægter udgjorde det offentliges samlede tilskud til institutionens drift og de omhandlede ydelser 1 453 000 kr. Som tilskud fra privat side til løsning af de i § 3 nævnte opgaver modtog institutionen i 1948—49 — dels som kontant tilskud, dels i form af naturalier — et samlet beløb på 170 000 kr.

B. Personaleforhold.

Ved en af socialministeriet i 1945 gennemført nyordning af mødrehjælpens personaleforhold blev institutionernes fast ansatte personale med virkning fra 1. april 1944 henført under tjenestemandslovens bestemmelser i ansættelses- og lønningsmæssig henseende. Endvidere blev ved ministeriets bekendtgørelse af 6. april 1948 pensionsordningen for det fastansatte personale bragt i overenstemmelse med ordningen for statens tjenestemænd, således at mødrehjælpens faste personale herefter i det hele indtager samme stilling

som statstjenestemænd. Staten bærer dog i henhold til mødrehjælpsloven kun halvdelen af institutionernes lønnings- og pensionsudgifter.

I forbindelse med nyordningen i 1945 fastsatte ministeriet følgende normering for den københavnske institution:

Stilling	Lønningsklasse.
1 kontorchef	7 800—9 000
1 fuldmægtig	5 040—5 760
3 overassistenter	3 900—4 860
1 filialbestyrer	3 900—4 860
1 bogholder	3 660—4 620
4 sekretærer	3 600—4 680
15 socialrådgivere	2 670—3 750
1 kasserer	2 670—3 750
2 kontorassistenter	2 310—3 030
11 kontorister	1 680—2 400

Denne normering af et samlet personale på 40 personer blev fastsat på grundlag af oplysninger om omfanget af institutionens arbejde i finansåret 1943—44. Siden da er arbejdet steget meget væsentligt. Antallet af nyansøgere er såtedes steget fra 5 758 til 9 705 i 1947—48 eller cirka 68 pct., antallet af optagne journaler fra 3 124 til 6 593 eller cirka 110 pct. Stigningen er fortsat i indeværende år, således at der kan regnes med, at institutionens rådgivende virksomhed siden 1943—44 er nogenlunde fordoblet. Samtidig med en kvantitativ stigning i arbejdet er der sket en kvalitativ forskydning. Blandt nyansøgerne i 1943—44 var således cirka 10 pct. kvinder, der henvendte sig til mødrehjælpen med ønsket om at få deres svangerskab afbrudt.

Efter de senest foreliggende tal er denne procent nu steget til cirka 25. Da ekspeditionen i disse sager er væsentlig mere arbejdskrævende end i de almindelige sager, ikke mindst efter at der er åbnet adgang til at yde direkte økonomisk støtte af det offentliges midler til ansøgere indenfor den her omhandlede gruppe, betyder udviklingen på dette punkt en yderligere forøgelse i institutionens arbejde. En udvidelse af institutionens arbejde, som ikke belyses ved de ovennævnte tal, er sket ved mødrehjælpens overtagelse af administrationen i henhold til lov om mælkehjælp af 4. juli 1946. Denne administration omfattede i 1947—48 uddeling af mælkemærker til cirka 11 000 ansøgere. Også den ved lovændringen i 1947 gennemførte udvidelse af mødrehjælpens adgang til at yde spædbørnstøj har medført arbejdsforøgelse i institutionen.

Trods stigningen i arbejdet er der siden 1945 kun normeret ganske få stillinger, således pr. 1. juni 1945 1 kontorist, pr. 1. april 1947 1 kontorassistent og pr. 1. juli 1947 1 fuldmægtig og 1 socialrådgiver, aflønnet som kontorfuldmægtig (3 420—4 680), det vil sige ialt 4 stillinger. Institutionen har derfor været nødt til i vidt omfang at antage medhjælpslønnet personale. Pr. 1. marts 1949 var det medhjælpslønnede personale sammensat således:

3 sekretærer
4 socialrådgivere
36 kontorister
2 kontorbude
1 sygeplejerske
1 laboratorieassistent
1 læge,

ialt 48 personer. Fra 1. april er yderligere antaget 2 sekretærer. Foruden tjenestemandspersonalet og det medhjælpslønnede personale — pr. 1. marts ialt 92 personer — beskæf-

tiger institutionen 6 honorarlønnede læger m. v. samt cirka 30 personer ved institutionens systue, svangrehjem, børnehjem m. v., der ikke har været inddraget under undersøgelsen.

Da mødrehjælpens arbejde som også forudsat i loven i væsentlig grad hviler på beskæftigelse af socialrådgivere, har man anset det for rimeligt kort at opridse disse stillingers karakter. Som det fremgår af foranstående, beskæftiger institutionen for tiden 22 socialrådgivere, der alle har gennemgået uddannelsen for socialrådgivere ved den sociale skole og bestået skolens eksamen. Uddannelsen ved den sociale skole er 2 årig, og omfatter ialt cirka 1 000 undervisningstimer og cirka 2400 timers praktik. Til optagelse på skolen kræves ikke forudgående eksaminer, men der stilles krav om, at eleverne foruden kendskab til husligt arbejde og barnepasning har gennemgået mindst ½ års kontoruddannelse og fra forudgående virksomhed— eventuelt ved forpraktikanttjeneste i mindst 1 år ved et af skolen godkendt uddannelsessted — har erhvervet praktisk erfaring i socialt arbejde. Eleverne skal endvidere ved optagelsen være fyldt 22 år. Gennemsnitsalderen ved optagelsen har imidlertid i de senere år ligget omkring 25—26 år, og cirka halvdelen af eleverne er studenter, ligesom en del har afsluttet en eksamensmæssig uddannelse som sygeplejerske, barneplejerske m. v.

I perioden fra skolens oprettelse i 1937 til 1945 er der ialt uddannet 94 socialrådgivere. Af disse var pr. 1. juni 1945 ialt 73 beskæftigede som socialrådgivere, heraf 30 ved mødrehjælpsarbejde, 8 ved hospitalsarbejde, 7 ved socialkontor og børneværn, medens resten fordelte sig over en række andre institutioner. Indtil 1945 aftog mødrehjælpsinstitutionerne således langt det største antal af socialrådgiverne. Dette forhold har i den seneste tid ændret sig som følge af stigende efterspørgsel efter socialrådgivere, bl. a. til hospitalsarbejde. Skolens årlige elevantal er nu udvidet fra 25 til 50.

Socialrådgivernes arbejde i mødrehjælpen består i store træk i personlig rådgivning i faderskabs-, bidrags- og adoptionssager, sager vedrørende praktisk og økonomisk støtte for ubemidlede mødre samt sager vedrørende svangerskabsafbrydelse. Endvidere udfører socialrådgiverne de ekspeditioner, herunder husbesøg, korrespondance og forhandlinger med offentlige myndigheder, afgivelse af erklæringer, indstillinger m. v., som er nødvendige ved videreførelsen af de rejste sager.

Ved siden af socialrådgiverpersonalet beskæftiger mødrehjælpen 8 juridiske og 1 statsvidenskabelig kandidat i sekretærstillinger (hvoraf 1 som halvdagssekretær). Af disse er 2 juridiske sekretærer og den statsvidenskabelige sekretær væsentligst beskæftiget med sekretariatsopgaver, og 1 juridisk sekretær fungerer som fuldmægtig i den sociale og lægelige konsultation. De 5 øvrige sekretærer udfører ekspeditionsarbejde på linie med socialrådgiverne, dog således, at de har nedsat fordelig af almindelige sager, men til gengæld varetager de særlige juridiske spørgsmål i faderskabssager, herunder gennemgang af akter og stillingtagen til appel i frifindelsessager samt fremmøde i retten i de tilfælde, hvor barnemoderen eller retten ønsker, at mødrehjælpens repræsentant er til stede.

IV. Resumé af bemærkninger og forslag vedrørende forretningsgangen.

Sekretariatet har foretaget en dybtgående undersøgelse af institutionens journal- og arkivsystem, administrationen af dens hjælpeforanstaltninger, sagbehandlingen, dens kasse- og regnskabsvæsen, den statistiske behandling af materialet m. v., og det har stillet en række forslag, der i det væsentlige går ud på følgende:

1. Indretningen af journalerne med hensyn til tekstopstilling m. v. ændres. Arkiveringen sker opretstående i arkivskabe. Forslaget, der tilsigter lettelser ved sagernes fremfmdelse og ekspedition, er *delvis gennemført* fra 1. april 1949.

2. Arkivet for løbende sager opdeles i arkiver for hver socialrådgivers ekspeditionsområde. Alle kontormæssige ekspeditioner i den enkelte journal henlægges til samme kontorist, der knyttes direkte til vedkommende socialrådgiver. Forslaget motiveres ved ønskeligheden af at nedbringe journalernes cirkulation for derved at lette fremfindelsen og fremskynde ekspeditionen. Muliggør endvidere aflastning af socialrådgiverne og mere aktiv deltagelse af kontoristerne i ekspeditionsarbejdet. *Gennemført* fra 1. oktober 1948.
3. Det overvejes at oprette et nyt filialkontor for mælkeuddeling og søge bedre beliggende lokaler for visse af de eksisterende filialkontorer.
4. Ved forhandling med magistraten undersøges muligheden for at ophøre med registrering af ægtefæller ved uddeling af mælkemærker m. v.
5. Uddelingen af spædbørnsudstyr omlægges til rekvisitionssystem. Ekspeditionen af ansøgerne henlægges for Københavns vedkommende til mælkekontorerne. Forslaget tilsigter lettelser for ansøgerne og en forenkling af administrationen ved at samle de mere generelle uddelinger af naturalhjælp under filialkontorerne. *Gennemført* fra 1. marts 1949.
6. Tøjdepotets ekspeditionstid udvides og forretningsgang ændres ved indførelse af paragonnotasystem. Depotet indordnes administrativt under den afdeling i mødrehjælpen, der varetager de øvrige naturalhjælpsforanstaltninger, og en kontorist fra denne afdeling forretter tjeneste på depotet på uddelingsdagene. Det overvejes at henlægge uddelingen af barnevogne, senge m. v. til depotet. Forslaget tilsigter en nedbringelse af vente- og ekspeditionstid på tøjdepotet og klaring af det administrative forhold mellem depotet og mødrehjælpens kontor, herunder etablering af den fornødne kontakt i det daglige arbejde. *Delvis gennemført* fra 1. marts 1949.
7. Der gennemføres ændringer i forretningsgangen ved uddeling af barnevogne, senge, anvisning af hushjælp, anvisning af plads hos private og på svangre- og børnehjem, bl. a. ved indførelse af blanketsystemer og ved anvendelse af plankartotek (pladsanvisning).
8. Forretningsgangen i forskudssager ændres udfra det hovedsynspunkt, at ekspeditioner af regnskabsmæssig karakter (opkrævning, afregning, debitering for løbende ydelser) i videst mulig udstrækning bør henlægges til udførelse af bogholderiet i stedet for som hidtil af de sagbehandlende afdelinger.
9. Indførelse af ratevis udbetaling af hjælp fra kontoen for særlige ydelser m. v. ved benyttelse af forskudshæfter foreslås optaget til overvejelse. Tilsigter en begrænsning af antallet af personlige henvendelser fra samme ansøger.
10. Det foreslås overvejet, om en del af posten ikke kan lægges til afsendelse uden forudgående gennemsyn af vedkommende overassistent.
11. Oprettelse af journaler foreslås undladt i sager, hvor der kun søges en mere begrænset praktisk-økonomisk støtte.
12. Der indføres standardiserede ekspeditionsbøger for socialrådgiverne. Adoptionskartoteket omlægges til plankartotek. *Delvis gennemført* fra 1. juni 1949 (ekspeditionsbøgerne).
13. Bogholderiet omlægges til gennemskrift efter skrivemaskinesystem. Føringen af specificeret kassebog ophører eller erstattes af kassekladde med kopi. Regnskabet vedrørende girokontoen overflyttes til bogholderiet. Regninger for køb pr. rekvisition ekspederes af bogholderiet uden forudgående anvisning af socialrådgiverne. *Gennemført* fra 1. april 1949.
14. Den lokale revision bibeholdes, men der udfærdiges en fælles instruks for revisionen af samtlige institutioner, bl. a. indeholdende forskrifter for en kritisk revision. Det

henstilles, hvorvidt institutionerne bør underkastes et samlet økonomisk tilsyn efter nærmere fastsatte retningslinier af socialministeriets økonomiinspektør.

15. Der gennemføres en omlægning af statistikarbejdet, således at hovedparten af de statistiske oplysninger tilvejebringes af socialrådgiverne i forbindelse med sagernes oprettelse og ekspedition i stedet for af særlige statistikafdelinger. De faste oplysninger om klientellet noteres straks i kodet form på statistikkort, der ved årets slutning umiddelbart kan anvendes ved maskinel optælling. Ordningen gennemføres ensartet for alle institutioner. Institutionernes faste årlige statistik foreslås iøvrigt begrænset mest muligt, bl. a. ved at en del af statistikken kun udarbejdes med flere års mellemrum. Afslutningen af de særlige efterundersøgelser i abortsager foreslås fremskyndet. Tilsynet med statistikarbejdet i institutionen samles under een bestemt medarbejder. *Gennemført* fra 1. maj 1949.
16. Journalsystemet for sekretariatssager forenkles. Der oprettes et samlet personale- og lønningskartotek. I bogholderi og venteværelse føres personaletavler af hensyn til oversigten over arbejdsfordeling og fraværelser m. v. *Delvis gennemført* fra 1. juni 1949 (personalekartotek).
17. Arkiv, venteværelse, ekspedition, omstillingsbord, fødselsanmeldelser og postafsendelse samles i lokaler ved siden af selve venteværelset. Det overvejes at indføre strimmelkartotek i stedet for det nuværende hovedkartotek over ansøgere. Kartoteket revideres og udrenses årligt. Kontrolbog over indgået post bortfalder, og postbøgerne føres af afdelingernes kontorister i stedet for af arkivet. *Delvis gennemført* fra 1. april 1949 (lokaleændring ni. v.).

Nævnet kan for sit vedkommende tiltræde de af sekretariatet stillede forslag, der alle er godkendt af institutionens ledelse.

V. Bemærkninger og forslag vedrørende organisation og personaleforhold.

Sekretariatet har endvidere gjort mødrehjælpsinstitutionens organisation og personelforhold til genstand for en gennemgang og herom fremsat følgende redegørelse og stillet de nedenfor nævnte forslag:

A. Den interne organisation.

For en institution af mødrehjælpens størrelse, der beskæftiger et personale på nærved 100 personer, og hvis virksomhed spænder over en lang række forskellige opgaver, må det nødvendigvis medføre ulemper i det daglige arbejde, at hele administrationen foregår indenfor rammerne af eet kontor. Denne organisationsform forudsætter, at lederen i betydeligt omfang tager del i den daglige administration og selv træffer afgørelse i vigtigere konkrete sager, personalespørgsmål, spørgsmål vedrørende arbejds- og lokalefordeling m. v. Deltagelsen i det daglige arbejde kan imidlertid vanskeligt forenes med varetagelsen af de mange ledende og planlæggende opgaver, som foreligger indenfor så stor en institution, og som for mødrehjælpens vedkommende har gjort sig gældende med særlig vægt under den ekspansive udvikling, der har fundet sted i institutionens arbejde i de senere år. Denne udvikling vil efter alt at dømme fortsætte i de kommende år, idet der på en række områder arbejdes med planer om udvidelse og intensivering af institutionens virksomhed, bl. a. med hensyn til adoption, svangerskabsafbrydelse, familierådgivning og udbygning af samarbejdet med provinsens institutioner. For at skabe

tilfredstillende organisator ;e rammer for løsningen af de nuværende opgaver og overtagelsen af nye opgaver i emtiden vil det efter sekretariatets opfattelse navnlig være af betydning, at der gennnføres sådanne ændringer i den nuværende organisation, at den daglige administration videst mulig udstræknmg kan varetages selvstændigt af de overordnede medarbejdere indenfor hvert hovedområde af virksomheden, således at institutionens chef i det væsentlige ikke behøver at beskæftige sig med spørgsmål om enkeltsager, personalefordeling, arbejdstilrettelæggelse m. v. indenfor de enkelte afdelinger, men kan hellige sig de egentlige ledende og planlæggende opgaver.

Sekretariatet foreslår, at der sker en opdeling af hele mødrehjælpens arbejdsområde i 2 hovedafdelinger, der hver for sig gives nogenlunde samme selvstændighed ved gennemførelsen af den daglige administration som kontorer indenfor statens direktorater. Der foreslås følgende afgrænsning af de 2 afdelingers område:

1) Afdeling for sekretariatssager, rejsesager, almindelige naturalhjælpsfforanstaltninger (mælk, spædbørnsudstyr, tøjuddeling), personalesager, statistik, regnskab samt lægelig og social rådgivning i svangerskabsafbrydelsessager.

2) Afdeling for personlig, social og juridisk rådgivning.

1. *Sekretariat m. v.*

Under denne afdeling samles arbejdet fra det nuværende sekretariat, afdeling for rejsesager, mælk m. v., de 2 statistikafdelinger, bogholderiet samt den lægelige og sociale konsultation. Afdelingen ledes af institutionens souschef. Indenfor afdelingen opdeles arbejdet på underafdelinger, nogenlunde svarende til den nuværende arbejdsfordeling.

a) Sekretariatsafdeling. Varetager mødrehjælpens almindelige sekretariatsforretninger, korrespondance med ministerier, forberedelse af nye foranstaltninger, behandlingen af personalesager, samarbejde med andre foreninger og institutioner m. v. Udarbejdelse af budget- og normeringsforslag sker i samarbejde med bogholderiet. Afdelingen ledes af en jurist.

b) Afdelingen for rejsesager og almindelige naturalhjælpsforanstaltninger. Afdelingen foreslås henlagt under sekretariatskontoret, fordi de ydelser, den administrerer (mælk, tøj m. v.) er af mere generel art og fordi rejsesagerne angår alle områder indenfor mødrehjælpens virksomhed, ligesom det af hensyn til de principielle spørgsmål om omfanget af institutionens provinsvirksomhed, samarbejdet med lokale kredse etc. er af betydning, at rejsesagerne ligger under sekretariatet. Til afdelingen henlægges i overensstemmelse hermed rejsesager, uddeling af mælkemærker, rekvisitioner til spædbørnsudstyr, organisering af hushjælp, ledelse af mødrehjælpens tøjdepot og systue, endvidere samarbejdet med de private institutioner „Vore Småbørns Beklædning", „Mødre og børns bespisning" og andre foreninger for naturalhjælp. I forbindelse med denne afdelings arbejdsområde, der blandt andet omfatter de 3 filialkontorer for mælkeuddeling, har man overvejet spørgsmålet om henlæggelse af en større del af mødrehjælpens arbejde til filialkontorerne i København. Man har dog ikke fundet, at en sådan videregående decentralisering ville frembyde fordele indenfor det rådgivende arbejde, hvor det på en række punkter er af betydning, at behandlingen af sagerne sker centralt for hele det københavnske område. Filialkontorernes opgave må derfor navnlig ligge indenfor administrationen af naturalhjælpsforanstaltningerne samt i forbindelse hermed udøvelsen af en almindelig oplysende virksomhed overfor ansøgerne. For så vidt angår visse af de ydelser til mødrehjælpens klienter, som hidtil har været administreret af afdelingen (anvisning af ophold på svangrehjem), foreslås disse eventuelt overført til afdelingen for personlig og juridisk rådgivning, til hvis sager disse ydelser fortrinsvis knytter sig. Afdelingen varetager som

hidtil tilrettelæggelse af kursusvirksomhed, spørgsmål i forbindelse med oplæring af nyt personale m. v. Afdelingen forudsættes ledet af den nuværende afdelingsleder.

c) Statistikafdeling. Under afdelingen, der forudsættes ledet af den statsvidenskabelige sekretær, henlægges den almindelige statistik og abortstatistikken, der som tidligere nævnt foreløbig er samlet under samme medarbejder. Afdelingen fører tilsyn med statistikarbejdets udførelse i afdelingerne, tilrettelægger den årlige bearbejdelse af materialet — også for så vidt angår provinsinstitutionerne —, udarbejder årsberetningen i samarbejde med sekretariatsafdelingen og foretager de specielle undersøgelser, som der måtte være behov for i årets løb. **Til** afdelingen foreslås også henlagt andre spørgsmål, der knytter sig til den praktiske tilrettelæggelse af arbejdsgangen i institutionen, således planlæggelsen af institutionens vigtigere tryksager, idet der om disse spørgsmål i fornødent omfang samarbejdes med sekretariatskontorets øvrige afdelinger, navnlig lederen af den under b) nævnte afdeling, der hidtil har varetaget indkøbet af tryksager, og bogholderen. Afdelingen varetager endelig spørgsmål i forbindelse med tilrettelæggelsen af en fælles propaganda for alle mødrehjælpsinstitutioner.

d) Regnskabsafdeling. Omfatter som hidtil kasse, bogholderi, lønningsregnskab, den daglige personaleadministration vedrørende kontorpersonalet, spørgsmål vedrørende lokalefordeling og lokaleindretning, indkøb af kontorartikler, inventar. Som følge af den foreslåede omlægning af de regnskabsmæssige ekspeditioner vil bogholderiet få et væsentligt større arbejdsområde end **hidtil.** For så vidt angår personaleadministrationen foreslås denne i praksis gennemført således, at regnskabsafdelingens leder varetager alle funktioner i forbindelse med fordelingen af kontorpersonalet mellem institutionens afdelinger og tilsynet med omfanget af det kontormæssig arbejde og kontoristernes beskæftigelse i de enkelte afdelinger. Direkte under bogholderen sorterer foruden bogholderiets eget personale, personalet i den fælles skrivestue, arkivet, venteværelset og telefonomstillingen. Spørgsmål om ansættelse af personale og om fordeling af socialrådgiverpersonalet mellem afdelinger og lignende afgøres af lederen af sekretariatskontoret i forbindelse med bogholderen, for så vidt spørgsmålet ikke er af en sådan karakter, at afgørelsen bør træffes af institutionens chef. Formelle ansættelsesekspeditioner og behandling af juridiske spørgsmål i forbindelse med personalet sker i den almindelige sekretariatsafdeling med underretning til regnskabsafdelingen.

Nævnet finder anledning til at udtale, at det er forståeligt, at man, inden mødrehjælpsinstitutionernes arbejdsforhold var fastlagt, og deres indpasning i den sociale forsorg tilendebragt, havde brug for en indgående statistisk behandling af det til belysning af virksomheden foreliggende materiale, men at det nu, da rammerne om disse institutioners virksomhed ligger fast, ikke kan anses for nødvendigt, at der opretholdes en selvstændig statistikafdeling; i hvert fald bør dennes virksomhed begrænses væsentlig, jfr. sekretariatets indstilling foran under pkt. 15. Man henstiller, at den endelige behandling af det statistiske materiale overdrages det statistiske departement.

Der bør i det hele ikke opretholdes nogen alt for skarp afgrænsning mellem de under a — d nævnte underafdelingers arbejdsområder, men sekretariatssagerne bør kunne henlægges til den eller de medarbejdere, som i det enkelte tilfælde findes bedst egnet til at løse dem, uanset den normalt gældende arbejdsfordeling mellem underafdelingerne. Ligeledes bør kontorpersonalet ikke betragtes som specielt knyttet til den enkelte underafdeling, men der bør være adgang til, hvor det er praktisk, at lade kontorpersonalet varetage opgaver for flere af underafdelingerne. Ved en cirkulation af personalet mellem de forskellige arbejder bør der sørges for, at både sekretærer og kontorister får en alsidig uddannelse, således at de kan træde ind som afløser i tilfælde af sygdom indenfor andre

afdelinger, idet det normalt bør være sekretariatsafdelingerne, hvis arbejde ikke er så bundet af den personlige konsultation, som stiller afløsningspersonale til rådighed.

e) Lægelig og social konsultation i sager vedrørende svangerskabsafbrydelse. Afdelingen befinder sig i øjeblikket i stærk udvikling blandt andet som følge af omlægning og udvidelse af konsultationstiden, øget henvisning fra de praktiserende læger og optagelse af nye opgaver, som kræver lægelig medvirken, f. eks. familierådgivning. Det er derfor næppe muligt på nuværende tidspunkt at tage endelig stilling til afdelingens organisation på længere sigt. Den nuværende ordning, hvor den sociale rådgivning har sin egen afdelingsleder, men hvor alle sager, forinden afgørelse om abortus provokatus bliver truffet, underkastes en fælles drøftelse mellem socialrådgivere og læger, og en til konsultationen knyttet læge sørger for koordinationen af de sociale og lægelige synspunkter ved udarbejdelsen af indstilling i abortsagerne, har efter sekretariatets indtryk virket ret tilfredsstillende. Man har dog under hensyn til den centrale betydning, der må tillægges mødrehjælpens arbejde indenfor dette område og de ret store pengemidler, der er stillet til rådighed for hjælp til ansøgere indenfor den lægelige og sociale konsultation anset det for rigtigst, at konsultationen organisatorisk henlægges under institutionens souschef som øverste daglige leder, der træffer afgørelse i vigtigere sager, herunder ydelse af større beløb som økonomisk hjælp, og deltager i møderne mellem socialrådgivere og læger. Det har i forbindelse med afdelingens organisation været overvejet om sager, hvori abortus provocatus er afslået, vedblivende bør behandles i afdelingen med hensyn til ydelse af økonomisk støtte, hjælp ved rejsning af faderskabssag og lignende eller bør overgå til de afdelinger, som behandler de almindelige sager af denne art. Til fordel for den førstnævnte ordning har det fra institutionens side været anført, at behandlingen af abortus provocatus sagerne stiller så store arbejdsmæssige og psykiske krav til de pågældende medarbejdere, at en fordeling, der udelukkende består i disse sager, vil være for stor en belastning for medarbejderne. Der er ligeledes blevet henvist til, at den medarbejder, der har ekspederet ansøgerne ved de første henvendelser og kender sagens baggrund, bedst vil kunne bedømme, hvilken hjælp der bør ydes ansøgerne, såfremt abortus provocatus bliver afslået. Sekretariatet har ikke ment at kunne underkende vægten af disse betragtninger og skal derfor ikke stille forslag om en ændring i den hidtidige ordning.

Nævnet vil for sit vedkommende til det her fremdragne spørgsmål udtale, at man ville have fundet det principielt rigtigst, om sager vedrørende svangerskabsafbrydelse var blevet henlagt til 2. afdeling, men at man ligesom sekretariatet dog ikke skal stille forslag i så henseende, idet man erkender, at 1. afdelings personaleordning og sagernes fordeling mellem de 2 afdelinger taler for, at de kvinder, der henvender sig til institutionen i spørgsmål om svangerskabsafbrydelse, henvises til 1. afdeling. Det kan bl. a. nævnes, at der til disse sagers behandling er knyttet ikke uvæsentlige økonomiske spørgsmål, som bedst egner sig til behandling i 1. afdeling.

Nævnet må dog mene, at såfremt der foreligger afslag i en sag om svangerskabsafbrydelse, bør behandlingen af vedkommende ansøgers forhold iøvrigt foregå i 2. afdeling.

2. Afdeling for personlig, social og juridisk rådgivning.

Til denne afdeling henlægges alle sager i forbindelse med den almindelige konsultation, det vil sige det sagområde, der nu varetages af 3 afdelinger. Afdelingen ledes af en jurist. Man har ved dette forslag lagt vægt på, at ekspeditionen af alle personlige henvendelser fra mødrehjælpens almindelige ansøgere stilles under ledelse af een bestemt overordnet. Der opnås herved større sikkerhed for en ensartet praksis ved afgørelserne, der ofte må bero på et skøn, hvilket igen gør det muligt at give afdelingen en større selv-

stændighed ved den daglige administration. Afdelingens leder træffer afgørelse i alle tvivlsomme spørgsmål, herunder om ydelse af forskud, afskrivning af tab på underholdsbidrag, tvivlsomme adoptionssager, tvivlsspørgsmål vedrørende anbringelse af mødre og afgør ligeledes alle rent juridiske spørgsmål vedrørende journalerne. Vigtigere post går til underskrift af lederen.

Det daglige ekspeditionsarbejde fordeles som hidtil mellem 3 afdelinger under ledelse af overassistenter. I forbindelse med spørgsmålet om arbejdets fordeling mellem afdelingerne har man overvejet, hvorvidt der ville opnås praktiske fordele ved at skelne mellem sager vedrørende gifte og ugifte mødre under hensyn til hjælpeforanstaltningernes forskellige karakter. Fra institutionens side har man dog fremhævet værdien af en alsidig sammensætning af de enkelte socialrådgiveres ekspeditionsarbejde og peget på de praktiske og psykologiske ulemper, der ville være forbundet med på forhånd at skille ansøgerne ud i 2 grupper. Udover et forslag om at indskrænke oprettelsen af journaler for gifte ansøgere, har sekretariatet herefter ikke ment at burde stille forslag om en deling af sagerne på denne måde. Man har endvidere overvejet, hvorvidt behandlingen af adoptionssagerne, der i øjeblikket varetages af den socialrådgiver, der behandler moderens sag, når anvisning skal ske, burde udskilles fra moderens sag og videreføres i den afdeling, der varetager forbindelsen med adoptanterne. Da det netop er denne afdelings opgave at fremskaffe de personlige oplysninger om adoptanterne til brug ved afgørelsen af anvisningsspørgsmålet, forekommer det sekretariatet naturligt, at det også bliver denne afdeling, der formidler selve anvisningen, herunder gennemgår journalens oplysninger om forældre m. v. med adoptanterne, og at sagen, først efter at barnet er anbragt, går tilbage til den socialrådgiver, der har ekspederet moderen, til afsluttende ekspedition af andragendet m. v. Man har fra liederens og personalets side fremført betænkeligheder ved denne ordning, der tidligere har været prøvet i praksis., og sekretariatet skal for sit vedkommende kun henstille spørgsmålet til overvejelse.

Arbejdsfordelingen mellem underafdelingerne tilrettelægges iøvrigt således, at hver afdeling har en fordeling af almindelige sager, hvorhos een afdeling specielt varetager henvendelser fra adoptanter, forbindelse med føde- og svangreafdelingerne på rigshospitalet, anvisning af plads på mødre- og børnehjem m. v. Det foreslås, at denne afdeling tillige ekspederer anmodninger om anbringelse på mødrehjælpens svangrehjem og om pladsanvisning og i det hele varetager den daglige kontakt med lederne af mødrehjælpens hjem med hensyn til spørgsmål om hjemmenes belasgning m. v. Sekretariatet mener ikke, at der under den foreslåede nyordning er grund til at samle de juridiske sager under en enkelt afdeling, men skal — jfr. de senere bemærkninger om forholdet mellem socialrådgiveres og juristers arbejde i mødrehjælpen — foreslå, at de juridiske sekretærer fordeles mellem afdelingerne og her — med direkte referat til den juridiske leder — varetager de specielle juridiske spørgsmål foruden en fordeling af almindelige sager.

B, Filial og rejsearbejde.

Den vækst, som har fundet sted i institutionens rejsearbejde og i arbejdet ved filialen i Helsingør, har gjort spørgsmålet om udskillelse af en del af mødrehjælpens nuværende distrikt til en selvstændig institution aktuelt. Det samme spørgsmål foreligger iøvrigt for adskillige af provinsinstitutionerne. Sekretariatet har det almindelige indtryk, at oprettelse af filialer til varetagelsen af mødrehjælpsadministrationen i en bestemt by indenfor et mødrehjælpsdistrikt normalt bør være overgangen til oprettelse af en selvstændig mødrehjælpsinstitution, og at filialerne næppe bør indgå som et varigt led i en mødrehjælpsinstitutions organisation. Såfremt filialordningen skulle have nogen berettigelse, måtte det være en forudsætning, at arbejdet lededes fra den centrale institu-

tion, og at alle vigtigere afgørelser blev truffet herfra. Men en sådan ordning vil for mødrehjælpens sager, der i så høj grad beror på personlig kontakt med ansøgerne, være yderst vanskelig at praktisere og vil i de fleste sager kun betyde et omsvøb, der medfører forsinkelse af sagens ekspedition. For filialen i Helsingør har man derfor også gennemført den ordning, at ekspeditionen af den overvejende del af sagerne i det væsentlige varetages selvstændigt af filialens leder. Den forbindelse, der opretholdes mellem hovedkontor og filial, må bestå væsentligst i periodiske — som regel ugentlige konferencer mellem filialbestyreren og institutionens leder, samt i, at filialen aflægger regnskab til hovedkontoret, og at lederen aflønnes deraf.

Under disse omstændigheder forekommer det sekretariatet mere rationelt at gå over fra filialordningen til etablering af en selvstændig institution, hvorved lederen også formelt får ansvaret for administrationen. Oprettelse af en selvstændig institution har samtidig den fordel, at det ambulante arbejde i det omliggende distrikt kan ledes herfra i stedet for fra hovedkontoret, hvorved afstanden til de ambulante konsultationssteder og dermed den tid, der medgår til rejser, normalt vil blive formindsket. For den københavnske institutions vedkommende henstiller sekretariatet herefter til overvejelse, at arbejdet i Frederiksborg amt udskilles fra institutionens område. For Roskilde og Køges vedkommende er det derimod naturligt, under hensyn til beliggenheden og da København bør have et vist opland, at arbejdet ledes fra hovedkontoret. Selvom arbejdet i Roskilde efterhånden er vokset så meget, at det godt kunne bære en filial, foreslås det udfra ovennævnte synspunkter, at ordningen med ambulante konsultationer bibeholdes, eventuelt således at antallet af konsultationer udvides fra 1 til 2 om ugen, ligesom det formentlig bør overvejes at oprette et fast kontor til uddeling af mælkemærker m. v., der i dagene mellem konsultationerne passes af en i byen bosiddende kontormedhjælper.

Spørgsmålet om de enkelte mødrehjælpsinstitutioners område vil iøvrigt blive optaget til nærmere drøftelse i rapporten om provinsinstitutionerne.

C. Bestyrelse.

Bestyrelsesmøde afholdes normalt 3—4 gange om året. Møderne omfatter beretningsaflæggelse, forelæggelse af budget og regnskab og drøftelser — væsentligst udfra økonomiske synspunkter — af eventuelle nye foranstaltninger, som er planlagt af institutitonen.

Det er sekretariatets indtryk, at bestyrelsesordningen i den nuværende form ikke er tilfredsstillende. Det har i praksis vist sig vanskeligt i tilstrækkelig grad at opnå en aktiv indsats fra bestyrelsens side ved løsningen af institutionens opgaver, og de ledende funktioner, som i loven var tiltænkt bestyrelsen udøves for vigtigere spørgsmåls vedkommende af socialministeriet, med hvem institutionen korresponderer om bevillingsspørgsmål, personalespørgsmål, gennemførelse af nye foranstaltninger m. v. — som hovedregel uden henvisning til bestyrelsesbeslutning, medens mindre vigtige anliggender afgøres af institutionens daglige ledelse, eventuelt efter en mere uformel drøftelse ved de ugentlige møder med formand og næstformand. Fra et organisatorisk synspunkt må det anses for uheldigt, at bestyrelsen efter den nuværende ordning formelt har ansvaret for institutionens drift, men at ansvaret reelt ligger hos institutionens ledelse med ministeriet som overinstans i bevillings- og personalespørgsmål m. v. Under drøftelse med institutionen har man været inde på muligheden for, at der i stedet for de nuværende ret store bestyrelser indsættes et snævert tilsynsråd for hver institution, hvis opgave i første række bliver af rådgivende art. Da en ændring af den nuværende organisation imidlertid forudsætter en lovændring og da afgørelsen af, hvilken ordning der bør træde i stedet for den nuværende, må bero

på en række forhold med hensyn til financieringen af institutionernes udgifter, forholdet til de private støtteforeninger, de særlige problemer indenfor provinsinstitutionerne m. v., der falder udenfor rammerne af sekretariatets undersøgelser, skal man indskrænke sig til at henstille spørgsmålet til administrativ undersøgelse.

D. Forholdet til private støtteforeninger.

1. Foreningen til støtte for mødre og børn.

Før oprettelsen af de offentlige mødrehjælpsinstitutioner varetoges disses opgaver i København af en privat forening »mødrehjælpen«, der oprettedes i 1924 ved sammenslutning af »foreningen til hjælp for ulykkeligt stillede mødre« og »foreningen til hjælp for enligt stillede nødlidende kvinder med børn«. Ved den københavnske mødrehjælpsinstitutions oprettelse ændredes foreningens navn til »foreningen til støtte for mødre og børn«, og dens arbejde blev omlagt, således at dens hovedopgave nu blev fremskaffelse af de fornødne midler til gennemførelse af de hjajlpeforanstaltninger, der ifølge mødrehjælpsloven ikke dækkes af det offentliges tilskud.

Foreningen har ca. 400 medlemmer, der betaler årsbidrag fra 2 til 10 kr., enkelte 25 og 50 kr. Foruden medlemsbidragene på ca. 5.000 kr. årlig, oppebærer foreningen en række bidrag fra legater og foreninger, først og fremmest børnehjælpsdagen, samt fra pressens juleindsamlinger, filmsfonden samt private eengangsbidrag. Endelig oppebærer foreningen fuld eller delvis rentenydelse af en under foreningens administration henlagt legatkapital på ialt ca. 1 mill. kr. med ca. 25.000 kr. årlig. De private midler, der står til foreningens rådighed, andrager ca. 75.000 om året. Hovedparten af dette beløb — i 1948/49 ca. 50.000 kr. — anvendes som tilskud til mødrehjælpen til løsning af de i det foregående omtalte § 3-opgaver, først og fremmest hushjælp og rekreation, hvorudover foreningen stiller midler til rådighed til gaver til mødre, der uddeles ved mødrehjælpens foranstaltning.

Foreningen ledes af en bestyrelse på 15 medlemmer, der tillige udgør det i lovene omtalte forretningsudvalg. Fire af bestyrelsesmedlemmerne, herunder formanden og kassereren er tillige medlemmer af mødrehjælpens bestyrelse. I foreningens bestyrelse sidder endvidere mødrehjælpens leder samt en til mødrehjælpens lægekonsultation knyttet læge. Den daglige administration af foreningens anliggender er henlagt til mødrehjælpens kontor, hvor foreningens journal og arkiv findes, og hvor foreningens regnskab føres. Foreningens årsberetning udarbejdes af mødrehjælpens personale og bygger for en væsentlig del på den i mødrehjælpen førte statistik over hjælpeydelser m. v.

De betydelige private midler, som gennem støtteforeningen har kunnet stilles til rådighed for mødrehjælpens virksomhed, har selvsagt været af overordentlig stor betydning for den indsats, som mødrehjælpen har kunnet yde med hensyn til opgaverne ifølge lovens § 3. Den omstændighed, at foreningens arbejde så godt som fuldstændigt administreres af mødrehjælpen, og at nærved halvdelen af bestyrelsens medlemmer tillige arbejder indenfor mødrehjælpens bestyrelse eller kontor, synes dog at tale for en *ændring* af den bestående organisation, hvorved foreningens hidtidige opgaver søges løst indenfor rammerne af mødrehjælpens egen organisation. At mødrehjælpsinstitutionerne er oprettet ved det offentliges foranstaltning, kan efter sekretariatets opfattelse ikke være til hinder for, at institutionerne i det væsentlige selv varetager kontakten med privat interesserede kredse og sørger for fremskaffelse af midler til løsning af de opgaver, hvortil det offentlige ikke yder tilskud. Det kan ikke anses for rationelt, at private midler fremskaffes gennem særlige støtteforeninger, der opretholdes med dette ene formål. Dels vil oprettelsen og fortsættelsen af sådanne foreninger i de fleste tilfælde være afhængig af en

stadig indsats fra mødrehjælpens side med hensyn til aktivisering af medlemmer og bestyrelse; endvidere vil den daglige administration normalt komme til at påhvile mødrehjælpen, der må holde særskilt rede på regnskab, statistik m. v. vedrørende støtteforeningerne. Endelig vil der i tilfælde, hvor en støtteforening som den københavnske forening råder over betydelige midler, kunne opstå situationer, hvor det er vanskeligt at afgøre, om mødrehjælpen, der har ansvaret for selve hjælpeforanstaltningernes gennemførelse, eller foreningen, der har den formelle dispositionsret over midlerne, bør træffe bestemmelserne om midlernes anvendelse, ligesom der i det enkelte tilfælde kan opstå tvivl om, hvorvidt bidrag udefra bør indgå direkte til mødrehjælpen eller bør passere støtteforeningens regnskab.

Med henblik på en ændring af den form, hvorunder mødrehjælpens samarbejde med private kredse finder sted, skal man foreslå, at der direkte under mødrehjælpen oprettes en støttefond, hvis midler administreres af mødrehjælpens bestyrelse. Til støttefonden indgår alle midler, der ad privat vej stilles til rådighed for mødrehjælpens arbejde, og af fonden afholdes alle de udgifter, som ikke fuldtud refunderes af det offentlige. Under fonden oprettes konti eller afdelinger for de enkelte i lovens § 3 nævnte formål samt eventuelt lokalt afgrænsede konti, hvis midler skal anvendes til støtte for ansøgere fra bestemte distrikter indenfor institutionens område. Fremskaffelsen af midler til støttefonden sker dels som Jed i institutionens almindelige arbejde gennem indgivelse af ansøgninger til foreninger, legater m. v. og foranstaltning af større indsamlinger, dels gennem tegning af faste bidrag eller eengangsbidrag. Med henblik på dette sidste arbejde kan eventuelt gennemføres den ordning, at interesserede private knyttes til fonden som repræsentanter for bestemte distrikter, organisationer m. v. Der gives ikke repræsentanterne nogen bestemmelsesret med hensyn til fondens administration, men deres opgave bliver dels at rådgive mødrehjælpen med hensyn til arbejdet indenfor de forskellige distrikter og virksomhedsgrene, dels at bistå ved indsamlinger o. lign. Ved årlige møder med repræsentanterne drøftes retningslinierne for virksomheden indenfor den private sektor. Om disse og andre forhold i forbindelse med fondens virksomhed fastsættes bestemmelser i en af ministeriet godkendt statut eller vedtægt for fonden.

Med en organisation efter disse retningslinier må støttefonden kunne afløse den nuværende forening til støtte for mødre og børn, uden at mødrehjælpens samarbejde med det private initiativ derved svækkes. De foreningen tilhørende kapitaler og legater bør formentlig som konsekvens af forslaget overgå til støttefonden og administreres af mødrehjælpen på samme måde som fondens øvrige midler. Den foreslåede ordning vi] muliggøre en mere rationel tilrettelæggelse af hele arbejdet med § 3 opgaverne og en samlet koordination af bestræbelserne for at fremskaffe de til opgavernes løsning nødvendige private midler.

Nævnet kan ikke tiltræde sekretariatets forslag om, at den nuværende private forenings funktioner overgår til støttefonden. Efter nævnets mening vil en sådan ændring i de nuværende forhold hurtigt medføre, at de kilder, hvoraf de private midler flyder, tørrer ind, og det initiativ og den interesse, som der hidtil fra privat side er vist disse forhold svækkes. Nævnet mener derfor, at den nuværende ordning principielt bør opretholdes, men at der iøvrigt søges tilvejebragt det i administrativ henseende mest enkle samarbejde mellem mødrehjælpsinstitutionen og heromhandlede forening.

2. Foreningen wore småbørns beklædning«.

Foreningen »vore småbørns beklædning« oprettedes i 1940 på initiativ af mødrehjælpen i forbindelse med chefen for børneplejestationerne. Den har til formål gennem

medlemsbidrag, kontante gaver, oprettelse af sy- og strikkekredse og indsamling af brugt tøj at skaffe grundlag tilveje for uddeling af tøj og børneudstyr gennem mødrehjælpen. Foreningen har ca. 200 medlemmer, der yder et årligt medlemsbidrag på mindst 5 kr. i 1947/48 ialt ca. 1.500 kr. Foreningens øvrige kontante indtægter — ialt ca. 55.000 kr. —• hidrører for det væsentlige fra eengangsbidrag fra private. Udover de kontante bidrag modtog foreningen i 1947/48 gaver in natura til et samlet vurderingssum af 30.000 kr. Bortset fra et ringe beløb til administrationsudgifter overdrages foreningens indtægter ubeskåret til mødrehjælpen.

Foreningen ledes af en bestyrelse på 25 medlemmer, hvorimellem er lederen af mødrehjælpen samt 2 medlemmer af mødrehjælpens bestyrelse. Foreningens administration og regnskabsførelse varetages af mødrehjælpens personale.

Med hensyn til denne forening, der virker for et bestemt afgrænset indsamlingsformål og forudsætter en mere aktiv medvirken fra medlemmernes side end støtteforeningen, foreligger ikke de samme grunde for en nyordning, hvorved bemærkes, at samarbejdet mellem foreningen og mødrehjælpen i de forløbne år er foregået ganske gnidningsfrit. Sekretariatet mener dog, at det bør overvejes, om den indsamlingsvirksomhed, som foreningen hidtil har varetaget, ikke på mere rationel måde kan udføres under mødrehjælpens direkte ledelse, f. eks. således at der under den foreslåede støttefond oprettes en afdeling for bidrag til børnebeklædning og børneudstyr. Virksomheden indenfor denne afdeling vil i realiteten blive en videreførelse af »vore småbørns beklædning«, men den ændrede organisation vil give mødrehjælpen større mulighed for at udbygge denne gren af indsamlingsarbejdet og koordinere det med de øvrige hjælpeforanstaltninger, hvis gennemførelse er afhængige af private midler.

D. Lokale støtteforeninger.

Af lokale foreninger, hvis hovedformål er at yde mødrehjælpen støtte ved gennemførelse af § 3 opgaverne findes for tiden 5, nemlig: mødre- og børnehjælpen i Helsingør og støtteforeningerne for Hillerød og omegn, Køge by og omegn, Roskilde og omegn og Søllerød kommune. Gennem foreningerne er der i 1947/48 stillet et samlet beløb til rådighed for mødrehjælpen på ca. 5.000 kr., hvorunder foreningerne har bistået ved uddeling af tøj m. v. Bortset fra foreningen i Helsingør, der har videregående opgaver end de rene støtteforeninger, bl. a. driver den vuggestue og daghjem, gælder de ovennævnte bemærkninger om den københavnske støtteforening også for de lokale foreninger, der derfor næppe bør søges opretholdt, såfremt forslaget om dannelse af en støttefond gennemføres.

E. Fællesrådet, forhold til provinisinstitutionerne.

Det i mødrehjælp sloven omhandlede fællesråd har siden sin oprettelse kun afholdt få møder. Som rådgivende organ for ministeriet og ved varetagelsen af de administrative fællesanliggender for samtlige mødrehjælpsinstitutioner har rådet derfor kun kunnet få en begrænset betydning. Disse opgaver har hidtil været varetaget af den københavnske institution, der på en række områder har fungeret som fælles sekretariat for institutionerne ved behandling af principielle spørgsmål, korrespondance og forhandlinger med myndighederne, forberedelse af lovændringer m. v. og har taget initiativ til afholdelse af fælles ledermøder. For at opnå en klarere ordning med hensyn til varetagelsen af fællesanliggenderne har der fra flere af provinsinstitutionernes side været rejst spørgsmål om oprettelse af et egentligt sekretariat for mødrehjælpsinstitutionerne, der også på andre områder

end de ovennævnte, f. eks. med hensyn til rent praktiske spørgsmål som lønningsberegning og lignende kunne bistå de enkelte institutioner, ligesom der i forbindelse med en fælles sekretariats virksomhed har været rejst spørgsmål om at etablere en central adoptionsanvisning, der i flere henseender ville frembyde fordele fremfor den nuværende spredte anvisningsvirksomhed.

Efter sekretariatets opfattelse vil det ikke være rigtigt på nuværende tidspunkt at skride til oprettelse af et selvstændigt organ, f. eks. underlagt fællesrådet, til varetagelse af de omhandlede fællesanliggender. Den mest praktiske ordning vil sikkert stadig være, at den københavnske institution, der gennem sit daglige arbejde sidder inde med de erfaringer og oplysninger, som er nødvendige for at yde provinsinstitutionerne bistand og varetage anliggender af fælles interesse, fungerer som det fælles sekretariat. Man har derfor ved opstillingen af ovenstående plan for arbejdsfordelingen forudsat, at alle sekretariatsafdelinger i fornødent omfang tillige står til rådighed ved løsning af opgaver af fælles interesse for samtlige institutioner. Man mener imidlertid, at der fremtidig i hvert fald ved institutionens korrespondance udadtil bør skelnes mellem sager, der alene angår den københavnske institution, og sager, der behandles som fællesanliggender for alle institutioner, f. eks. ved at skrivelser i de sidstnævnte sager fremtræder som afsendt fra fællesrådets sekretariat. Det vil herigennem være muligt at få et overblik over omfanget af fællesadministrationen samtidig med, at der kan fastlægges en bestemt forretningsgang med hensyn til kommunikation af afsendte og modtagne skrivelser for provinsinstitutionerne.

Foruden en udbygning af sekretariatsvirksomheden foreslås det overvejet, om der ikke i højere grad bør opretholdes en fast personlig kontakt mellem institutionerne, f. eks. ved at en af sekretariatets medarbejdere tillige fungerer som en slags rejsesekretær for fællesrådet og ved regelmæssige besøg drøfter problemer af fælles interesse for institutionerne.

Hvad endelig angår selve fællesrådet, vil gennemførelsen af en fastere sekretariatsordning naturligt fremkalde spørgsmålet om *enten* at ændre rådets organisation på en sådan måde, at rådet bliver et aktivt fellesorgan for institutionerne, der udøver sine beføjelser gennem sekretariatet og drøfter og træffer beslutning i de sager af principiel karakter, der af sekretariatet forelægges rådet, *eller* helt at ophæve rådet og etablere sekretariatet som et organ direkte under ministeriet, en ordning, der i princippet vil svare til den direktoratsordning, der er gældende for ledelsen af administrationen indenfor sygekasser, børneforsorg m. v. Den sidstnævnte ordning ville formentlig i organisatorisk henseende være at foretrække. Kontakten med de enkelte institutioners bestyrelser eller tilsynsråd ville formentlig under en sådan ordning i fornødent omfang kunne etableres ved, at vigtigere principielle spørgsmål forelagdes disse til erklæring og ved afholdelse af fællesmøder.

Sekretariatet skal henstille, at spørgsmålet om en ændring af fællesrådets organisation og om etablering af et fælles sekretariat for mødrehjælpsinstitutionerne optages til administrativ undersøgelse i forbindelse med det førnævnte spørgsmål om bestyrelsesordningen for de enkelte institutioner.

F. Personalemæssige forhold.

Sekretariatet har i forbindelse med den stedfundne undersøgelse fundet anledning til at pege på en række spørgsmål vedrørende den nuværende personaleordning, hvis løsning efter sekretariatets skøn må tillægges betydning for at opnå en hensigtsmæssig tilrettelæggelse af arbejdet indenfor institutionen.

1) Det er overfor sekretariatet gjort gældende, at *socialrådgivernes lønningsmæssige placering* ikke er tilfredsstillende under hensyn til de krav, som mødrehjælpsarbejdet stiller, og det ansvar som er forbundet med arbejdet. Man har derhos peget på, at en forbedring af lønningerne er nødvendig for at skaffe mødrehjælpen tilstrækkelig tilgang af kvalificerede socialrådgivere. Man har i denne forbindelse henvist til, at der af det sidst dimmitterede hold fra den sociale skole på ialt 25 socialrådgivere kun var 1, der søgte stilling ved mødrehjælpen, skønt man på forhånd havde meddelt skolen,at man ønskede at antage i hvert fald 4 socialrådgivere. Som følge deraf har institutionen været nødsaget til fra 1. april midlertidig at antage 2 juridiske sekretærer til bestridelse af det arbejde, der var tiltænkt socialrådgiverne. Den omstændighed, at man såvel benytter jurister som socialrådgivere til sagekspedition har iøvrigt fremkaldt stærke ønsker fra socialrådgiverne om, at der skabes en rimelig balance mellem de 2 gruppers lønninger.

Sekretariatet skal om dette spørgsmål bemærke følgende:

Socialrådgiverne er efter den nuværende ordning placeret i den for en lang række assistentstillinger indenfor staten gældende lønklasse 2 670—3 750 kr. Indenfor staten er denne lønningsklasse som hovedregel at betragte som en avancementsklasse for kontorpersonalet, der ved tjenestemandsloven af 1946 trådte i stedet for de hidtil normerede stillinger som assistenter og kontorfuldmægtige indenfor centraladministrationen og de hermed beslægtede områder. Foruden assistentstillinger for kontorpersonale omfatter lønningsklassen forskellige stillinger af mere speciel karakter, herunder laboratorieassistenter af 2. grad, auditorieassistenter af 1. grad samt 3 stillinger som socialrådgivere ved rigshospitalet.

Medens man fra sekretariatets side ikke har ment at burde stille noget forslag til den fremtidige normering af mødrehjælpens socialrådgivere skal man pege på følgende forhold, der efter sekretariatets opfattelse må tages i betragtning ved bedømmelsen af spørgsmålet. Socialrådgivernes arbejde i mødrehjælpen falder på, alle væsentlige områder udenfor det arbejde, som normalt varetages af kontorpersonale. Man har således ved tilrettelæggelsen af arbejdsordningen til stadighed været opmærksom på, at sager af rutinemæssig karakter bør udskilles til behandling af kontorpersonalet (uddeling af mælkemærker, administration af hushjælp, pladsanvisning, udlån af barnevogne, henvisning til svangrehjem m. v.). Den i rapport nr. 2 nævnte overgang til rekvisitionssystem for ydelse af spædbørnsudstyr har ligeledes medført, at en del ekspeditioner har kunnet overgå fra socialrådgiverne til kontoristerne ved mælkekontorerne. Ved at knytte den kontormæssige medhjælp direkte til de enkelte socialrådgivere som nævnt i rapport nr. 1 er der opnået mulighed for, at rutinearbejde i forbindelse med de daglige ekspeditioner kan henlægges til kontorpersonalet. Endelig vil forslaget om at henlægge en række regnskabsmæssige ekspeditioner til bogholderiet betyde, at en del beregningsmæssigt arbejde overføres fra socialrådgiverne til kontorpersonalet i bogholderiet. Om løningsforholdene for socialrådgivere indenfor andre områder skal bemærkes, at der inden for Københavns kommune er beskæftiget 7 socialrådgivere ved hospitalsarbejde, hvoraf de 6 er normeret i 11. lønningsklasse a) 3 490—3 890 kr. og 1 i 8. lønningsklasse 4 290—4 790 kr., svarende til sekretærpersonalet i kommunen. Da ansættelse i mødrehjælpen ikke frembyder nogen særlige fordele for personalet fremfor ansættelse i kommunen, har kommunens højere begyndelsesløn i flere tilfælde skabt rekrutteringsvanskeligheder for mødrehjælpen. løvrigt er det sekretariatets indtryk, at arbejdet i mødrehjælpen for væsentlige deles vedkommende stiller større krav til personalets selvstændighed og modenhed end socialrådgivernes arbejde f. eks. på hospitaler og fængsler, hvor det fortrinsvis drejer sig om at yde patienter og fanger bistand med ordning af rent praktiske forhold til sygekasse, arbejdsgiver, skattevæsen og lign.

På baggrund af ovenstående redegørelse for socialrådgivernes uddannelse og karakteren af deres arbejde indenfor mødrehjælpen finder sekretariatet det ikke urimeligt, at spørgsmålet om en noget gunstigere lønningsmæssig placering af socialrådgiverne i mødrehjælpen tages op til overvejelse.

Nævnet må efter de foreliggende oplysninger om socialrådgivernes uddannelse og de opgaver, de i mødrehjælpsinstitutionerne ansatte socialrådgivere løser, være af den opfattelse, at der søges gennemført visse forbedringer i deres lønningsmæssige kår, men man mener, at dette bør ske ved, at der oprettes passende avancementsstillinger for institutionens socialrådgivere. Desuden finder nævnet det ikke påkrævet, at den i tjenestemandsloven fastsatte begyndelsesløn ændres.

I forbindelse med spørgsmålet om. socialrådgivernes arbejds- og lønningsmæssige forhold skal man bemærke følgende om forholdet mellem beskæftigelse af socialrådgiverpersonale og juridisk personale.

Ved godkendelsen af normeringsplanen for mødrehjælpsinstitutionerne blev det tilkendegivet, at det var en forudsætning for antagelse af juridiske sekretærer, at omfanget af det ved institutionen forekommende juridiske arbejde havde gjort det nødvendigt at antage medarbejdere med den nævnte uddannelse til udelukkende eller dog i overvejende grad at beskæftige sig med arbejde af den nævnte art. I overensstemmelse hermed har man fra mødrehjælpens side lagt vægt på, at det juridiske personale beskæftiges på en sådan måde, at de på den ene side får kontakt med det daglige ekspeditionsarbejde i institutionen, på den anden side får en passende fordeling af specielt juridisk eller administrativt arbejde. Sekretariatet har intet at bemærke til de retningslinier, der hidtil er lagt til grund for beskæftigelsen af det juridiske personale. Man finder således ikke, at der udfra saglige grunde kan rejses indvendinger mod, at mødrehjælpen i et vist omfang beskæftiger jurister indenfor konsultationsarbejdet, selv om arbejdet ikke fortrinsvis er af juridisk karakter. Dels stiller konsultationsarbejdet — bl. a. i abortus provokatus sager — så betydelige krav, at det ikke er urimligt, at jurister med særlig social interesse beskæftiges ved dette arbejde. Dels er det af betydning, at de jurister, der skal arbejde med sekretariatsopgaver gennem forudgående tjeneste i en af de ekspederende afdelinger har lært disses arbejde at kende, ligesom det har betydning, at der indenfor hver afdeling er en jurist til rådighed til behandling af særlige juridiske spørgsmål i sagerne samt til eventuelt overreferentarbejde. Hovedreglen bør dog selvsagt stadig være, at konsultationsarbejdet udføres af socialrådgiverne, hvis uddannelse er særlig tilrettelagt med henblik på dette arbejde.

2) Under hensyn til den stedfundne arbejdsforøgelse har institutionen stærkt fremhævet behovet for *yderligere normeringer af faste — navnlig overordnede — stillinger indenfor institutionen.* Ønsket herom blev fremført overfor socialministeriet allerede i 1947, hvor man ansøgte om normering af 1 ekspeditionssekretær, 1 fuldmægtig, 2 overassistenter og 1 sekretær. Endvidere søgtes om normering af 5 socialrådgiverstillinger, der under hensyn til behovet for avancementsstillinger for sociålrådgiverne foresloges aflønnet som forsorgssekretærer (3 420—4 140—5 580 kr.) og besat med ældre socialrådgivere, der bestred det mest selvstændige og kvalificerede arbejde i institutionen såsom abortus provokatus arbejdet, arbejdet med adoption og rejsearbejdet. Af hensyn til forøgelsen af det løst ansatte personale søgtes endelig om normering af 2 kontorassistenter og 6 kontorister. Institutionens normeringsønsker blev kun for en ringe dels vedkommende imødekommet ved den pr. 1. juli 1947 gennemførte normering af 1 fuldmægtig og 1 socilarådgiver med løn som kontorfuldmægtig. Da institutionens arbejde er vokset yderligere efter dette tidspunkt, er også manglen på normerede stillinger trådt stærkere frem.

Hvad først angår antallet og sammensætningen af det overordnede personale, er det sekretariatets almindelige indtryk efter den foretagne undersøgelse, at der er trukket *for snævre* grænser for normeringen af overordnet personale i institutionen. Dette fremgår for så vidt allerede af den kendsgerning, at institutionens arbejde siden 1945 er mere end fordoblet, medens antallet af overordnede stillinger kun er forøget med 1 fuldmægtig. Også en sammenligning af mødrehjælpens normering — 1 kontorchef, 2 fuldmægtige og 3 overassistenter til et personale på ca. 90 personer, hvoraf ca. 30 udfører kvalificeret arbejde — med forholdet indenfor andre sociale institutioner må føre til den slutning, at mødrehjælpens normeringer er lagt væsentlig lavere end normalt indenfor lignende områder. Utilstrækkeligheden af overordnede stillinger har arbejdsmæssigt givet sig udtryk i, at de overordnede medarbejdere gennem lang tid har haft for stor en arbejdsbyrde, og at sygdom og ferie indenfor det overordnede personale medfører betydelige forstyrrelser i det daglige arbejde. Også organsiatorisk har forholdet medført ulemper, idet det har vanskeliggjort en rationel arbejdsopdeling indenfor institutionen og dermed også opnåelse af den nødvendige aflastning for institutionens chef med hensyn til det daglige arbejde, jfr. bemærkningerne foran.

Efter de i afsnit A optrukne retningslinier for den fremtidige organisation vil der blive tale om normering af yderligere 2 overordnede stillinger under hensyn til forslaget om at stille de 3 afdelinger for personlig, social og juridisk konsultation under en fælles leder og gøre den nuværende midlertidige ordning af ledelsen af den sociale konsultation i abortafdelingen, hvor en sekretær fungerer som fuldmægtig til en fast ordning. Spørgsmålet om, hvorledes de nyoprettede stillinger bør normeres, må efter sekretariatets formening afhænge af en samlet bedømmelse af den nuværende chargeordning indenfor de overordnede stillinger. Sekretariatet har ikke ment at burde stille bestemte forslag i denne henseende, da man finder det rettest, at spørgsmålet udfra de i rapporten foreliggende oplysninger om det med varetagelsen af de enkelte stillinger forbundne arbejde og ansvar og en sammenholdelse med chargeforholdene indenfor andre lignende institutioner gøres til genstand for fornyet administrativ undersøgelse og overvejelse. Man skal dog fremhæve, at det er sekretariatets indtryk, at den i de sidste år stedfundne vækst i institutionens arbejde må gøre det rimeligt at tage positiv stilling til spørgsmålet om en opnormering af flere af de overordnede stillinger, således stillingen som leder af sekretariatet, bogholderstillinger og 1 eventuelt flere af de nuværende overassistentstillinger, med hensyn til hvilke sidste man skal bemærke, at arbejdet ikke som normalt gældende for overassistentarbejde omfatter overordnede funktioner af kontormæssig art, men ledelse af et kvalificeret personales arbejde.

Hvad dernæst angår spørgsmålet om normering af særlige avancementsstillinger for socialrådgiverpersonalet, skal man bemærke, at institutionens arbejdsområde og sammensætningen af dets personale efter sekretariatets skøn taler for, at der findes 2 adskilte avancementsrækker indenfor institutionen, 1 beregnet for personale, der — fortrinsvis fra begyndelsesstillinger som sekretær — overgår til overordnet administrativt arbejde som afdelingsledere m. v., 1 beregnet for socialrådgiverpersonalet, hvis hovedinteresse for de flestes vedkommende ligger i det personlige rådgivende arbejde og som derfor ikke er indstillet på — og efter deres foruddannelse og evner ofte heller ikke er egnet til — at overgå til arbejde af rent administrativ karakter. For at kunne skabe tilfredsstillende lønningsmæssige vilkår for de medarbejdere indenfor socialrådgiverpersonalet, der ønsker til stadighed at være knyttet til det rådgivende arbejde, vil det være nødvendigt, at mødrehjælpens lønningsplan omfatter et antal stillinger, der er højere lønningsmæssigt placeret end begyndelsesstillinger som socialrådgivere og har den for slutstillinger nødvendige spændvidde med hensyn til antal alderstillæg. Også i arbejdsmæssig henseende vil en sådan

ordning være rimelig, da adskillige af stillingerne indenfor den personlige konsultation således i abortus provukatus og rejsearbejdet — er af så selvstændig og betroet karakter, at de berettiger til en højere lønmæssig placering. Endelig vil en lønordning af den nævnte karakter skabe bedre balance mellem aflønningen af personale med akademisk uddannelse og det ældre socialrådgiverpersonale, hvilket bl. a. vil have den betydning, at institutionen bliver friere stillet ved personvalg i forbindelse med besættelsen af de overordnede stillinger, som afdelingsledere m. v. Sekretariatet skal ikke stille forslag med hensyn til antal eller aflønning indenfor de nævnte stillinger, men henstille, at spørgsmålet tages op til samlet administrativ vurdering sammen med de ovennævnte spørgsmål om socialrådgivernes begyndelseslønninger og chargeordningen for det overordnede personale.

Med hensyn til antallet af normerede stillinger skal sekretariatet udover det ovenfor anførte bemærke, at man må anse det for rimeligt under hensyn til den varige udvidelse af mødrehjælpens arbejde, som har fundet sted de sidste år, at der oprettes faste stillinger til en del af det nuværende medhjælpslønnede personale, såvel indenfor socialrådgiver- og sekretærgruppen som indenfor kontorpersonalet.

3) Der skal endelig peges på, at personaleforholdene i de forløbne år har været præget af en ret stor *ustabilitet,* der har været til betydelig gene for institutionens daglige arbejde. Af de ved udgangen af 1947 ansatte 27 socialrådgivere og sekretærer havde således kun 13 været ansat i institutionen i mere end 2 år. Der blev i de 2 år fra 1. januar 1946 til 1. januar 1948 antaget ialt 24 socialrådgivere og sekretærer, og der fratrådte i samme periode ialt 23, hvoraf de 10 var antaget indenfor de 2 år. Som en af hovedårsagerne til denne ustabilitet har institutionen henvist til den omstændighed, at mødrehjælpen så godt som udelukkende beskæftiger kvindelig arbejdskraft, herunder et stort antal gifte kvinder. Navnlig indenfor socialrådgiver- og sekretærpersonalet står man ofte overfor det forhold, at personer, der efter endt uddannelse er søgt ind i mødrehjælpen, ophører med arbejdet efter 1 eller 2 års forløb for at være i hjemmet på grund af ægtemandens forflyttelse eller lignende. Som følge af den hyppige skiften i personalet er institutionen til stadighed udsat for at måtte foretage omplaceringer af det tilbageværende personale og oplære nyt personale, hvis arbejdskraft selvsagt i den første periode ikke er så effektiv som det ældre personales.

Som et andet udtryk for ustabiliteten i personaleforholdene står det ret store antal syge- og orlovsdage, som naturligt må forekomme indenfor en institution, der beskæftiger et stort antal yngre gifte kvinder, og som derfor til stadighed har fraværelser blandt personalet på grund af svangerskab og fødsel. En af institutionen foretagen opgørelse for finansåret 1947—48 viser således, at det samlede antal sygedage har udgjort 2 276, svarende til, at mellem 6 og 7 personer (af et samlet personale på cirka 80) konstant har været fraværende fra institutionen i det pågældende år. Omkring halvdelen af disse fraværelser skyldes sammenhængende orlovsperioder i forbindelse med fødsel. Til forklaring af de resterende — forholdsmæssigt også ret store — fraværelser på grund af almindelig sygelighed, er blandt andet henvist til de dårlige lokaleforhold og til, at ekspeditionsarbejdet ved de personlige konsultationer frembyder særlig risiko for smitte, ligesom den store fraværelsesprocent i sig selv har bevirket større sygelighed, fordi det øvrige personale i visse perioder har været stærkt overarbejdet. Da mødrehjælpens arbejde for den væsentligste dels vedkommende må holdes å jour fra dag til dag--blandt andet må alle personlige henvendelser jo ekspederes — nødvendiggør de mange fraværelser hyppige — ofte daglige — omlægninger af arbejdsfordelingen samt næsten konstant anvendelse af vikararbejdskraft, hvilke forhold begge er til skade for fastheden i det daglige arbejde.

Mødrehjælpen står indenfor dette område overfor forhold, der vanskelig kan ændres.

Sekretariatet skal fremhæve betydningen af, at de personalemæssige rammer for institutionens arbejde fastlægges under hensyntagen til en vis konstant sygelighed blandt personalet, således at der i lighed med ordningen indenfor personalegrupper med vagtarbejde til stadighed regnes med en lille reserve til indsats ved sygdom indenfor det ekspederende personale, hvilket man hidtil ikke har rådet over. Endvidere skal man henstille, hvorvidt der ikke måtte være mulighed for at etablere en fastere vikarordning, omfattende aftaler med socialrådgivere, som tidligere har haft arbejde i mødrehjælpen, men ikke er i aktiv beska3ftigelse, om på fastsatte vilkår at træde ind i arbejdet, også i tilfælde af kortvarig sygdom. Eventuelt måtte der i forbindelse med den sociale skole kunne tilrettelægges en fælles vikarordning for socialrådgivere i København, hvorunder skolen varetog den fornødne registrering og anvisning.

Til de foran fremførte oplysninger om omfanget af personalets fraværelse på grund af sygdom skal nævnet udtale følgende:

Selv om personalets sammensætning og deres arbejdsvilkår gør det forståeligt, at gennemsnittet af antallet af årlige sygedage ligger relativt højt, kan dette dog efter nævnets opfattelse vanskeligt begrunde, at det nævnte gennemsnit i så afgørende grad afviger fra gennemsnitstallene for sygedage i andre offentlige institutioner. Nævnet har også modtaget oplysninger om sygeligheden indenfor institutioner i de private erhverv, hvor der beskæftiges et personale af en sammensætning, der i det væsentlige svarer til mødrehjælpsinstitutionernes, og det har vist sig, at det gennemsnitlige antal sygedage i disse institutioner ligger væsentlig lavere. Nævnet skal derfor henstille, at det undersøges, om den kontrol, der for tiden udøves i anledning af foreliggende sygemeldinger indenfor mødrehjælpsinstitutionerne, ikke bør gøres noget mere effektiv til modvirkning af en eventuel tilbøjelighed til at sende sygemelding i tilfælde, hvor dette ikke kan anses for ubetinget påkrævet. Endvidere bør der finde udskillelse sted af sådanne medhjælpere, hvis forhold medfører, at gennemsnitstallet for de årlige sygedage ligger exorbitant højt.

C. Lokaleforhold.

Væksten i institutionens virksomhed i de sidste år har medført en stadig forringelse af de pladsmæssige forhold i institutionens kontorer på Sortedamsdossering. Skønt institutionen på forskellig måde har søgt at afbøde pladsmanglen, bl. a. ved oprettelse af filialkontorerne for mælkeuddeling, ved interne omplaceringer m. v. er de lokalemæssige rammer i virkeligheden allerede sprængt, idet adskillige lokaler er inddraget til kontorbrug, som må anses for aldeles uegnede hertil, ligesom der i en række kontorer er anbragt flere personer, end det er hensigtsmæssigt af hensyn til arbejdets udførelse, lysforhold m. v. Sekretariatet har gennemgået lokaleforholdene og ikke fundet mulighed for væsentlige pladsbesparende foranstaltninger, **jfr.** dog forslagene foran om eventuel flytning til tøjdepotet af visse arbejder, om samling af arkiv og venteværelse og om anvendelse af arkivskabe. Disse foranstaltninger løser dog langt fra institutionens lokaleproblem, som formentlig først vil kunne ordnes hensigtsmæssigt, når institutionens byggeplaner er realiseret. I mellemtiden vil det efter sekretatiatets opfattelse være nødvendigt at træffe en midlertidig ordning, der aflaster hovedkontoret pladsmæssigt, og den mest hensigtsmæssige udvej vil — som man også fra institutionens side er inde på — være en flytning af den lægelige og sociale konsultation til andre lokaler, så vidt mulig i nærheden af hovedkontoret af hensyn til de ansøgere, der har ærinde begge steder. Man har i denne forbindelse navnlig tænkt på svangrehjemmets bygning, som tidligere har været benyttet til lokaler for mødrehjæl-

pens kontor, og som kunne overtages, såfremt der kunne skaffes egnede lokaler til hjemmet udenfor byen. Dette har imidlertid endnu ikke vist sig muligt. Sekretariatet skal — bl. a. fordi flytningen og indretningen af hjemmet til konsultation utvivlsomt vil blive ret bekostelig — henstille, at man også undersøger muligheden for privat lejemål, selvom lokalerne kommer til at ligge i nogen afstand fra hovedkontoret, samt træder i forbindelse med både statens og kommunens bygningsforvaltning med henblik på, om der fra denne side kan anvises passende lokaler.

H. Slutning.

De i nærværende afsnit stillede forslag berører tildels spørgsmål, herunder om den i loven fastsatte organisation og om personalets lønnings- og normeringsforhold, der ikke vil kunne løses uden videregående administrativ undersøgelse og overvejelse. Sekretariatet anser det for at være af afgørende betydning for mødrehjælpens fortsatte virksomhed, at disse spørgsmål optages til løsning og skal henstille, hvorvidt der fra ministeriets side bør nedsættes et udvalg til behandling af de spørgsmål, der kræver ændring af den gældende lovgivning.

Sekretariatets forslag vedrørende styrelsesforhold, organisation og personaleforhold kan resumeres således:

1. Institutionens interne organisation ændres. Der oprettes 2 afdelinger (kontorer), hver med nogenlunde samme selvstændighed som kontorer indenfor statens direktorater. Til den ene afdeling henlægges sekretariatssager, rejsesager, naturalhjælpsforanstaltninger samt lægelig og social rådgivning, til den anden alle sager vedrørende den almindelige rådgivning samt formidling af anbringelse på svangre-, mødre- og børnehjem, pladsanvisning og anbringelse af børn i pleje med adoption for øje.
2. I forbindelse med ovenstående forslag diskuteres forskellige organisatoriske omlægninger, således:
   a. Henlæggelse af flere opgaver til de københavnske fllialkontorer for mælekuddeling (intet forslag).
   b. Personaleforholdene indenfor de egentlige sekretariatsafdelinger. Det anbefales at undlade en for skarp afgrænsning af underafdelingernes arbejdsområder, og at skabe en passende cirkulation af personalet mellem de enkelte underafdelinger.
   c. Overførelse af de ekspeditioner i abortsagerne, der falder efter afslaget, til afdelingen for almindelig rådgivning (intet forslag).
   d. Opdeling af ekspeditionen i den almindelige rådgivningsafdeling efter sager vedrørende ugifte og gifte ansøgere (intet forslag).
   e. Henlæggelse af hele anvisningsekspeditionen i adoptionssager til een underafdeling (foreslås til overvejelse).
   f. Fordeling af de juridiske sekretærer mellem de enkelte underafdelinger i stedet for opretholdelse af en særlig juridisk afdeling (anbefales).
3. Som konklusion af nogle almindelige betragtninger vedrørende opretholdelse af filialkontorer i andre byer indenfor området foreslås Frederiksborg amt udskilt fra den københavnske institution. Konsultationen i Roskilde foreslås udvidet, eventuelt i forbindelse med oprettelse af et fast kontor for mælkeuddeling.
4. Der peges på, at den nuværende bestyrelsesordning udfra organisatoriske synspunkter må anses for mindre tilfredsstillende. og der nævnes muligheden for at erstatte de nuværende store bestyrelser med snævrere tilsynsråd. Spørgsmålet, hvis løsning kræver lovændring, henstilles til administrativ undersøgelse.

5. Det foreslås overvejet at etablere en fælles sekretariatsvirksomhed for samtlige institutioner, der indtil videre varetages af personale i den københavnske institution, men således at der skabes en klar administrativ deling af opgaverne. Da mødrehjælpens fællesråd ikke har fået den oprindelig tilsigtede funktion som et aktivt koordinerende organ, foreslås det overvejet *enten* at ændre rådets organisation, således at det bliver et aktivt fællesorgan, der udøver sine beføjelser gennem sekretariatet eller at etablere som et organ direkte under ministeriet. Spørgsmålet foreslås inddraget under eventuelle administrative overvejelser om en lovændring.
6. Med hensyn til samarbejdet med private kredse er der anlagt den betragtning, at da mødrehjælpen har det endelige ansvar for løsningen af de opgaver, for hvilke loven kræver finansiering ved private midler, bør institutionen også selv organisere den nødvendige indsamlingsvirksomhed og varetage administrationen af de indsamlede midler i stedet for at overlade disse opgaver til løsning af særlige støtteforeninger o. lign. — Med henblik herpå stilles forslag om oprettelse af en støttefond, der er underlagt mødrehjælpens bestyrelse, og hvis midler tilvejebringes ved foranstaltninger, der organiseres af mødrehjælpen, eventuelt med bistand af repræsentanter for private kredse, der knyttes til fonden som rådgivende instans.
7. Ud fra overvejelser vedrørende personalets uddannelse og arbejdsfordeling m. v. gøres følgende betragtninger gældende med hensyn til personaleforholdene:
   a. Det findes ikke urimeligt, at spørgsmålet om en ændret lønningsmæssig placering af socialrådgiverne optages til overvejelse.
   b. Der findes ikke at kunne rejses afgørende indvendinger imod, at mødrehjælpen i et vist omfang beskæftiger jurister indenfor konsultationsarbejdet, selvom arbejdet ikke fortrinsvis er af speciel juridisk karakter.
   c. Spørgsmålet om chargeordning for det overordnede personale henstilles optaget til overvejelse under hensyn til forslaget om opdeling af arbejdet i 2 hovedafdelinger (kontorer). Det udtales, at en opnormering af flere af de overordnede stillinger skønnes rimelig under hensyn til væksten i institutionens arbejde og det med de enkelte stillinger forbundne arbejde og ansvar.
   d. Det henstilles til overvejelse, at der oprettes en særskilt avancementsklasse, beregnet for den del af socialrådgiverpersonalet, der ikke ønsker at overgå til de mere administrativt prægede stillinger indenfor mødrehjælpen. Den pågældende lønningsklasse må have den for slutstillinger nødvendige spændvidde med hensyn til antal alderstillæg.
   e. Det findes rimeligt, at der sker en udvidelse af antallet af faste stillinger, socialrådgiver- og kontorpersonalet under hensyn til den stedfundne varige udvidelse af mødrehjælpens arbejde.
   f. Der redegøres for årsagerne til den ret store ustabilitet i personaleforholdene og peges på nødvendigheden af, at der rådes over en lille reserve til indsats ved sygdom indenfor det ekspederende personale. Det henstilles, at man undersøger muligheden for at etablere en fastere vikarordning, eventuelt med bistand fra den sociale skole.

Sekretariatet har ikke fundet det rigtigt at fremkomme med konkrete forslag til normeringer eller stillingsantal indenfor de forskellige personalegrupper, men har foreslået disse spørgsmål optaget til samlet administrativ behandling. Da mødrehjælpens arbejde indenfor selve undersøgelsesperioden har undergået betydelige udvidelser og omlægninger, har man heller ikke ment at kunne fremkomme med nogen opstilling over det fremtidige totale personalebehov indenfor institutionen.

8. Der gøres opmærksom på de meget utilfredsstillende lokaleforhold, og det henstilles, at man undersøger alle foreliggende muligheder, herunder først og fremmest muligheden for at skaffe egnede lokaler andetsteds for den sociale og lægelige konsultation.

Med hensyn til sekretariatets foranstående forslag skal nævnet henvise til de foran fremsatte udtalelser vedrørende mødrehjælpsinstitutionens statistikafdeling (s. 13), forholdet mellem 1. og 2. afdeling ved behandlingen af sager vedrørende svangerskabsafbrydelse, (s. 19 a), overdragelsen af de opgaver, der nu løses af »foreningen til støtte for mødre og børn«, til en støttefond (s. 19), socialrådgivernes lønningsmæssige placering (s. 24) samt kontrollen med personalets fraværelse på grund af sygdom (s. 28).

løvrigt kan nævnet tiltræde sekretariatets forslag og — i den udstrækning de endnu ikke er gennemført — anbefale, at de søges realiseret.

Sekretariatets rapporter har været forelagt 3. hovedrevisorat, der overfor forvaltningsnævnet bl. a. har udtalt følgende:

»Idet man forudsætter, at den interne kontrol er tilfredsstillende, må hovedrevisoratet under hensyn til, at de af mødrehjælpen administrerede midler ganske overvejende stammer fra offentlige kasser, fastholde, at den mest rationelle løsning af revisionsspørgsmålet må være den i skrivelse herfra af 17. november 1947 til socialministeriet foreslåede, hvorefter hovedrevisoratet skulle overtage hele revisionen mod delvis refusion fra kommunerne.

Kan der ikke opnås enighed om den herfor nødvendige lovændring, vil man imidlertid ikke for sit vedkommende modsætte sig den af sekretariatet foreslåede bibeholdelse af den lokale revision, for hvilken der da med hovedrevisoratets medvirken af socialministeriet skal udfærdiges em fælles instruks for revisionen med henblik på omfanget og karakteren af den kritiske revision.

Derimod synes der efter hovedrevisoratets formening ikke at være nogen særlig grund til at etablere et samlet økonomisk tilsyn med institutionernes drift af socialministeriets økonomiinspektør, idet de revisionsberetninger, som i henhold til den påtænkte revisionsinstruks formentlig også skal tilgå hovedrevisoratet, sammen med lejlighedsvise besøg ved institutionerne, vil give hovedrevisoratet fornødent grundlag til at tage spørgsmal af økonomisk karakter op til nærmere drøftelse. Det skal i denne forbindelse bemærkes at en sådan opgave naturligst bør henlægges til hovedrevisoratet, idet en opgave af denne art netop ligger på linie med den af hovedrevisoratet i almindelighed udøvede virksomhed.«

Da spørgsmålet om statens kontrol med institutioner, der oppebærer tilskud fra staten til deres drift, er henvist til behandling i et af forvaltningskommisionen nedsat særligt udvalg, anser nævnet det for rigtigst at afvente resultatet af pågældende udvalgs arbejde, før man tager stilling til de af hovedrevisoratet rejste spørgsmål.

K. H. Kofoed. Formand. **Andr. Møller.** **V. Villadsen.**

Bodil Andersen.

FORVALTNINGSNÆVNET

Tilforvaltningskommissionen.

Forvaltningsnævnets sekretariat har påbegyndt en gennemgang af skattedepartementet og har foreløbig afgivet rapport vedrørende dette departements 1. kontor. Efter de stedfundne forhandlinger skal nævnet herefter fremsætte efterfølgende redegørelse og indstilling.

I. Kontorets opgaver.

Almindelige sekretariatssager samt budget, bogholderi og regnskab for hele skattedepartementet. Personalesager vedrørende departementet og de under dette hørende institutioner: amtstuerne, klasselotteriet, amtsligningsinspektoraterne, landsskatteret og ligningsdirektorat samt skatte- og vurderingsråd. Andre sager vedrørende amtstuer og klasselotteri m. v. Sager vedrørende krigskonjunkturskat samt enkelte sager vedrørende udgifter til skatte- og vurderingsråd.

II. Forholdet til klasseloitteridirektoratet.

Da det ved en gennemgang af sagerne har vist sig, at kontoret så godt som altid følger direktoratets indstilling, har man foreslået, at sagernes afgørelse i betydeligt større omfang end hidtil henlægges til direktoratet med adgang for dette til i tvivlstilfælde at høre departementet.

I følgende sager, der hidtil har været afgjort i departementet, vil afgørelsen fremtidig kunne træfles af direktoratet:

Udbetaling af gevinster efter præskriptionsfristens udløb.

Udbetaling af gevinster på remitterede lodder.

Udfærdigelse af forbud mod gevinstudbetaling, når der er gjort indsigelse.

Godkendelse af bestyrer i indtil 2 år (hidtil kun i 6 måneder).

Vedrørende sikkerhedsstillelsen fra kollektørerne, som hidtil er blevet ordnet af departementet, er det blevet oplyst, at der for tiden forhandles om tilvejebringelse af en fælles kautionspolice, og under disse omstændigheder har sekretariatet indskrænket sig til at henstille, at sagen herom fremmes mest muligt.

III. Sager vedrørende amtstuerne.

I forvaltningskommissionens første betænkning pag. 21—22 har kommissionen foreslået, at der i henseende til bl. a. fornyelse og vedligeholdelse af inventar og maskiner tillagdes amtstuerne noget større dispositionsfrihed. Da en ordning ikke endnu var gennem-

ført og inventarindkøbene afstedkom betydeligt arbejde i kontoret, har man forhandlet med dette om spørgsmålet, og der er herefter truffet aftale om, at hver amtstue fremtidig får rådighed over indtil 500 kr. om året til indkøb, reparationer m. v.

Godtgørelse afrejseudgifter til tjenestemænd ved amtstuerne har hidtil kun kunnet ske efter derom indhentet udgiftsordre fra skattedepartementet. Ved forhandling med dette er det blevet aftalt, at amtsforvalterne fremtidig selv kan anvise sådanne udgifter til udbetaling, idet revisionen afregningerne på sædvanlig måde overlades til hovedrevisoratet.

Beregningen af lønninger til medhjælpere på amtstuerne har hidtil været foretaget af skattedepartementet, idet dette ikke blot ved antagelsen har meddelt vedkommende amtstue, efter hvilken sats i medhjælpsregulativet den pågældende skal aflønnes, men også har givet meddelelse, hver gang ændring i lønnen skal ske, både ved opnåelsen af alderstillæg og ved ændringer i reguleringstillægget; tilsvarende meddelelser er tilstillet hovedrevisoratet.

Da amtstuerne (ligesom hovedrevisoraterne) altid får tilstillet eksemplarer af medhjælpsregulativerne, synes det ubetænkeligt at overdrage dem at foretage lønberegningen under hovedrevisoratets kontrol. Sekretariatets forslag herom er tiltrådt af skattedepartementet.

Departementet har hidtil ligeledes måttet godkende udbetaling af vederlag for overarbejde på amtstuerne, uden at det egentlig har været i stand til at bedømme, om overarbejdet har været nødvendigt. På forslag af sekretariatet har departementet accepteret, at anvisning af overarbejdsbetaling fremtidig foretages af amtsforvalteren, og at kontrollen alene overlades til hovedrevisoratet.

IV. Sager vedrørende amtsligningsinspektoraterne.

På tilsvarende måde som for amtstuernes vedkommende har man foreslået, at udregning af medhjælpslønningerne for amtsligningsinspektoraterne — bortset fra afgørelsen af, hvor i regulativet den enkelte medhjælper skal placeres — overlades amtsligningsinspektørerne. Forslaget er tiltrådt af departementet.

V. Udgifter til vurderings- og skatteråd.

Ifølge forvaltningskommissionens 1. betænkning, pag. 25, stillede skattedepartementet forslag om, at revisionen og anvisningen af regninger fra skatte- og vurderingsråd over dagpenge, befordringsgodtgørelse m. v. fra skattedepartementet blev henlagt til amtstuerne. Dette forslag tiltrådte forvaltningskommissionen, og det er siden med nogle få undtagelser blevet gennemført. Sekretariatet har henstillet, at en ordning snarest søges tilvejebragt også for så vidt angår de amtstuer, hvor en ordning endnu ikke er truffet.

Regnskaberne fra de københavnske og frederiksbergske vurderingskredse afgives fortsat til skattedepartementet. Sekretariatet har imidlertid henstillet, at revision og anvisning overgår til de københavnske amtstuer, således at departementet fritages for dette detailarbejde; forslaget herom er blevet tiltrådt.

Udgifterne til vurderingsmænd og vurderingsformænd skal på basis af vurderingen til ejendomsskyld i et vist omfang reparteres på kommunerne, og da amtstuerne anviser alle udgifterne herved, har sekretariatet henstillet, at arbejdet med reparteringen blev overladt til amtstuerne.

Skattedepartementet har imidlertid oplyst, at man på den givne anledning vil undersøge, om kommunernes andel i udgifterne (ca. 400 000 kr. om året) vil kunne afholdes

af den kommunale udligningsfond. Sekretariatet har heroverfor bemærket, at man, hvis resultatet heraf bliver negativt, henstiller, at sekretariatets oprindelige forslag bliver taget op til nærmere overvejelse.

VI. Andre arbejder.

Der har i kontoret hidtil været ført ialt 6 journaler, idet her herved bortses fra krigskonjunktur-journalerne. Nogle af journalerne er allerede afskaffet, og for de øvriges vedkommende har man foreslået journalføringen erstattet med aktering efter decimalklassesystemet. Skattedepartementet har erklæret sig villig til at gennemføre en ændring i dets akteringsmåde, og i forbindelse dermed overveje en fuldstændig afskaffelse af journaliseringen og erstatte denne af en enklere fremgangsmåde.

VII. Arbejdet i almindelighed.

Ved undersøgelsen har man bermerket, at der synes at forekomme konceptskrivning i større omfang end nødvendigt. Der udarbejdes således koncepter til skrivelser, der har en sådan karakter, at der ikke skulle være nogen som helst vanskelighed ved direkte **at** udfærdige skrivelsen og eventuelt lade kopi af denne arkivere i sagen.

Sekretariatet har henledt skattedepartementets opmærksomhed på problemet, og dette har på sin side erklæret at ville foretage ændringer i sagbehandlingen, som foreslået af sekretariatet.

Sekretariatet har iøvrigt gjort opmærksom på, at det ville være en fordel, om en større del af personalet var i stand til at betjene en skrivemaskine. Det ville tjene til at fremme en hurtigere ekspedition af sagerne.

VIII. Bogholderiet.

Bogføringen foregår i de sædvanlige håndførte to journaler og en hovedbog, hvortil imidlertid kommer, at et stort antal konti yderligere specificeres i forskellige bibøger. Da antallet af jorunalposteringer andrager henimod 10 000 om året, og da en stor del af specifikationerne kan indpasses i den almindelige bogføring, når denne omlægges til gennemskrivning, har man henstillet til skattedepartementet, at der anskaffes en bogføringsmaskine (Ruf eller Taylorix), og skattedepartementet har erklæret sig enig heri. Da en væsentlig del af regnskabsområdet står i forbindelse med de gennem amtstuerne oppebårne indtægter og udgifter, må kontoplanen iøvrigt koordineres med den kommende fælles kontoplan for alle amtstuer, og sekretariatet har i den anledning tilbudt sin assistance såvel ved opstillingen af kontoplanen som ved ordningens gennemførelse i det hele.

Herudover har man på en række punkter, tildels også ved forhandling med 1. hovedrevisorat og i ganske enkelte forhold med fina nsho ved bogholderiet, stillet forslag til en række ændringer i det arbejde, som nu gøres i bogholderiet. Der skal her anføres de vigtigste punkter.

a) Notering af efterbetalingssager.

Med hensyn til kontrollen med betalingen i de almindelige efterbetalingssager og de såkaldte § 34- og § 46-sager, hvor skattedepartementet godkender den ordning, der aftales med skatteyderne, og hvor betalingen indgår gennem amtstuerne, gennemføres en

betydelig forenkling. Bortset fra notering af visse bødebeløb foretages der ikke mere nogen notering eller udarbejdelse af nogen opgørelse, idet samtlige ordregenparter, som hidtil har dannet grundlaget for noteringerne, månedsvis samlet afgives til hovedrevisoratet, der efter det oplyste har til hensigt at benytte materialet på en sådan måde, at der ikke er tale om nogen nævneværdig arbejdsforøgelse.

For de mindre efterbetalingssagers vedkommende, de såkaldte tabelsager, for hvilke ligningsdirektoratet er bemyndiget til at træffe den endelige aftale med skatteyderne, er genparter af samtlige aftaler hidtil blevet tilstillet skattedepartementets bogholderi, der har foretaget notering og afstemning. For disse sagers vedkommende er det ved forhandling med hovedrevisoratet og departementet blevet aftalt, at ordregenparterne fremtidig går direkte fra ligningsdirektoratet til 1. hovedrevisorat, og at enhver notering af dem ophører.

b) Stempelintrader.

Det er aftalt, at man fremtidig månedlig afleverer direkte til hovedrevisoratet de fra Københavns amtstue modtagne kvitterede lister over stempelordrer med dokumenter, der er antaget til stempling, således at bogholderiets notering og afstemning bortfalder. — Endvidere bortfalder efter aftale med skattedepartementet og hovedrevisoratet departementets kontrol med journalisering og afstempling vedrørende indbetalinger fra de københavnske stempelpapirforhandlere. Kontrollen påhviler herefter udelukkende hovedrevisoratet. Dernæst overtager hovedrevisoratet alene kontrollen med de på amtstuerne resolverede stempeltakster og bøder samt amternes stempelordrer. Skattedepartementets cirkulære 80/1941 vil være at ændre overensstemmende med foranstående.

c) Specifikation af retsafgifter.

Efter aftale med skattedepartementet og flnanshovedbogholderiet vil det påhvile dette sidste alene at foretage udkonteringen af dommerregnskabernes retsafgifter.

d) Kontorho1dsregnskaber.

Der er opnået enighed om, at bogholderiets udkontering af kontorholdsregnskaberne fra kontorerne i skattedepartementet bortfalder.

e) Lønningsstambøger.

Der er trufEet aftale om en forenkling om førelsen af lønningsstambøgerne for det samlede personale i departementet, amtstuerne, ligningsdirektoratet, landsskatteretten og amtsligningsinspektoraterne, således at der kun føres personalekartotek eet sted (1. kontor).

f) Førelse af „blå checkbøger".

Efter de gældende regler skal der vedrørende de trukne statschecks føres særlige af flnanshovedbogholderiet udfærdigede checkbøger til brug for de personer, som underskriver checkene. Da ordningen, som skyldes kontrolmæssige hensyn, hverken i skattedepartementet eller iøvrigt mange andre isteder overholdes synderlig godt og synes at være af meget problematisk værdi, har man henstillet — og flnanshovedbogholderiet tiltrådt —, at disse checkbøger afskaffes.

g) Brevjournalen.

Der er opnået enighed om afskaffelse af en særlig i bogholderiet ført brevjournal, der synes at være uden nævneværdig betydning.

IX. Personaleforholdene.

De i henhold til foranstående redegørelse allerede tiltrådte reformer har medført, at der ved afskedigelser af ikke-tjenestemandsansatte folk er sket en forholdsvis betydelig reduktion af kontorets personale. Yderligere indskrænkninger i forbindelse med de forestående forenklinger af bogholderiets arbejde er aftalt med skattedepartementet. For det egentlige kontors vedkommende vil også personalereduktioner være nødvendige, særlig på grund af krigskonjunkturskattens bortfald. Forholdet er iøvrigt dette, at det må blive nødvendigt at tilføre kontoret yderligere arbejdsopgaver, for så vidt det fortsat skal kunne opretholdes som selvstændigt kontor; under hensyn hertil må løsningen af de resterende personalespørgsmål udsættes, indtil det ved den fortsatte gennemgang af skattedepartementets kontorer bliver muligt at skønne over, hvorledes arbejdet fremtidigt bør fordeles mellem disse. Skattedepartementet har erklæret sig indforstået med problemet.

Nævnet, der gennem sin formand har deltaget i forhandlingerne i sekretariatet om de rejste spørgsmål forinden affattelsen af dettes rapport, har for sit vedkommende kunnet tiltræde indstillingen.

Man ønsker at tilføje, at når man så hurtigt har opnået så tilfredsstillende resultater, skyldes det i meget betydelig grad, at man fra kontorets side straks fra undersøgelsens begyndelse er gået ind i et positivt samarbejde med sekretariatet og på alle måder har søgt at bistå dette ved undersøgelsen bl. a. ved hurtigt at tage stilling til problemerne, efterhånden som de rejste sig.

Ved behandlingen af de problemer, som gennemgangen af skattedepartementets 1. kontors sagområde rejser, har man fundet anledning til at fremsætte en udtalelse om følgende spørgsmål, der ikke er specielle for skattedepartementet.

I henhold til tjenestemandslovens § 8, stk. 3, træffer finansministeren forud for den enkelte afskedigelse beslutning om, hvorvidt tjenestemanden har ret til pension. Denne lovregel har medført, at man forelægger finansministeriet (finansdepartementet) alle afskedigelsessager, selvom tjenestemanden gennem sin ansøgning om afsked har givet udtryk for, at afskedigelsen ønskes meddelt uden pension. I sådanne tilfælde samt i sager, hvor pågældende tjenestemand er fyldt 65 år (eller i de tilfælde, hvor tjenestemanden har ret til afsked med pension ved en lavere aldersgrænse), synes forelæggelse for finansministeriet upåkrævet, for så vidt der ikke foreligger forhold, der rummer mulighed for anvendelsen af reglerne i tjenestemandslovens §§ 60 eller 61. (En i den offentlige mening vanærende handling eller handlinger, der er stridende imod den for stillingen nødvendige agtelse og tillid). Finansministeriet, som dette spørgsmål er drøftet med, har kunnet slutte sig til denne opfattelse og har erklæret sig villig til ved et cirkulære til de forskellige styrelser at meddele, at afskedigelsessager af den foran omhandlede karakter kan ekspederes uden forudgående forelæggelse for nævnte ministerium. Det er iøvrigt oplyst, at de store etater (statsbanerne og post- og telegrafvæsenet) allerede i forvejen går frem efter de her angivne synspunkter.

Efter de i tjenestemandsloven fastsatte regler om fordelingen af ansættelses- og afskedigelsesretten, er det et meget begrænset antal tjenestemænd, hvis ansættelse og afskedigelse er henlagt til lavere administrativ instans end ministeren. Det er efter det oplyste almindeligt, at selv ansættelses- og afskedigelsessager, der ikke rummer tvivlsspørgs-

mål, behandles efter sædvanlig departemental praksis med referat og påtegninger af alle mellemliggende instanser, indtil sagen når frem til ministerresolution. Efter nævnets opfattelse vil det i alle de tilfælde, hvor spørgsmålet er af rent rutinemæssig karakter være unødvendigt at forelægge sagen i skriftligt referat; man må kunne indskrænke sig til at forelægge ministeren den iøvrigt til ekspedition færdige skrivelse til eventuel underskrift i forbindelse med et kort resumé af de relevante oplysninger.

København, den 29. oktober 1949.

K. H. Kofoed. formand. **Andr,.** Møller. **V. Villadsen.**

Bodil Andersen.

FORVALTNINGSNÆVNET

Til forvaltningskommissionen.

I skrivelse af 26. september 1947 henledte indenrigsministeriet forvaltningsnævnets opmærksomhed på spørgsmålet om anvendelse af frankeringsmaskiner i ministerierne og i forbindelse hermed indretning af et eller flere fælles postafsendelsesrum, der tillige kunne benyttes til udveksling af den interne post mellem ministerierne.

Da der i forvaltningskommissionen tidligere var rejst spørgsmål om gennemførelse af en ordning, hvorefter post fra statsinstitutioner kunne besørges ufrankeret af postvæsenet, og da en sådan ordning overflødiggjorde frankeringsmaskinerne, besluttede nævnet først at foretage en undersøgelse af dette almindelige spørgsmål.

Efter afslutningen af denne undersøgelse, hvis resultat er optaget i forvaltningskommissionens 2. betænkning, side 8—13, har forvaltningsnævnets sekretariat gennemgået de af indenrigsministeriet rejste spørgsmål, idet man samtidig udvidede rammerne for denne gennemgang til at omfatte en undersøgelse af mulighederne for visse ændringer af den af minister ialb et jentene i den røde bygning hidtil besørgede vagt- og budtjeneste.

Nævnet skal herefter på grundlag af den af sekretariatet fremsendte rapport afgive følgende redegørelse og indstilling:

Ved bedømmelse af mulighederne for en eventuel koncentration af betjentarbejdet har man ment at måtte forudsætte, at der i hvert ministerium skal være en vagtstue, der til enhver tid indenfor kontortiden er i stand til at yde fornøden service for embedsmændene og ministeren — hvad enten det drejer sig om vagt- eller budtjeneste. Man er endvidere gået ud fra, at denne tjeneste for ministeriernes vedkommende i et ikke helt ringe omfang er af en sådan karakter, at den må betegnes som betroet.

Under de nævnte forudsætninger er man af den opfattelse, at antallet af betjente, der er tilknyttet en ministeriel betjentstue, normalt ikke kan være under 2.

Den udendørs budtjeneste beskæftiger, efter de af betjentene på sekretariatets henstillling udfyldte arbejdsskema er, daglig i gennemsnit mellem 5 og 6 mand. Hvis man overalt begrænsede antallet af betjente i de enkelte betjentstuer til 2 og anvendte det overskydende personale til udførelse af dette arbejde, ville man til disposition få

2 fra finansministeriet,
1 fra ministeriet for offentlige arbejder,
1 fra justitsministeriet,
1 fra landbrugsministeriet,
1 fra indenrigsministeriet,
eller ialt 6 betjente.

Der skulle således kunne fremskaffes et personale, der tidsmæssigt vil kunne dække kravet til den udendørs budtjeneste, men da tjenesten formentlig ikke vil kunne tilrettelægges således, at den kan fordeles jævnt over dagens timer, vil de 6 betjente nasppe kunne bestride arbejdet på tilfredsstillende måde. Vedrørende arbejdet bemærkes iøvrigt, at dette i almindelighed ikke ligger således, at flere betjente har ærinde til samme kontor, ligesom der i praksis hidtil ikke har været mulighed for at få en ordning, hvor-

efter f. eks. udbringelse af statsrådssager har kunnet samles ved statsministeriet, idet sagerne i almindelighed ikke fremkommer indenfor den af kabinetssekretariatet angivne frist, således at hvert enkelt ministerium er nødsaget til at fremsende sine sager med egen betjent, så snart de er klar til afgang.

For flere ministeriers vedkommende er det iøvrigt for al vigtig posts vedkommende udtalt, at den ønskes afleveret direkte af ministeriets egen betjent til det ministerium eller den institution, som den er bestemt for, således at en gennemført „clearing" af al post ikke er mulig, selv om den i et vist omfang er etableret ved interne aftaler msllem betjentstuerne.

Budtjenesten *indenfor* den røde bygning beslaglægger dagligt, efter oplysningerne på de forannævnte arbejdsskemaer, i gennemsnit 6 à 7 mand, og det vil af de samme grunde som ovenfor nævnt næppe være praktisk at etablere en særlig budstue til dette arbejde.

En samling af den indendørs og udendørs budtjeneste vil herefter udkræve et personale på ca. 12 mand og selv om dette tal antagelig vil kunne sættes noget lavere, når arbejdet bliver hensigtsmæssigt tilrettelagt, f. eks. med faste ronderinger, vil ordningen være uøkonomisk, idet personalet i de omhandlede betjentstuer som nævnt af andre grunde ikke vil kunne forventes nedbragt med mere end 6 betjente.

Hertil kommer, at en eventuel særlig budstue må have en leder, ligesom den må have et særligt lokale, telefon etc. således at dens oprettelse alt i alt vil betyde forøgede udgifter, uden at der samtidig kan forventes en betjening, der vil fungere mere tilfredsstillende end den nuværende.

Postarbejdet beslaglægger en tid, der efter det oplyste svarer til 6 à 7 mands arbejde, men for dette arbejde gælder det i endnu højere grad end for budtjenestens vedkommende, at det er yderst ujævnt fordelt på dagens forskellige timer, idet langt den væsentligste del falder først og sidst på dagen. Af samme grunde som nævnt for budtjenestens vedkommende vil det derfor være en uøkonomisk foranstaltning at etablere en særlig posttjeneste.

En stor del af den post, der afsendes af den røde bygning, nedlægges i nogle af postvæsenet til dette brug i bygningen ophængte postsække. Disse afhentes sent på dagen af postvæsenet.

Sekretariatet har med postvæsenet drøftet muligheden af, at dette i nogle eftermiddagstimer etablerede et særligt postindleveringssted i den røde bygning, men efter hvad der er oplyst, vil etablering af et sådant kontor næppe kunne gennemføres, idet dets åbningstid nødvendigvis må falde på den tid af dagen, hvor postvæsenet i forvejen har **alt** personale beskæftiget.

Frankeringen af posten foregår bortset fra indenrigsministeriet, ministeriet for offentlige arbejder og tolddepartementet i det væsentlige ved hjælp af frankeringsmaskiner. I betragtning af, at den daglige afgående post for indenrigsministeriets vedkommende gennemsnitlig overstiger 200 breve, synes det rimeligt, at også dette ministerium anskaffer en frankeringsmaskine. Ministeriet for offentlige arbejder har en gennemsnitlig daglig afgående post på ca. 65 breve og for tolddepartementet og skattedepartementets vedkommende udgør antallet af breve, der ekspederes fra den fælles betjentstue som følge af, at en væsentlig del af kontorerne ligger udenfor bygningerne på Slotsholmen, kun ca. 90, således at det for disse institutioners vedkommende ikke vil være rimeligt, at der anskaffes frankeringsmaskiner.

Frankeringsmaskinerne er indregistrerede enten ved Børsens postkontor eller ved Købmagergades postkontor, og fornyelse af kortene til maskinerne skal ske på disse steder. I betragtning af, at Børsens postkontor er beliggende i umiddelbar nærhed af ministe-

rierne, synes det rimeligt, at alle maskiner bliver registrerede ved dette kontor, der uden besvær vil være istand til at overtage det dermed forbundne arbejde.

Det har af nævnet været overvejet, om man vil kunne erstatte en del af betjentene med piccoloer, men man må stille sig noget tvivlende med hensyn til, om det vil være praktisk og forsvarligt at gennemføre en sådan ordning. Budtjenesten og postarbejdet er under de givne omstændigheder i sig selv af ret betroet karakter; det kan således anføres, at en arbejdsmængde svarende til ca. 3 mands arbejde angår egentlige værdisager, hvorfor man må antage, at ministerierne vil nære betænkelighed ved at overlade denne del af betjentarbejdet til unge piccoloer. Tilsvarende betænkeligheder kan også gøre sig gældende på andre områder.

Hertil kommer, at ministerialb et jentene gennem det indgående kendskab til ministerierne og arbejdet i disse, som de efterhånden erhverver, er i stand til på forskellige måder at assistere ministeriernes øvrige personale. En sådan hjælp vil det ikke være muligt for piccoloer at yde, så meget mere som man normalt kun kan påregne at kunne beholde en piccolo et pår år.

I forbindelse med de foran fremdragne spørgsmål har nævnet drøftet muligheden for en bedre service overfor personer, der henvender sig til et ministerium for at søge oplysninger eller vejledning, eller for at forhandle med ministeriets tjenestemænd. Da der i sådanne tilfælde normalt sker henvendelse i betjentstuerne, vil det være praktisk, at personalet der i videst mulig omfang er bekendt med, hvilke tjenestemænd der på det givne tidspunkt er fraværende, og hvornår vedkommende kan forventes at vende tilbage.

Herved vil det også være muligt at etablere en ordning, hvorefter telefoniske henvendelser til tjenestemænd, der er fraværende, kan stilles ind til betjentstuerne — en ordning, som iøvrigt enkelte steder allerede er gennemført — således at det bliver undgået, at publikum stilles ind til en telefon, hvorfra der ikke svares; i betjentstuen vil man normalt være i stand til at give oplysninger om vedkommende tjenestemands tilbagekomst og muligvis på anden måde yde vejledning for publikum.

Da samtlige betjentstuer er bemandet således, at der praktisk taget altid er en betjent til stede, vil ordningen formentlig uden besvær kunne etableres, hvortil kommer, at den vil betyde en mere effektiv udnyttelse af den uundgåelige vagttjeneste.

Som en i almindelighed praktisk ordning kan man foreslå, at der i hver betjentstue ophænges en almindelig tavle, på hvilken der noteres, når en overordnet tjenestemand forlader sin afdeling. Nævnet er dog klar over, at den foran foreslåede ordning vanskeligt lader sig gennemføre i departementer, som har et meget stort personale, og navnlig hvor kontorerne ligger spredt, eventuelt endda delvis udenfor Slotsholmen. For sådanne styrelsers vedkommende skal nævnet henstille, at man på anden måde søger etableret en ordning, der medfører den efter forholdene mest praktiske form for vejledning og betjening af de personer, der har ærinde hos centraladministrationens tjenestemænd.

København, den 11. november 1949.

K. H. Kofoed, formand. Anidr. Møller. V. Villadsen.

Bodil Andersen.